

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Rozvojová spolupráce a pomoc EU a země Afriky
EU Development Cooperation and Assistance and African Countries

Student:
Vedoucí bakalářské práce:

Petra Plšková
Ing. Eva Kovářová

Ostrava 2011

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání bakalářské práce

Student:

Petra Plšková

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6210R004 Eurospráva

Specializace:

00 Eurospráva

Téma:

Rozvojová spolupráce a pomoc EU a země Afriky
EU Development Cooperation and Assistance and African Countries

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Rozvojová spolupráce a pomoc
 3. Dějiny Afriky a současné problémy kontinentu
 4. Partnerství EU a zemí Afriky
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- ADAMCOVÁ, L.; NĚMEČKOVÁ, T. a kol. *Rozvojová ekonomika*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2009. 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.
- CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
- JENÍČEK, V.; FOLTÝN, J. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Eva Kovářová**

Datum zadání: 26.11.2010

Datum odevzdání: 11.05.2011

doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně.
Přílohy 1, 2, 3 a 4, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Ostravě, dne 7. 5. 2011

.....

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí, Ing. Evě Kovářové, za její trpělivost, podporu, laskavé vedení a cenné rady týkající se mé bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	3
2	Rozvojová spolupráce a pomoc	5
2.1	Základní vymezení pojmu rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce	5
2.2	Nositelé rozvojové spolupráce a pomoci	6
2.3	Příjemci rozvojové spolupráce a pomoci	10
2.4	Formy rozvojové spolupráce a pomoci	11
2.4.1	Rozvojové projekty a programy	12
2.4.2	Rozpočtová podpora	13
2.4.3	Sektorová podpora	14
2.5	Motivy poskytování rozvojové pomoci a spolupráce	14
2.6	Argumenty proti poskytování rozvojové spolupráce a pomoci	17
2.7	Podmínky poskytování rozvojové spolupráce a pomoci	19
2.8	Evropská unie a rozvojová spolupráce a pomoc	19
2.8.1	Smluvní základ rozvojové politiky EU	20
2.8.2	Institucionální struktura rozvojové pomoci a spolupráce	21
2.8.3	Nástroje a programy rozvojové spolupráce a pomoci EU	24
2.8.4	Rozvojová spolupráce a pomoc EU a její financování	28
3	Dějiny Afriky a současné problémy kontinentu	31
3.1	Geografická charakteristika kontinentu	31
3.1.1	Poloha kontinentu a její vliv na zemědělství	32
3.1.2	Poloha kontinentu a její vliv na ekonomiku	33
3.2	Demografie kontinentu	34
3.3	Historický vývoj afrického kontinentu	36
3.3.1	Počátek 14. století – atlantický obchod s otroky	36
3.3.2	Konec 19. století – koloniální rozdělení Afriky	39
3.3.3	Koloniální přeměny afrických zemí (1918 – 1950)	41
3.3.4	Období dekolonizace a její dopady	42
3.3.5	Vazby mezi Evropou a Afrikou	45
3.4	Současné problémy kontinentu	45
3.4.1	Chudoba	45
3.4.2	Nedostatek pitné vody	46
3.4.3	Degradace půdy	47
3.4.4	Nedostatek zdravotní péče	48

3.4.5	Nedostatečné vzdělání	51
3.4.6	Válečné konflikty	52
4	Partnerství EU a zemí Afriky	55
4.1	Jednotlivé etapy přidružení	55
4.1.1	První etapa – dohody z Yaoundé.....	55
4.1.2	Druhá etapa – dohody z Lomé	56
4.1.3	Nový přístup ke spolupráci – dohoda z Cotonou	57
4.2	Strategické partnerství EU a Afriky	58
4.2.1	Obnovení principů podepírající vztahy EU a Afriky	58
4.2.2	Agenda nového partnerství.....	59
4.2.3	Nový a moderní přístup k rozvoji Afriky	61
4.2.4	Třetí summit EU-Afrika	62
4.3	Působení Evropské unie v zemích Afriky	62
4.3.1	Nástroj pro posílení vodního hospodářství AKT – EU	62
4.3.2	Energetický nástroj AKT – EU	63
4.3.3	Africký mírový projekt.....	64
4.4	Humanitární pomoc Evropské unie a vybrané země Afriky	66
4.4.1	Humanitární akce v Súdánu	68
4.4.2	Humanitární akce v Etiopii.....	69
4.4.3	Humanitární akce v Libérii.....	70
4.4.4	ECHO Let.....	71
4.5	Potravinový nástroj	72
4.6	Výsledky pomoci	74
5	Závěr.....	77
	Seznam použité literatury	80
	Seznam zkratk	
	Seznam grafů, obrázků a tabulek	
	Prohlášení o využití bakalářské práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Svět 21. století bývá často rozlišován na tzv. vyspělý Sever a chudý Jih. Tohle rozlišení vypovídá o tom, že i když v dnešní globální době mají lidé přístup k moderním technologickým, informačním a komunikačním možnostem zvyšující jejich bohatství, stále existuje mezi zeměmi globálního Severu a Jihu obrovský nepoměr. Smutným faktem je také skutečnost, že pouhých 20 % nejbohatších obyvatel se na světové soukromé spotřebě podílejí 76,6 %, zatímco nejchudších 5 % představuje zanedbatelných 1,5 % soukromé světové spotřeby.

Pod označení chudý Jih spadají země, kde se příjem obyvatelstva pohybuje na hranici 1,25 dolaru na den, země strádající v oblasti dostatečné výživy a přístupu k nezávadné pitné vodě, zdravotní péči, vzdělání, nedostatečně vybavené hygienickým zařízením nebo země sužované válkami či občanskými nepokoji. Pro tyto země je ve většině případů nemožné, aby se z této situace dostaly samy, bez pomoci ať už ostatních států nebo mezinárodních organizací. Je velmi důležité si uvědomit, že právě díky éře globalizace se bariéry mezi jednotlivými regiony zmenšily a to, co bylo dosud považováno za problém jedné země, se tak v závěru může stát problémem celosvětovým.

„Společně se zdmí Světového obchodního centra v New Yorku se v září 2001 zřítíla také zed' oddělující bohatý svět od chudého. Víra v existenci této zdi a oddělených světů nám dovozovala považovat za normální svět, ve kterém dvacet procent světové populace ovládá osmdesát procent světového bohatství. Žádná taková zed' už však dnes neexistuje.“ (Gomba, 2003, s. 3).

Rozvojová spolupráce a pomoc představuje jeden z nejvýznamnějších nástrojů, jenž zaostalým zemím pomáhá v boji s jejich specifickými problémy a přispívá tak k jejich hospodářskému a sociálnímu rozvoji a tím ke zlepšení životní úrovně obyvatel. Většina takto zaostalých zemí se nachází v Africe. Afrika ztělesňuje kontinent kontrastů – je regionem vyznačujícím se bohatou historií, krásnou přírodou a obrovskými zásobami nerostných surovin a přitom je také nejchudším regionem světa, přijímajícím největší část poskytované rozvojové spolupráce a pomoci. Právě Afrika je příkladem, že rozvojová spolupráce a pomoc má smysl. Přestože výsledky rozvojové pomoci a spolupráce není vidět na první pohled, snižující se čísla

ve statistikách týkající se chudoby či negramotnosti, to dokazují. Význam také podtrhuje skutečnost, že každé číslo skrývá člověka a jeho osud.

Cílem mé bakalářské práce je charakterizovat rozvojovou pomoc a spolupráci jak teoreticky, tak jako důležitou součást zahraniční politiky Evropské unie, přiblížit historický vývoj Afriky a vymezit současné problémy tohoto regionu a dále vymezit nový přístup ke spolupráci EU s Afrikou a popsat současné působení EU v tomto regionu se záměrem zmírňování a eliminace jeho problémů.

První kapitola bakalářské se práce se zaměřuje na obecná hlediska rozvojové pomoci a spolupráce, rozlišení těchto dvou pojmů a vymezení hlavních nositelů a příjemců rozvojové pomoci a spolupráce. Podrobněji se zabývá charakteristikou jednotlivých podob a forem rozvojové spolupráce a pomoci a zaměřuje se na zdůvodnění nejen motivů jejího poskytování, ale také protikladných argumentů a podmínek poskytování. Dále se kapitola věnuje bližšímu určení rozvojové pomoci a spolupráce poskytované již přímo Evropskou unií.

Základní charakteristikou (geografické a demografické aspekty), dějinami kontinentu a jeho soudobými problémy, které určovaly a dosud určují další vývoj afrického regionu, se zabývá druhá kapitola bakalářské práce. Dějiny kontinentu jsou zaměřeny na období počátku atlantického obchodu s otroky, průběh a specifika evropského kolonialismu, následného procesu dekolonizace uskutečněného po druhé světové válce a vznik tzv. nezávislé Afriky. Kapitola dále popisuje zásadní přeměny a dopady těchto jednotlivých období a přibližuje tak blízký vztah mezi Evropou a Afrikou. Důležitou částí této kapitoly je také vymezení nejzávažnějších problémů tohoto kontinentu.

Třetí kapitola se podrobně zabývá formováním vztahu mezi Evropskou unií a Afrikou, a to od tzv. přidružení až po současné strategické partnerství. Jsou zde také charakterizovány akční plány a jejich prioritní strategická partnerství. Dále se tato kapitola zaměřuje také na konkrétní příklady působení Evropské unie v jednotlivých státech afrického kontinentu, čímž významně přispívá ke zlepšení jejich stávající situace.

2 Rozvojová spolupráce a pomoc

Rozvojová spolupráce a pomoc představuje pro dnešní svět nesmírně důležitý nástroj pro zmírňování rozdílů mezi jednotlivými zeměmi. Tyto rozdíly nejčastěji plynou z ekonomické situace dané země. Špatná ekonomická situace představuje chudobu, nízkou životní úroveň a strádání v dalších důležitých oblastech lidského života. Země, jež se v takové situaci ocitnou, se z ní často nejsou schopny dostat samy bez pomoci. Rozvojová spolupráce a pomoc ostatních zemí tak představuje prostředek, který pomáhá tyto problémy řešit.

2.1 Základní vymezení pojmu rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce

Rozvojová pomoc je obvykle definována jako tok kapitálu či veřejných financí ve formě půjček nebo grantů do jiných zemí, který splňuje následující dvě kritéria (Adamcová, Němečková a kol., 2009):

- a) tento kapitál nemá, z pohledu dárce, komerční určení,
- b) v případě půjček jde o kapitál poskytovaný za zvýhodněných (koncesionálních) podmínek; tzn., že úroková míra a doba splatnosti pro zapůjčený kapitál by měly výhodnější než za běžných podmínek.

Rozvojová pomoc bývá nejčastěji označována jako oficiální rozvojová pomoc (ODA, Official Development Assistance). Oficiální rozvojová pomoc je definována jako soubor transferů, půjček a grantů, které plynou do rozvojových zemí, a je formována následujícími kritérii (Jehlička a kol., 2000):

- je poskytována oficiálními místy, jako jsou vlády států či místní vlády, nebo jejich výkonnými orgány,
- je poskytována s cílem podpořit ekonomický rozvoj a blahobyt v rozvojových zemích,
- je koncesionální (nemá komerční charakter) a obsahuje grantovou složku, která tvoří minimálně 25%.¹

Rozvojová pomoc je také označována termínem zahraniční pomoc. Tu lze podle jejího využití rozdělit na humanitární pomoc a pomoc rozvojovou. Humanitární pomoc je krátkodobého charakteru, zatímco pomoc rozvojová má v tomto pojetí dlouhodobější trvání. Může být poskytována ve formě grantu (nenávratné dotace) nebo ve formě půjčky (návrtná dotace).

¹ Autorky Adamcová, Němečková a kol. přidávají i čtvrté kritérium a to, že ODA je určena jen těm zemím, které jsou uvedeny v seznamu DAC jako její příjemci.

Rozlišení rozvojové pomoci podle různých kritérií

1. Podle vynaložených prostředků se zahraniční pomoc dělí na:

- vládní – využívá prostředků státního rozpočtu (proto také bývá nazývána oficiální),
- nevládní – zahrnuje širokou škálu dárců, nadací a charitativních organizací, jež sdružují dary právnických i fyzických osob,
- kombinovanou.

2. Dle poskytovatele zahraniční pomoc nabývá podoby:

- bilaterální – dárcovská země poskytuje pomoc druhé zemi přímo,
- multilaterální – jednotlivé projekty jsou poskytovány vládám přijímacích zemí prostřednictvím mezinárodních organizací.

Rozvojová spolupráce je vnímána jako obecná forma spolupráce mezi rozvojovými a rozvinutými zeměmi, která směřuje k podpoře trvale udržitelného rozvoje v rozvojových zemích. V tomto pojetí rozvojové spolupráce pak rozvojová pomoc představuje jeden z jejích nástrojů (Adamcová, Němečková a kol, 2009).

Vznik termínu rozvojová spolupráce se datuje od konce 2. světové války a představuje modernější a z pohledu dlouhodobého působení také efektivnější formu rozvojové pomoci. Rozvojová spolupráce také úzce souvisí s globalizací, díky které jsou rozdíly mezi jednotlivými zeměmi zřetelnější.²

2.2 Nositelé rozvojové spolupráce a pomoci

Nositeli rozvojové spolupráce a pomoci mohou být jak vlády jednotlivých zemí (především rozvinutých zemí), jež tuto činnost vykonávají prostřednictvím rozvojových agentur, tak mezinárodní organizace.

Mezinárodní organizace jsou zastoupeny např. Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organization for economic co-operation and development, OECD), Světovou bankou (World Bank, WB), Mezinárodním měnovým fondem (International Monetary Fund, IMF),

² Kvůli dlouhodobému procesu průmyslové revoluce na Severu a kolonizace Jihu v průběhu 18. a 19. století vznikalo postupně rozdělení světa na bohatý a rozvinutý Sever (např. Kanada, USA, Západní Evropa), mající prospěch z nového rozložení globálních ekonomických procesů a chudý, méně rozvinutý Jih, kterého se tyto procesy téměř nedotkly (zbytek států zeměkoule, zejména však země africké, latinskoamerické a jihoasijské).

Organizací spojených národů (United Nations, UN) a jejími agenturami (např. Rozvojový program OSN, Dětský fond OSN, Světová zdravotnická organizace).

Mezi nejvýznamnější mezinárodní organizace působící v oblasti rozvojové spolupráce a pomoci patří Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. OECD vznikla v roce 1961 a dnes sdružuje již 34 zemí světa, jejichž společný rys není jen vysoká životní úroveň a ekonomická vyspělost založená na tržním hospodářství, ale také sdílení demokratických hodnot a lidských práv. Jejím cílem je podpora hospodářského rozvoje ve světě a mezinárodní ekonomická spolupráce. OECD zajišťuje rozvojovou politiku prostřednictvím k tomu zřízeného výboru – Výbor pro rozvojovou spolupráci (Development Assistance Committee, DAC). Hlavním úkolem DAC je koordinovat rozvojovou politiku vyspělých zemí. Členem OECD/DAC je i Evropská komise, která je brána jako samostatný dárce. Je důležité si uvědomit, že členství v OECD neznamena i automatické členství v DAC. DAC je považován za unikátní nástroj, protože sdružuje země, které poskytují 95 % světové rozvojové pomoci a také, že na rozdíl od Světové banky nebo jednotlivých výborů OSN, nerealizuje projekty přímo v rozvojových zemích, ale poskytuje možnost dialogu mezi jednotlivými dárce o tom, jak nejlépe rozvojovou pomoc realizovat (Hoch, 2007).

K dalším důležitým mezinárodním organizacím působícím na poli rozvojové spolupráce a pomoci patří OSN. Tato organizace s hlavním sídlem v New Yorku byla založena 26. června 1945. Základním dokumentem ustanovující práva a povinnosti jejích členů, stejně jako cíle je Charta OSN. Mezi hlavní cíle si OSN klade především udržování míru a bezpečí, rozvíjení přátelských vztahů mezi jednotlivými národy či společné řešení ekonomických, sociálních a humanitárních otázek. Členství OSN je otevřeno všem zemím, které jsou ochotny přijmout a plnit povinnosti vyplývající z Charty OSN. V současnosti členskou základnu tvoří 192 států. Přestože se za největší prioritu Organizace spojených národů považuje řešení otázky míru a bezpečnosti, ve skutečnosti ale proudí valná většina zdrojů OSN na podporu sociálního a ekonomického rozvoje. Na Summitu tisíciletí v roce 2000 přijaly členské země tzv. Rozvojové cíle tisíciletí, rozsáhlý plán, v jehož rámci byly stanoveny dílčí cíle, u nichž se dá měřit, zda jsou nebo nejsou dosahovány.

Cíle jsou specificky zaměřeny na tyto oblasti (OSN, 2005a):

1. vymýcení extrémní chudoby a hladu,
2. dosažení základního všeobecného vzdělání pro všechny,
3. podpora rovnosti pohlaví a zlepšení postavení žen,
4. snížení dětské úmrtnosti,
5. zlepšení zdravotní péče o matky,
6. potírání AIDS, malárie a jiných infekčních nemocí,
7. dosažení trvale udržitelného rozvoje
8. vytvoření globálního partnerství pro rozvoj.

Významnou roli v oblasti rozvojové spolupráce a pomoci zastává také Světová banka. V současnosti je základna Světové banky tvořena 187 státy světa. Světová banka představuje skupinu, která sdružuje pět finančních institucí: Banka pro obnovu a rozvoj (1945), Mezinárodní finanční korporace (1956), Mezinárodní asociace pro rozvoj (1960), Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (1966) a Multilaterální agentura pro investiční záruky (1988). Cílem Světové banky je především přispívat ke snižování chudoby ve světě. Nástrojem k dosažení tohoto cíle je posilování ekonomik jednotlivých států a to prostřednictvím půjček a budování kapacit na dvou hlavních pilířích (OSN, 2005b):

1. vytváření vhodného prostředí pro investice a pracovní příležitosti,
2. udržitelný růst a podpora chudých lidí a jejich zapojení do rozvoje.

K menším aktérům zabývajícím se rozvojovou spoluprací patří nadační fondy, charitativní organizace, náboženské organizace či občanská hnutí. Tito aktéři působí svým vlivem právě na národní vlády a mohou tak částečně ovlivnit jejich rozhodování.

Tabulka 2.1: Přehled donorů ODA v regionu Evropa

Deset největších dárců ODA v regionu Evropa, v mil. USD v r. 2008		
Země	Částky v mil. USD	Vyjádření v procentech
Instituce EU	2 990	46%
Německo	446	7%
Francie	435	7%
Spojené státy	356	6%
Japonsko	342	5%
Španělsko	206	3%
Rakousko	163	2%
Švédsko	162	2%
Nizozemsko	140	2%
Švýcarsko	135	2%
Ostatní	1 153	18%
Celkem	6 570	100%

Zdroj: OECD, 2010, vlastní úprava

Jak je možno vidět z výše uvedené tabulky, mezi největší dárce oficiální rozvojové pomoci v Evropě patří bezesporu instituce Evropské unie. Dalšími významnými dárci jsou ekonomicky vyspělé státy Evropy a to především Německo a Francie. Z mimoevropských dárců se na dotování ODA podílí také Spojené státy americké (6 %) a Japonsko (5 %).

Tabulka 2.2: Přehled donorů ODA v rozvojovém světě

Deset největších dárců ODA v rozvojovém světě, v mil. USD v r. 2008		
Země	Částky v mil. USD	Vyjádření v procentech
USA	23 860	19%
Instituce EU	14 428	11%
Německo	9 063	7%
Spojené království	7 367	6%
Japonsko	6 823	5%
IDA	6 689	5%
Francie	6 461	5%
Saudská Arábie	5 544	4%
Nizozemsko	5 200	4%
Španělsko	4 802	4%
Ostatní	33 373	30%
Celkem	128 608	100%

Zdroj: OECD, 2010, vlastní úprava

V oblasti dárců oficiální rozvojové pomoci v zemích rozvojového světa výrazně dominují Spojené státy. Na financování se podílejí 19 %, čímž výrazně převyšují financování ostatních zemí. Dle statistik OECD podle regionů patří Spojené státy mezi hlavní dárce také v Asijském regionu (16 % na celkové ODA) a také v regionu Afrika (44 % na celkové ODA). Výjimku

pak představuje region Amerika (především Jižní Amerika), kde překvapivě nejsou největším dárce Spojené státy, ale Španělsko (21 % z celkového financování ODA).

2.3 Příjemci rozvojové spolupráce a pomoci

Klasifikace příjemců rozvojové pomoci je složitá. Neexistuje žádná přesná definice, takže se při jejich určení vychází z kritérií, přístupů či seznamů. Nejčastěji se vychází se seznamu zemí definovaných OECD (Adamcová, Němečková a kol., 2009). Výbor rozvojové pomoci (DAC) přezkoumává tento seznam každé tři roky (poslední přezkoumání se uskutečnilo v srpnu roku 2008, další se bude konat v roce 2011).

Seznam členů země celkem na 4 skupiny:

- 1) Nejméně rozvinuté země (Least Developed Countries, LDCs);
- 2) Země s nízkým příjmem na obyvatele, tzn. s příjmem nižším než 935 USD;
- 3) Země s nízkým středním příjmem na obyvatele (936 – 3 705 USD);
- 4) Země s vyšším středním příjmem na obyvatele (3 706 – 11 455 USD).

Tabulka 2.3: Přehled příjemců ODA v regionu Evropa

Deset největších příjemců ODA v regionu Evropa, v mil. USDA v r. 2008		
Země	Částky v mil. USD	Vyjádření v procentech
Turecko	2 024	31%
Srbsko	1 047	16%
Ukrajina	618	9%
Bosna a Hercegovina	482	7%
Chorvatsko	397	6%
Albánie	386	6%
Moldávie	299	5%
Makedonie	221	3%
Bělorusko	110	2%
Černá Hora	106	2%
Ostatní	881	13%
Celkem	6 570	100%

Zdroj: OECD, 2010, vlastní úprava

V roce 2008 patřilo mezi největší příjemce oficiální rozvojové pomoci Turecko (31 % na celkové ODA). Mezi další země, které jsou výraznými příjemci ODA, patří balkánské země (Srbsko, Bosna a Hercegovina či např. Kosovo). Společným rysem většiny těchto zemí představuje fakt, že se jedná o země s titulem kandidátské země Evropské unie a se statusem potencionální kandidátské země EU.

Tabulka 2.4: Přehled příjemců ODA v rozvojovém světě

Deset největších příjemců ODA v rozvojovém světě, v mil. USD v r. 2008		
Země	Částky v mil. USD	Vyjádření v procentech
Irák	9 870	8%
Afghánistán	4 865	4%
Etiopie	3 327	3%
Pákistán	2 593	2%
Vietnam	2 552	2%
Súdán	2 384	2%
Tanzanie	2 331	2%
Indie	2 108	2%
Bangladéš	2 061	2%
Turecko	2 024	2%
Ostatní	94 494	73%
Celkem	128 608	100%

Zdroj: OECD, 2010, vlastní úprava

V rámci zemí rozvojového světa je rozdělení oficiální rozvojové pomoci více rovnoměrné. Kromě Iráku, který se na celkové ODA podílí 8 %, si je možno všimnout, že zbytek zemí disponuje téměř stejnými peněžními částkami. Region „rozvojový svět“ je také největší z hlediska objemu celkové oficiální rozvojové pomoci, jež dané země přijímají.

2.4 Formy rozvojové spolupráce a pomoci

Poskytování pomoci potřebným sahá hluboko do minulosti lidstva. Jde o tradici, kdy bohatší lidé pomáhali chudým zasaženým přírodními katastrofami, hladomory či ozbrojenými konflikty. V průběhu staletí se měnily nejen termíny této pomoci ale také její podoby. Nejvýraznějším trendem je přesun od negrantové pomoci k pomoci grantové (zhruba od počátku 90. let 20. století). Kromě toho přibývají stále nové podoby, například program Adopce na dálku nebo Skutečný dárek. Mezi další moderní formy patří také rozpočtová a sektorová podpora. Následující podkapitoly se zaměřují na každou formu zvlášť a podrobněji.

2.4.1 Grantová a negrantová pomoc

Rozvojová pomoc se obecně dělí na tzv. **pomoc grantovou** a **pomoc negrantovou**. Mezi pomoc grantovou povoluje OECD zařadit tyto formy (Adamcová, Němečková a kol., 2009):

1. *technická spolupráce* – zde spadá výměna know-how, školení a další podpůrné činnosti, které směřují ke sdílení zkušeností rozvinutých zemí;
2. *potravinová pomoc* – náklady na nákup (popřípadě výkup) potravin, které jsou následně dopraveny do postižených oblastí (většinou jde o oblasti postižené přírodní katastrofou, lokálním konfliktem či trpící důsledky dlouhodobě nepříznivého počasí v regionu a další);

3. *finanční pomoc* – zahrnuje např. finanční prostředky poskytnuté zemi na podporu její makroekonomické stabilizace, na dotování úrokových sazeb či na podporu krytí schodků obchodní bilance;
4. *odpouštění dluhů* – odpustí-li země nebo organizace rozvojové zemi část jejího dluhu, může si tuto položku zahrnout do celkové výše „poskytnuté“ rozvojové pomoci; logika této pomoci je taková, že odpustí-li se zemi část dluhu, uvolní se jí tím kapitál, který může země dále investovat, tj. rozvinutá země jí tím vlastně „poskytne“ finanční prostředky „zdarma“;
5. *podpora nevládních organizací* (NGO – non-governmental organisations) – NGO organizují rozvojovou pomoc jak přímo v rozvojových zemích (tzn. projektovou formou), tak i v rozvinutých zemích (podporují zejména osvětu a vzdělávací činnost).

Podle OECD je možno mezi negrantovou pomoc zařadit především vládní (státní) půjčky – zde patří např. půjčky poskytované rozvojovým zemím na nákup potravin nebo na další projekty či programy rozvoje. Aby mohly být zahrnuty do klasifikace ODA, je nutné, aby zahrnovaly minimálně 25% grantový element.

Mezi formy, které OECD již nepovoluje klasifikovat jako ODA, patří např. poskytování půjček vývozcům v rozvojových zemích, úvěrování jejich vývozu, či investice a další (Adamcová, Němečková a kol., 2009).

Rozvojová spolupráce může stejně jako rozvojová pomoc nabývat podoby bilaterální (dárcovské státy poskytují pomoc přímo) nebo podoby multilaterální (dárcovské státy poskytují pomoc skrze mezinárodní organizace).

2.4.1 Rozvojové projekty a programy

S rozvojovou spoluprací úzce souvisí také rozvojové projekty. Ty mohou mít různou formu a obsah – od malých projektů na úrovni místních komunit až po velké projekty zaměřené na budování infrastruktury. Pokaždé je ale důležité, aby tyto projekty byly vytvářeny a realizovány na základě skutečných potřeb rozvojových zemí a jejich obyvatel.

Další podobou rozvojové spolupráce představují rozvojové programy. Rozvojové programy jsou komplexnější než rozvojové projekty, a dlouhodobě se věnují především uceleným sektorům (například zdravotnictví, školství) nebo tzv. průřezovým tématům (např. rovnost

pohlaví). Tyto programy probíhají na bilaterální úrovni mezi rozvojovými agenturami a vládami rozvojových států (Opršal, 2008).

2.4.2 Rozpočtová podpora

Rozpočtová podpora je definována jako zvláštní druh rozvojové pomoci, která je známá také jako nástroj podpory. Rozpočtová podpora představuje transfer finančních prostředků z účtu dárce přímo do státního rozpočtu rozvojové země a to na základě předem dohodnutých podmínek platby (Koeberle a kol., 2005).

Zjednodušeněji řečeno – jedná se o finanční prostředky, které jsou po splnění podmínek převedeny na devizový účet rozvojové země, a jsou spravovány danou centrální bankou. Za rozpočtovou podporu se nepovažují finanční prostředky poskytnuté na účet komerční banky.

Rozpočtovou podporu je možno dělit podle následujících hledisek (Adamcová, Němečková a kol., 2009):

- 1) *Podle časového hlediska* – zde se rozlišuje podpora krátkodobá (je poskytována za účelem stabilizace a zajištění podmínek nutných pro spuštění střednědobých a dlouhodobých rozvojových strategií), střednědobá a dlouhodobá;
- 2) *Podle formy transferu finančních prostředků* – zde spadá rozdělení na rozpočtovou podporu přímou (ta se používá v případě, že místní měna rozvojové země je konvertibilní s měnou jejího poskytovatele) a nepřímou rozpočtovou podporu (v případě, že měna konvertibilní není);
- 3) *Podle základních podmínek pro její poskytnutí* – rozlišuje se podpora poskytnutá na základě obecných podmínek (obecná existence celonárodní rozvojové strategie, stabilizační makroekonomické politiky a programu rozvoje efektivního systému přerozdělování veřejných finančních zdrojů) a podpora poskytnutá na základě specifických podmínek (většinou se vztahují na plnění dohodnutých indikátorů);
- 4) *Podle cíle jejího poskytování* – podpora adresná (poskytuje přesně takové množství finančních prostředků, které v národním účtu scházejí) a podpora neadresná (ta bývá poskytována na separátní účet, z něhož je čerpání vázáno na souhlas dárce).

Rozpočtová podpora má své výhody. Za hlavní přednost je považováno, že posiluje schopnost vlád rozvojových zemí efektivně spravovat své záležitosti a posiluje vlastnictví, tzn., že země mohou dané prostředky využívat podle svých priorit a potřeb. Touto podporou

také dárcovské země schvalují strategie rozvoje daných zemí. Vzájemná odpovědnost za rozvoj je oboustranná - náleží jak vládám rozvinutých zemí, tak vládám rozvojových zemí.

2.4.3 Sektorová podpora

Sektorovou podporu lze charakterizovat jako finanční podporu sektorových cílů stanovených vládou rozvojové země, avšak k jejímu poskytování je nutná dohoda mezi oběma stranami (tzv. sektorový program). Tato dohoda dává na rozdíl od rozpočtové podpory, rozvinutým zemím možnost spolurozhodovat, jak bude strategie rozvoje vybraného sektoru vypadat, např. na jaké konkrétní aktivity budou finanční prostředky poskytnuté dárce alokovány a jakým způsobem (Němečková, 2007).

Finanční spolupráce probíhá pomocí následujících forem (Němečková, 2007) :

- formou financování předem dohodnutých aktivit,
- prostřednictvím přispívání do společného fondu, který byl speciálně pro určitý sektor vytvořen (funds pooling),
- formou rozpočtové podpory.

Aby byla sektorová podpora co nejefektivnější, je zapotřebí vypracovat detailní strategii rozvoje daného sektoru. Na základě této strategie se dárcovské země rozhodují, jakým podílem a formou se budou na dosahování stanovených cílů podílet.

Za velký přínos sektorové podpory se považuje mechanismus vzájemné podpory. Rozvojové země totiž nejsou odpovědné za rozvoj v daném sektoru jen dárcovským zemím, ale také obyvatelům dané země, kteří se také podílejí na rozhodování a formulaci rozvojové strategie. Tento princip odpovědnosti (odpovědnost země vůči svým občanům) je v rámci spolupráce velmi efektivní, přestože byl v minulosti podceňován.

2.5 Motivy poskytování rozvojové pomoci a spolupráce

Jak jsem již uvedla v kapitole 2.3, rozvojová spolupráce a pomoc a její podoby se v průběhu existence neustále měnily. Obdobně je to i u samotných motivů jejich poskytování. Každé období od samotného začátku uplatnění až po současnost se vyznačuje jiným myšlením a přístupem k motivům poskytování.

Začátek rozvojové pomoci se klade do 40. let 20. století. U jejího zrodu stály 3 významné události (Jehlička a kol., 2000):

1. První byla vůle k mezinárodní spolupráci, vyjádřená založením OSN v roce 1945³.
2. Druhým důvodem byla narůstající rivalita, vzniklá (po roce 1946) vlivem studené války, která se stala silným motorem programů bilaterální rozvojové pomoci. V roce 1948 začala realizace Marshallova plánu poválečné obnovy Evropy⁴. Tato poskytnutá pomoc byla vnímána jako prostředek, který měl zabránit pronikání a šíření komunismu.
3. Třetím významným faktorem bylo osvobozené hnutí v bývalých koloniích, které se kromě narůstající ideologické rivality stalo dalším motivem pro vytváření rozsáhlých programů bilaterální pomoci. Závazek poskytovat nově nezávislým zemím rozvojovou pomoc se tak zároveň stal prostředkem k pokračování dřívějších úzkých ekonomických vztahů.

Je tedy možno říci, že počáteční motivy poskytování bilaterální pomoci byly jednak strategické, a jednak historické.

Je však možné se setkat i s odlišnými názory ohledně motivů rozvojové spolupráce a pomoci. Adamcová, Němečková a kol. (2009) uvádějí i další motivy, které dělí na:

- Motivы strategické a nestrategické – k nestrategickým motivům je možno zařadit jak pomoc multilaterální, tak pomoc bilaterální. Obě dvě pomoci spojuje fakt, že sledují především naplnění potřeb rozvoje přijímací země⁵. Strategická a historicky podmíněná pomoc sleduje především rozšíření vlivu a komerčních zájmů dárce.
- Motivы ekonomické – tyto motivы se vyvíjely ve 4 základních etapách, které popisují, jak se v průběhu ekonomického myšlení v období od 2. světové války až po současnost důvody poskytování měnily. Etapy jsou následující:

³ První agenturou na světě, zabývající se zahraniční pomocí, byla United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA), založená v roce 1943 a jejímž cílem bylo napomáhat odstraňování škod vzniklých v důsledku 2. světové války. (UNRRA byla předchůdcem UNHCR a UNICEF). V roce 1946 poskytla první půjčku, mimochodem také do Evropy, nově vzniklá Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD). Tak se zrodil systém multilaterální pomoci

⁴ Během čtyř let tak bylo do Evropy poskytnuto téměř třináct miliard dolarů – z toho 90 % v grantové formě (tedy nenávratně).

⁵ Mezi země, které patří k dárčům nestrategické pomoci, spadá např. Kanada, Nizozemsko, nebo skandinávské země. Ačkoliv je tato pomoc součástí jejich zahraniční politiky, prvotním motivem byla a dosud je lidská solidarita a úsilí o rozvoj. Tato pomoc bývá také označována pojmem „skutečná pomoc“ (real aid).

- Období 1950 – 1960⁶: rozvojová pomoc jako důležitý zdroj kapitálu – motivem poskytování rozvojové pomoci v tomto období byla snaha investovat kapitál s vidinou dlouhodobého zisku.
- Období 1960 – 1980: rozvojová pomoc je zbytečná a neužitečná – toto období bylo charakteristické převládající neoklasickou ekonomickou doktrínou, která podporovala volný trh s minimálními zásahy státu. Příznivci volného trhu proto rozvojovou pomoc považovali za zcela zbytečnou.
Mezi největší poskytovatele rozvojové pomoci v tomto období patřily především mezinárodní instituce, a popřípadě i individuální dárci.
- Období 1980 – 1990⁷: rozvojová pomoc jako faktor makroekonomického stabilizace zemí (rozvojových i rozvinutých) – ekonomické myšlení bylo sice stále ovlivněno neoklasickou doktrínou, přesto rozvojová pomoc začala být opět viděna jako žádoucí a byla jí přiřazena nová role: makroekonomická stabilizace zemí postižených hospodářskou krizí. Tento motiv je možno jednoduše vymezit takto – strach z destabilizace stále propojenější světové ekonomiky (tzn. přelévání problémů z rozvojových zemí do zemí rozvinutých).
- Období 1990 – dosud: mnohotvárnost rolí rozvojové pomoci – významným mezníkem tohoto období byl konec studené války a s ním související rozpad ideologického seskupení. Započal tak proces transformace socialistických zemí. Proto začala rozvojová pomoc plnit další roli – pomoc při ekonomické transformaci zemí. Pomoc těmto zemím byla vázána podmínkou a to přijetím pravidel volného trhu. Transformační pomoc se koncentruje zejména na budování kapacit a institucí, a na vytváření fungujícího právního prostředí, bez jejichž existence není možné tržní prostředí vytvořit. Rozvojová pomoc se také vrátila k původním solidárním a nestrategickým motivům.

Nezákladnějším důvodem poskytování pomoci je však důvod morální, který vychází z pocitu globální odpovědnosti, solidarity, či soucitu. Pavla Gomba, ředitelka českého UNICEF, brání a ospravedlňuje smysl rozvojové spolupráce analogií světové populace jako jedné velké rodiny: *„Každá funkční rodina je založena na solidaritě a vzájemné pomoci. Rodiče poskytují dětem vše, co potřebují ke svému zdravému vývoji. Stejně tak se děti starají o rodiče v situacích, kdy je to zapotřebí. Funkční rodina nepřipustí, aby jeden z jejích členů*

⁶ V poválečném světě se prosadila myšlenka keynesiánství. Jejím autorem byl britský ekonom J. M. Keynes. Ten bývá považován za autora teorií, které dávají ekonomický růst do souvislosti s velikostí kapitálových investic.

⁷ V tomto období se vyostřily hospodářské problémy rozvojových zemí vzniklé v důsledku krizí, kterými světová ekonomika prošla v průběhu 70. let 20. století.

strádal, když ostatní mají dostatek. Funkční rodina svým členům poskytuje dostatek péče, lásky a uznání. Příslušnost k lidskému rodu, lidské rodině je tím posledním a nejvyšším jmenovatelem, který nás všechny spojuje.“ (Gomba, citováno in Hoch, 2007, s. 68).

2.6 Argumenty proti poskytování rozvojové spolupráce a pomoci

Kromě motivů pro poskytování rozvojové pomoci a spolupráce, existují samozřejmě také názory a tvrzení, které se zabývají tím, zda má pomoc chudým, rozvojovým zemím vůbec nějaký smysl. V dnešní době existuje stále mnoho lidí, kteří o rozvojové pomoci a spolupráci pochybují a nevidí v ní žádný efekt a přínos, jež by vedl ke zlepšení životních podmínek obyvatel rozvojových zemí. Jsou i takoví, kteří tuto pomoc shledávají škodlivou a neprospěšnou.

Mezi nejčastější argumenty, které vedou k negativnímu stanovisku ohledně poskytování rozvojové spolupráce a pomoci patří např. (Hoch, 2007):

- Pomáhat je sice dobré, ale pomoc se k potřebným nedostane.
- Problémy jako chudoba nebo hlad jsou sice hanbou lidstva, ale odstranit je není možné.
- Je nesmyslné utrácet velké finanční objemy na pomoc rozvojovým zemím, když máme spoustu problémů a potřeb i u nás doma.
- Války, hlad a nemoci pomáhají přirozeným způsobem redukovat počet obyvatel. Pomocí třetímu světu jsou překračovány omezené možnosti naší Země a lidstvo se tak vědomě žene do záhuby.

Poslední z argumentů je založen na tvrzení, že utrpení a smrt způsobené podvýživou a chudobou nelze považovat za zlo, ale spíše za nutnost či za dobro, které pomáhá zredukovat přebujelé lidstvo. Tato myšlenka je prezentována především proslulým ekologem Garretem Hardinem. Ten považuje pomoc lidem strádajícím hladem a žijícím v absolutní chudobě za nemorální. Své tvrzení založil na metafoře „Země jako moře“, kterou poprvé publikoval v roce 1974.

Tato metafora zobrazuje Zemi jako moře, po kterém se plaví čluny. Každý bohatý stát představuje jeden člun naplněný bohatými lidmi. Chudé státy pak představují čluny, které jsou menší a více přeplněnější, ze kterých mnoho lidí padá do moře z důvodu překročení nosnosti plavidel. Každé plavidlo, bohaté či chudé, má podle Hardina svou nosnost, která pokud bude překročena, dojde k jeho potopení. Člun bohaté země tedy může mít kapacitu například 80 míst, ale plaví se v něm pouze 65 pasažérů. Okolo daného člunu se topí mnoho lidí. Co se týče

humánního hlediska, tento člun by měl tedy sloužit jako člun záchranný. Otázkou tedy je, jak by mělo těchto 65 pasažérů reagovat na topící se příslušníky chudších států, kterých je ale o mnoho více, než kolik je dostupných míst, a kteří prosí o záchranu a přístup do záchranného člunu. Hardin udává tři možnosti (Hoch, 2007):

1. humánně pomoci všem tonoucím na palubu,
2. zachránit jen tolik, aby nebyla překročena nosnost lodi. Lod' uveze 80 lidí, pasažérů je 65, lze tedy přibrat dalších 15,
3. nevzít na člun vůbec nikoho.

První možnost dle Hardina vede k nutné tragédii. Pokud bude pomoc poskytnuta všem tonoucím, dojde k překročení nosnosti plavidla a utonou všichni. Druhá možnost pak představuje dilema komu pomoci a koho nechat utonout. Tato možnost by také znamenala ztratit dosavadní rezervu a hrozbu z náporu v budoucnosti. Hardin se přiklání k třetí možnosti, která je podle něj správná. Jeho argumentem je, že člun potřebuje rezervu pro zachování a předání budoucím potomkům a s daným počtem pasažérů je tato šance největší. I když si sám Hardin uvědomuje, že tato možnost není spravedlivá, obhajuje svou tezi tím, že život není spravedlivý a všechny zachránit nelze. Proč pak tedy nezachránit alespoň sebe a svou životní úroveň? Touto metaforou tak podporuje myšlenku, že bohaté státy by měly přestat poskytovat zahraniční pomoc chudým, protože tato pomoc může znamenat příčinu budoucí katastrofy (Hoch, 2007).

Tato metafora se setkává s mnohými námitkami. Za prvé, není pravda, že lidstvo nemá zdroje k uživení všech lidí na planetě. Naopak dnešní situaci spíše charakterizuje nadbytek, než nedostatek. Problém tkví především v přerozdělování daných potravin. Také názor, že příčinou chudoby je lidské přelidnění, či vnější limity v rámci naší planety, jsou mylné. Příčiny tkví především v sebezničujících a destruktivních činnostech člověka, jako jsou války, diktátorské a totalitní režimy či politická nestabilita. Námitky také vyvrací tvrzení, že rozvojová pomoc sebou nese další růst porodnosti, ale naopak její pokles. Hlavní příčina vysoké míry porodnosti vychází zejména z naděje na přežití, které každé další dítě určitým způsobem znamená. Pokud totiž neumře, stává se živitelem rodiny. Tímto není myšleno zabezpečení rodiny do budoucna, nýbrž od nejútlejšího věku. Díky vysoké dětské úmrtnosti se tyto rodiny snaží zajistit svou existenci co nejvíce potomky. Poslední námitku představuje fakt, že metafora počítá s tím, že tonoucí kolem plavidla zmizí na dno oceánu a nebudou bojovat, aby se dostali na jeho palubu. Hardin tedy očekává, že pokud vyspělé státy přestanou

poskytovat rozvojovou pomoc a spolupráci chudým zemím, pak se tyto země se svým osudem smíří. V reálném světě se však toto nestane. Obyvatelé zemí, jimž bude tato pomoc odmítnuta, se pak mohou uchýlit k projevům násilí či terorismu (Hoch, 2007).

I přes všechny argumenty, které vyvrací a znevažují rozvojovou spolupráci a pomoc, se většina lidí shodne, že právo na život, lidskou důstojnost, zdraví a určitou životní úroveň by měly být univerzálními hodnotami, určené všem lidem bez rozdílu.

2.7 Podmínky poskytování rozvojové spolupráce a pomoci

Poskytování rozvojové pomoci a spolupráce je vždy vázáno na splnění určitých podmínek. Pro země, které rozvojovou pomoc či spolupráci přijímají, je proto nezbytné, aby se s těmito kritérii ztotožnily.

Mezi příklady takovýchto kritérií patří především (Jehlička a kol., 2000):

- respektování lidských práv,
- účast občanů na rozhodovacích procesech, řízení a politickém životě,
- respektování zákonů,
- protržně a sociálně orientovaný přístup k hospodářskému rozvoji,
- existence strategického rozvoje a rozvojových projektů, prosazovaných vládou dané země (vlastní rozvojová politika).

Podmínky vázané na poskytování rozvojové pomoci či zahájení rozvojové spolupráce v průběhu let prošly určitými změnami. První podmínky poskytování pomoci především vyžadovaly úpravy v hospodářské politice a administrativě. V dnešní době se tyto podmínky vztahují prioritně ke změnám politik daného státu (např. podpora demokracie či respektování lidských práv). Posilováním účinných a efektivních reforem politik jednotlivých států je dosahováno také účinnějšího dopadu rozvojové pomoci a spolupráce.

2.8 Evropská unie a rozvojová spolupráce a pomoc

Evropská unie patří celosvětově k největším nositelům rozvojové spolupráce a pomoci. Za celou dobu své existence utvářela a dosud stále formuje vztahy se zeměmi, které byly v roce 1964 na prvním zasedání UNCTAD (Konference OSN pro obchod a rozvoj), oficiálně pojmenovány jako země rozvojové.

Důležitým faktorem, proč rozvojové země tolik přitahují pozornost evropských států, je především silná a bohatá koloniální minulost, která tyto země spojuje. Vztahy, jež se po tuto dobu utvářely, vyvolávají potřebu i nadále udržovat a rozvíjet politické a ekonomické vazby.

2.8.1 Smluvní základ rozvojové politiky EU

Podepsáním Římských smluv o Evropském hospodářském společenství (EHS) v roce 1957 vzniká termín evropská rozvojová spolupráce. Součástí Římských smluv je také smlouvu zakládající Evropské hospodářské společenství (EHS), v jejíchž člancích jsou pak definovány vztahy EHS s jeho koloniemi a zamořskými územími svých jednotlivých členů. Tyto vztahy jsou upravovány prostřednictvím asociačních dohod. Těmto dohodám se budu podrobněji věnovat ve 4. kapitole (Partnerství EU a zemí Afriky). Cílem Římských smluv bylo přispět k hospodářskému a sociálnímu rozvoji přidružených zemí a také mezi nimi formovat užší hospodářské vztahy.

Další významnou smlouvou formující rozvojové vztahy ES/EU je Maastrichtská smlouva – Smlouva o Evropské unii, která vstoupila v platnost v roce 1993. Přestože byl pojem evropské rozvojové spolupráce zaveden v Římských smlouvách, smlouva maastrichtská o této problematice pojednává ve větším rozsahu a především definuje její hlavní cíle a oblasti podpory, kterými jsou:

- trvalý hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí, především těch nejvíce znevýhodněných,
- postupné zapojení rozvojových zemí do světového hospodářství,
- boj proti chudobě v rozvojových zemích.

Maastrichtská smlouva mimo jiné také formulovala 3 důležité principy rozvojové politiky EU. Tyto tři principy jsou obecně nazývány jako 3K (anglickým názvem 3C) a jedná se o (Bydžovská, 2010):

- koordinaci (coordination) – jejím úkolem je zajišťovat spolupráci všech subjektů zapojených v rozvojové politice,
- koherence (coherence) – tento princip usiluje o sladění ostatních politik EU s rozvojovou politikou,
- komplementarita (complementarity) – jejím úkolem je zaručit, že se rozvojová politika EU doplňuje politiky členských států.

Důležitý krok, co se týče formulace přehlednější rozvojové politiky EU, představovalo prohlášení Evropské rady a Evropské komise o rozvojové politice ES/EU z 10. listopadu 2002. V tomto prohlášení bylo nadefinováno 6 hlavních oblastí a to (Bydžovská, 2010): boj s chudobou, koordinace obchodní a rozvojové politiky, regionální integrace a spolupráce, podpora makroekonomické politiky a zlepšení přístupu k sociálním službám, dopravě, bezpečnosti potravin a rekonstrukce institucionální struktury rozvojových států.

Následným dokumentem, který se významně zasadil o utváření cílů rozvojové politiky EU, je Evropský konsenzus o rozvoji z listopadu roku 2005. Je prvním dokumentem EU, který se zabývá stanovením společných cílů, hodnot a zásad, které EU a všechny její členské státy podporují a prosazují. Evropský konsenzus je formulován v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí (Millenium Development Goals, MDGs).

V současnosti je právní základnou upravující rozvojovou politiku EU Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost 1. prosince 2009. Rozvojová spolupráce je konkrétně upravena článkem 208 – 213 Smlouvy o fungování Evropské unie. Obecný právní rámec rozvojové spolupráce je upraven nařízením Evropského parlamentu a Rady EU č. 2110/2005 a 2112/2005.

2.8.2 Institucionální struktura rozvojové pomoci a spolupráce

V současné době se rozvojové spolupráce a pomoci dotýká celá řada institucí a úřadů Evropské unie. V minulosti (do 80. let 20. století) však byla rozvojová politika zaměřená jen na jeden nástroj a jedno generální ředitelství Komise ES. Jedinou aktivitou členských států bylo v intervalu pěti let schválit plán Komise. V roce 1999 nastala změna a do rozhodování a implementace rozvojové politiky bylo zapojeno několik generálních ředitelství Komise, Evropský parlament a Rada EU (Bydžovská, 2010).

Evropská komise

Evropská komise je výkonnou složkou EU, což znamená, že je odpovědná za řízení každodenní činnosti EU. Zastupuje instituci, která je založena na nadnárodním principu – hájí zájmy Unie jako celku, nezávisle na členských vládách. Je složena z 27 komisařů, kteří jsou do funkce jmenováni každý pět let.

V období 2010 – 2014 zastává post předsedy komise José Manuel Barroso. Komisařkou pro mezinárodní spolupráci, humanitární pomoc a řešení krizí se stala Bulharka Kristiana

Georgieva. Komisařem odpovědným za obchod je Karel De Gucht z Belgie, komisařem odpovědným za rozšíření a politiku sousedství se stal Štefan Füle z České republiky, a vysokou představitelkou pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku je Angličanka Catherine Ashton.

Evropské komise hraje v rámci rozvojové politiky EU nejvýznamnější roli. Je zodpovědná za navrhování legislativy a také provádění rozvojové politiky. Tuto činnost vykonává prostřednictvím svých komisařů a generálních ředitelství. Rozlišují se 4 generální ředitelství (GŘ):

- Generální ředitelství pro rozvoj;
- Generální ředitelství pro vnější vztahy;
- Generální ředitelství pro obchod;
- Generální ředitelství pro rozšíření.

Generální ředitelství pro rozvoj se zabývá formulováním rozvojové politiky na globální a odvětvové úrovni. Mezi hlavní oblasti, na které se ředitelství zaměřuje, patří: propojení obchodu s rozvojem, regionální integrace, podpora makroekonomické politiky, podpora dopravy, apod. Obecně je ředitelství odpovědné za vztahy se zeměmi Afriky, Karibiku a Tichomořské oblasti (AKT).

Generální ředitelství pro vnější vztahy odpovídá za vnější vztahy Evropské komise jak s mezinárodními organizacemi (např. OSN), a tak se všemi ostatními zeměmi světa.

Generální ředitelství pro obchod asistuje Evropské komisi při vytváření vhodného podnikatelského prostředí, dále vyjednává bilaterální a multilaterální dohody a vykonává dohled nad jejich plnění. Nejvíce se GŘ pro obchod zaměřuje především na trvale udržitelný rozvoj a rozvojovou politiku, která přináší prospěch jak rozvinutým, tak rozvojovým zemím (jedná se hlavně o země AKT, Latinské Ameriky, či Asii).

Generální ředitelství pro rozšíření je odpovědné za přípravu rozšíření EU o kandidátské země. Spadá zde i dohlížení na finanční pomoc těmto zemím. Pozornost je věnována především státům Východního partnerství.

Úřad pro spolupráci EuropeAid

Úřad pro spolupráci EuropeAid vznikl v roce 2001 v rámci činnosti Evropské komise, jejímž účelem bylo oddělit politické a strategické cíle od záměrů projektů. Úřad spadá pod dvě ředitelství – GŘ pro vnější vztahy a GŘ pro rozvoj – a je odpovědný za provádění programů vnější pomoci a projektů po celém světě. Úzce spolupracuje hlavně se zeměmi Afriky, Karibiku a Tichomoří (AKT), Asie, Latinské Ameriky či sousedními zeměmi EU.

Důraz v činnosti úřadu je kladen v první řadě na maximalizaci dopadu a hodnoty poskytnuté pomoci tím, že je daná pomoc poskytnuta rychlým a odpovědným způsobem. Účinnou implementací pomoci tak úřad pomáhá nejen samotné Komisi, ale i Evropské unii jako celku, dosáhnout vyšší efektivity. EuropeAid je také odpovědný za všechny kroky nutné k realizaci rozvojového projektu (od zahájení realizace až po jeho závěrečné zhodnocení). Finanční prostředky na jednotlivé projekty jsou čerpány ze společného rozpočtu EU a Evropského rozvojového fondu.

EuropeAid je složen ze 7 direktorátů a 4 oddělení, přičemž 4 direktoráty se dělí podle geografického uspořádání (zahrnují např. regiony Evropy, Asie, Latinské Ameriky, Afriky, Karibiku a Tichomoří), 2 direktoráty jsou odpovědné za kvalitu činností a programů spolupráce (např. lidská práva, zabezpečení potravin, zdraví či migrace) a poslední direktorát řeší organizační otázky. V současnosti je generálním ředitelem Koos Richelle, jenž má na starost realizaci nástrojů vnější pomoci Evropské komise.

Úřad pro humanitární pomoc – ECHO

Úřad pro humanitární pomoc byl zřízen Evropskou komisí v roce 1992. Prvořadým úkolem ECHO je poskytování humanitární pomoci lidem v nouzi, kteří byli zasaženi přírodními nebo člověkem způsobenými katastrofami nebo konflikty. Tato humanitární pomoc může nabývat podoby dodávek potravin, zdravotního vybavení či vysílání zdravotnických týmů.

Humanitární pomoc EU je přerozdělována na základě 3 zásad: nestrannosti, nediskriminace a humanity. Tento úřad spolupracuje kromě partnerských organizací (v ČR je to např. Člověk v tísni, Charita ČR) i s dalšími mezinárodními organizacemi, jako je např. OSN. Zdroje vynakládané na humanitární pomoc pochází jednak z rozpočtu Evropské komise a jednak z prostředků Evropského rozvojového fondu.

Evropský parlament

Evropský parlament v rámci rozvojové politiky zaujímá postavení spolurozhodujícího orgánu při přijímání legislativy. Dále má výsadní postavení, co se týče dohledu nad rozpočtem EU. To znamená, že se také podílí na schvalování výše prostředků, které budou z rozpočtu EU následně vynaloženy na rozvojovou pomoc a spolupráci.

Přestože se Evropský parlament podílí na tvorbě rozpočtu, z hlediska alokace fondů nemá vůbec žádné kompetence. Nijak tedy nemůže rozhodovat o využívání prostředku z Evropského rozvojového fondu (ERDF). Evropský parlament má k projednávání problematiky politiky rozvoje a spolupráce k dispozici jeden ze svých stálých výborů – Výbor pro rozvoj a spolupráci. Mezi hlavní oblasti jeho činnosti patří např. podpora, uplatňování a sledování rozvojové politiky a spolupráce EU.

Rada Evropské unie

Rada Evropské unie rozhoduje o věcných cílech rozvojové politiky EU. V zásadě je považována za hlavní rozhodovací orgán v této oblasti. Na návrh Komise Rada EU (spolu s Evropským parlamentem) schvaluje legislativní opatření týkající se rozvojové politiky. Činnost rozvojové a humanitární pomoci v rámci Rady EU náleželo Radě věnované všeobecným záležitostem a vnějším vztahům, která byla v roce 2009, po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, přejmenována na Radu pro zahraniční věci (Bydžovská, 2010).

2.8.3 Nástroje a programy rozvojové spolupráce a pomoci EU

Programy a nástroje rozvojové spolupráce a pomoci mohou nabývat různé podoby. Rozvojová politika EU je uskutečňována prostřednictvím dvou základních nástrojů (Cihelková 2003): regionálních dohod či činnosti prováděných v celosvětovém měřítku. V rámci regionálních dohod se jedná především o asociační dohody či dohody o regionální spolupráci. Mezi činnosti prováděné v celosvětovém měřítku patří např. Všeobecný systém celních preferencí.

V rámci nové finanční perspektivy na období let 2007 – 2013 došlo ke snížení počtu nástrojů, jenž jsou využívány v oblasti vnějšních vztahů EU, ze 100 pouze na 9. Těchto 9 nástrojů je následně rozděleno na 5 horizontálních a 4 geografické programy.

Mezi horizontální programy patří:

1. Nástroj pro stabilitu (IS);
2. Nástroj pro demokracii a lidská práva (EIDHR);

3. Nástroj pro humanitární pomoc;
4. Nástroj pro makroekonomickou pomoc;
5. Nástroj pro jadernou bezpečnost.

Do geografických programů se pak řadí:

6. Integrovaný nástroj pro předvstupní pomoc (IPA);
7. Nástroj evropského sousedství a partnerství (ENPI);
8. Nástroj pro rozvojovou spolupráci (DCI);
9. Nástroj spolupráce s průmyslovými zeměmi (IC).

Pro sféru rozvojové spolupráce a pomoci jsou důležité především následující 3 nástroje a to nástroj pro stabilitu, nástroj pro demokracii a lidská práva a nástroj pro rozvojovou spolupráci.

Nástroj pro stabilitu (IS)

Nástroj pro stabilitu představuje strategický nástroj, který je určen zejména k řešení otázek globální bezpečnosti a přeshraničních hrozeb. Jeho hlavním cílem je zajistit, aby reakce zemí EU na krizi probíhající v třetích zemích byla odpovědně rychlá, pružná a ucelená. Nástroj pro stabilitu vstoupil v platnost v lednu 2007 a nahradil tak nástroje zabývající se drogovou problematikou, problematikou krizového řízení, obnovy či rekonstrukce.

Nástroj pro stabilitu v rámci své činnosti uplatňuje dva druhy opatření:

- krátkodobá (krizová) – cílem těchto opatření je předcházení konfliktů, podpora politické stability či včasná obnova po přírodní katastrofě;
- dlouhodobá (programová) – pod tato opatření spadají činnosti, které zahrnují podporu demokratických státních institucí, propagaci nezávislých médií, poskytování pomoci obětem nezákonného používání zbraní apod.

Pro období 2007 – 2013 bylo nástroji pro stabilitu na jeho činnost poskytnuto 2,063 mld. Eur. Tyto prostředky byly následně rozděleny mezi daná opatření (European Commission, 2010a): krátkodobá opatření disponují 1,487 mil. Eur (72 % z celkového objemu), zatímco opatřením dlouhodobým bylo vyčleněno 484 mil. Eur (23 % z celkového objemu). Zbývající finanční prostředky jsou určeny na administrativní výdaje.

Nástroj pro demokracii a lidská práva (EIDHR)

Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva vznikl v roce 2006 a vychází z Evropské iniciativy pro demokracii a lidská práva (2000 – 2006) a zároveň tuto iniciativu nahrazuje. Přestože se téma demokracie a lidských práv dostává stále do popředí, tento nástroj byl navržen jako komplementární⁸.

Mezi klíčové úlohy EIDHR patří: zlepšit dodržování lidských práv a základních svobod v zemích a regionech, kde jsou nejvíce ohroženy, posílit úlohy občanské společnosti při podpoře těchto práv, zajistit podpůrné činnosti v oblastech, na které se vztahují obecné zásady EU (tzn. dialog o lidských právech, tresty smrti, mučení, či násilí vůči ženám) nebo podpora a posílení mezinárodního a regionálního rámce pro ochranu lidských práv, spravedlnosti a právního státu.

Na období 2007 – 2013 má EIDHR k dispozici 1,104 mil. Eur. Pomoc nástroje pro demokracii a lidská práva může nabývat těchto podob (European Commission, 2010b):

- projektů a programů,
- grantů na financování projektů předložených občanskou společností, mezinárodní nebo mezivládní organizací,
- malých grantů pro obránce lidských práv,
- lidských a materiálních zdrojů na mise EU pro kontrolu probíhajících voleb,
- veřejných zakázek.

Nástroj pro rozvojovou spolupráci (DCI)

Nástroj pro rozvojovou spolupráci byl zřízen v lednu 2007 a nahradil tak celou řadu geografických a tematických nástrojů. Touto cestou byla zajištěna účinnější rozvojová spolupráce EU. Vztahuje se především na země, které nespadají pod Nástroj předvstupní pomoci, Nástroj evropského sousedství a partnerství ani Evropského rozvojového fondu.

⁸ Spolupráce v rámci EIDHR doplňuje další nástroje, které se používají k provádění politik EU pro demokracii a lidská práva. Ty sahají od politického dialogu a diplomatických iniciativ až po různé finanční a technické nástroje spolupráce.

DCI zahrnuje 3 důležité komponenty (European Commission, 2010c):

1. zeměpisné programy na podporu spolupráce s 47 rozvojovými zeměmi Latinské Ameriky, Asie, Střední Asie, oblasti Perského zálivu (Írán, Irák a Jemen) a Jižní Afriky. Programy v této oblasti spolupráce podporují hlavně:
 - vymýcení chudoby a dosažení rozvojových cílů tisíciletí,
 - uspokojování základních potřeb obyvatelstva, zejména základní, vzdělání, zdraví, sociální soudržnost a zaměstnanost,
 - správu věcí veřejných, demokracii, lidská práva,
 - udržitelný rozvoj prostřednictvím ochrany životního prostředí a udržitelné hospodaření s přírodními zdroji,
 - udržitelný rozvoj venkova a zajišťování potravin.
2. tematické programy ve prospěch všech rozvojových zemí (i těch, na které se vztahují programy nástroje Evropského sousedství a partnerství a Evropského fondu rozvoje). Tyto programy zabezpečují činnost v oblastech:
 - investic do lidí,
 - životního prostředí a udržitelného řízení přírodních zdrojů,
 - nestátních subjektů a místních orgánů v oblasti rozvoje,
 - bezpečnosti potravin, migrace a azylu.
3. program doprovodných opatření pro 18 zemí Afriky, Karibiku a Tichomoří (AKT).

Rozpočet přidělený DCI pro období 2007 – 2013 činí 16,9 mld. Eur. Z toho 10,06 mld. Eur náleží geografickým programům (60 % z přidělených prostředků), 5,6 mld. Eur připadlo tematickým programům (33 % z celkového rozpočtu) a 1,24 mld. Eur (7 % z celkových prostředků) bylo svěřeno na země AKT s protokolem o cukru (European Commission, 2010c).

Nástroj pro humanitární pomoc

Prioritní cílem tohoto nástroje je okamžité zajištění finančních prostředků na humanitární pomoc obětem ozbrojených konfliktů či přírodních katastrof. Humanitární pomoc EU tvoří 3 oblasti a to (Europa, 2011):

- *okamžitá pomoc* - okamžitou pomoc představuje převážně hotovost na nákup potřeb, jako jsou léky, potraviny, přístřeší;

- *potravinová pomoc* – tato pomoc nabývá dvou forem. Zaprvé EU přispívá k zabezpečení pravidelných dodávek potravin do regionů, které jsou postiženy hladomorem, nebo suchem. Zadruhé poskytuje okamžitou potravinovou pomoc v situacích, kdy z důvodů přírodních či člověkem způsobených katastrof dojde k náhlému nedostatku potravin;
- *pomoc uprchlíkům z oblastí zasažených konfliktem či přírodní katastrofou a osobám, jejichž země či region je postižen válkou* – v této oblasti se EU snaží pomoc s překonáním kritického období, do doby návratu do rodné země nebo s usazením v dané zemi.

Největší pozornost je Evropskou komisí věnována především místům, která bývají opomíjena. Tyto místa představují oblasti, v nichž je humanitární pomoc stále velmi žádána. Tyto oblasti ve větší míře nepřitahují dostatečnou pozornost sponzorů a dárců, a to především kvůli opomíjené publicitě ze stran médií (např. Sahara, Čečensko, Kašmír, Nepál, či Barma).

Humanitární pomoc ze strany EU by měla být krátkodobého charakteru a neměla by přesahovat dobu šesti měsíců. Přesto tato pomoc trvá do té doby, než si je EU jistá, že po ukončení pomoci budou mít osoby, kterým byla daná pomoc poskytována, situaci pod kontrolou. V současné době patří mezi regiony, kde je humanitární pomoc nejvíce soustřeďována, např. Afrika, Asie, či Blízký Východ.

Jak jsem uvedla výše, kromě nástrojů rozvojové spolupráce a pomoci existují také programy. Tyto programy představují další možné způsoby financování projektů, jež je realizováno prostřednictvím partnerských organizací ze všech rozvojových zemí.

2.8.4 Rozvojová spolupráce a pomoc EU a její financování

Financování rozvojové spolupráce a pomoci EU je zajištěno prostřednictvím společného rozpočtu EU (výjimku tvoří země AKT) a Evropského rozvojového fondu (EDF), ze kterého jsou financovány právě především země AKT.

Na financování se tedy podílí všechny členské státy pomocí svých příspěvků do společného rozpočtu. Na rozvojovou politiku EU je ročně vynakládáno okolo 8 mld. Eur, což představuje 0,42 % HND. Do roku 2015 mělo dojít ke zvýšení na 0,7 % HND.

Evropský rozvojový fond (EDF)

Evropský rozvojový fond vznikl podpisem Smlouvy o EHS v roce 1957, kdy byl známý jako Fond pro rozvoj zámořských zemí a území. EDF představuje jeden z hlavních nástrojů rozvojové pomoci a spolupráce EU zámořským zemím a územím a především pak zemím Afriky, Karibiku a Tichomoří.

EDF nedostává prostředky ze společného rozpočtu EU, jako tomu bývá u rozvojové pomoci a spolupráce pro ostatní rozvojové země. EDF je financován z rozpočtů jednotlivých členských států EU na základě dohody o výši pětiletých příspěvků (Cihelková, 2003). Rozdělování samotné rozvojové pomoci se pak řídí podle stanovených priorit. Tyto priority mohou nabírat podoby ekonomické spolupráce, podpory zdravotnictví, školství, rozvoj dopravy, infrastruktury, životního prostředí nebo regionální integrace. Rozvojová pomoc a spolupráce do těchto sektorů plyne podle náležitých dohod.

EDF se řídí vlastními finančními pravidly a je zřizován zvláštním výborem – Výbor Evropského rozvojového fondu. Ten je tvořen zástupci členských států EU. Výboru předsedá Evropská komise. Členské státy stanoví rozpočet EDF prostřednictvím dohod, které jsou následně ratifikovány národním parlamentem každého členského státu a v rámci své činnosti také dohlíží na distribuci finančních prostředků. Evropské komise a další instituce, které k tomu byly zřízeny, řídí každodenní činnost EDF.

Objem poskytnutých finančních prostředků určený jednotlivým zemím záleží na dohodě mezi Evropskou komisí a národními vládami. Prostředky bývají určovány prostřednictvím nejen podle specifických potřeb země, ale především podle ekonomické výkonnosti přijímacích států⁹ (Cihelková, 2003). Pomoc poskytovaná z EDF se skládá z mnoha nástrojů, včetně grantů, rizikového kapitálu a úvěrového kapitálu od soukromých osob. Uzavírá se v cyklech na dobu pěti let. Od uzavření první úmluvy o partnerství v roce 1964, následují cykly EDF obecně dohody o partnerství.

Pomoc z EDF mohou čerpat (Cihelková, 2003):

- regionální nebo mezistátní organizace, jejichž členem je alespoň jeden stát AKT, nebo organizace, jež je zaštitěna státem AKT,

⁹ Pokud země uvede efektivní využívání rozvojové pomoci, mohou být prostředky navýšeny. Pokud ovšem země nebude s prostředky nakládat efektivně, mohou být sníženy.

- organizace s právní subjektivitou, založená společně státy AKT a EU za účelem dosažení konkrétních cílů,
- společnosti, podnikatelé nebo soukromé ekonomické organizace v zemích AKT, stejně jako společnosti členských států EU, kde lze příspěvek z EDF použít na investici v zemích AKT,
- finanční zprostředkovatelé (AKT a EU), kteří zajišťují podporu investice ve státech AKT,
- ministerstva, nevládní organizace, banky, finanční instituce a jiné subjektivní místní či regionální správy v zemích AKT.

Na devátý rozvojový fond bylo na období 2000 – 2007 vyčleněno 13,5 mld. Eur, přičemž zůstatky z předchozích Evropských rozvojových fondů činily 9,9 mld. Eur. Desátý EDF pokrývající období 2008 – 2013 disponuje rozpočtem s celkovým objemem 22 682 mil. Eur (European Commission, 2010d). Z této částky je 21 966 mil. Eur vyčleněno zemím AKT, 286 mil. Eur připadlo na zámořské země a území, a zbylých 430 mil. Eur bylo svěřeno Komisi na pokrytí výdajů na podporu programování a provádění EDF. Důvodem podstatného navýšení rozpočtu pro období 2008 – 2013 je především to, že značná část rozpočtu je věnována na regionální programy, čímž je zdůrazňován význam regionální hospodářské integrace, jako základního rámce pro vnitrostátní a místní rozvoj. Inovací v desátém EDF je vytvoření tzv. „motivační částky“ pro každou zem.

Rozvojová pomoc a spolupráce plyne téměř do všech zemí světa. Největší část připadá zejména na rozvojové země. Z hlediska zaměření mé bakalářské práce se již budu zabývat rozvojovou pomocí a spoluprací konkrétně zaměřenou na africký kontinent. Třetí kapitola se proto věnuje charakteristice afrického regionu a vymezení jeho nejzávažnějších problémů.

3 Dějiny Afriky a současné problémy kontinentu

Afrika je nejstarším kontinentem našeho světa a je tak zároveň kolébkou i domovem původního obyvatelstva. Je regionem, který musí každý den svádět boj se svými četnými problémy a útrapami. Afriku si každý člověk spojuje s něčím jiným – pro jednoho představuje Afrika kontinent, který vyniká svou krásnou přírodou a bohatou historií, pro druhého kontinent, jenž je zmítán chudobou, válkami či hladomorem. Tento region každodenně upoutává velkou pozornost okolních států, mezinárodních organizací, médií či jednotlivců. Tato kapitola je zaměřena na vývoj dějin afrického kontinentu a dále na jeho současné problémy, jež do velké míry ovlivňují jeho současný i budoucí vývoj.

3.1 Geografická charakteristika kontinentu

Afrika je po Asii druhým největším a nejlidnatějším světadílem na světě. Velkou částí se rozkládá na východní polokouli. Africký kontinent je kromě Suezského průplavu zcela obklopen oceány (na východě Indickým oceánem, na západě Atlantickým oceánem a na severu pak Středozemním mořem). Většina Jižní a Východní Afriky je tvořena náhorními plošinami, severu a západu kontinentu dominují nížiny. Na severu Afriky se nachází Sahara, největší písečná a kamenitá poušť světa (svou rozlohou dosahuje velikosti USA či Číny). Z dalších velkých pouští je možno jmenovat poušť Kalahari či Namib.

Na africkém kontinentě převládají pouště, polopouště a savany. Jedinou výjimku představuje centrální Afrika, v níž se nachází tropické deštné pralesy. Afrikou protékají čtyři hlavní vodní toky: Nil, Niger, Kongo a Zambezi. Afrika patří ke kontinentu s nejmenším počtem ostrovů a poloostrovů. Největším ostrovem Afriky je Madagaskar a největší poloostrov představuje Somálsko. V převážně celé Africe vládne teplé až horké podnebí. Země jsou proto závislé na dešťových srážkách. Afrika je zemí velmi bohatou na nerostné suroviny, k významným zdrojům patří např. zlato, diamanty, měď, ropa či zemní plyn.

Dle OSN lze africký kontinent rozdělit na následných pět regionů:

1. *Severní Afrika* – Alžír, Egypt, Libye, Maroko, Súdán, Tunis, Západní Sahara;
2. *Jižní Afrika* – Botswana, Jihoafrická republika, Lesotho, Namibie, Svazijsko;
3. *Východní Afrika* – Burundi, Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Keňa, Komory, Madagaskar, Malawi, Mauritius, Mosambik, Seychely, Rwanda, Somálsko, Tanzanie, Uganda, Zambie, Zimbabwe;

4. *Západní Afrika* – Benin, Burkina Faso, Gambie, Ghana, Guinea-Bissau, Kapverdy, Libérie, Mali, Mauretánie, Niger, Nigérie, Pobřeží Slonoviny, Senegal, Sierra Leone, Togo;
5. *Střední Afrika* – Angola, Čad, Demokratická republika Kongo, Gabon, Kamerun, Kongo, Rovnicková Guinea, Středoafriická republika, Svatý Tomáš a Princův ostrov.

OSN či OECD používají i další rozdělení kontinentu a to na Severní Afriku a Subsaharskou Afriku, přičemž Severní Afrikou bývá označován především Střední Východ, zatímco Subsaharská Afrika představuje oblast nacházející se jižně od pouště Sahara.

3.1.1 Poloha kontinentu a její vliv na zemědělství

Geografická poloha kontinentu do velké míry ovlivňuje hospodářství regionu, a to především podmínky pro zemědělskou činnost. Vegetační poměry v Africe jsou závislé zejména na sezónních tepelných výkyvech a dešťových srážkách.

Africké země disponují četnými územími, která by mohly být ve velké míře využívány pro potřeby zemědělství. K tomu, aby se tato území staly úrodnými, je třeba pomoci prostřednictvím umělého zavlažování. Nejlepší podmínky k umělému zavlažování jsou v oblasti nilského údolí, k dalším hojně zavlažovaným oblastem patří středomořské pobřeží v Severní Africe, podél řeky Niger a také při atlantském pobřeží Maroka.

Z prováděných výzkumů vyplývá, že je možné zavlažovanou půdu v Africe až ztrojnásobit a to prostřednictvím rozšíření stávajících zavlažovaných území či zavlažování zcela nových oblastí a to hlavně v oblastech lagun a jezer. Vhodné jsou pro zavlažování také pouště a polopouště, kde je možné vodu získat i z podzemních zdrojů. Další možnost, jak řešit problém se zavlažováním, je spatřována ve výstavbě jednoduchých, menších přehrad. Ty soustřeďují určité množství vody, která je pak rozváděna a využívána podle potřeb. Tyto přehrady nejsou náročné na finanční zdroje a jejich efekt vůči zemědělské a živočišné výrobě je značný (Votrubec, 1973).

V Africe se dodnes nejvíce uplatňuje tradiční způsob obdělávání půdy – metoda tradičního žárového hospodářství (Votrubec, 1973). Tato metoda spočívá v kácení a vypalování stromů a keřů a následného obdělávání půdy po dobu dvou až tří let, dokud je půda úrodná (vypalováním vegetace je totiž půda obohacována o fosfor a další minerální látky, což činí půdu úrodnou a potažmo více atraktivní pro obdělávání). Jakmile se půda vyčerpá, místní

zemědělci, kteří jsou převážně představováni osadami obyvatel, se přesunou na nové místo, kde se pak celý proces opakuje. Zajímavostí je, že během dvaceti až třiceti let se osady opět vracejí na původní místa, která v tomto časovém horizontu znovu obnovila svou úrodnost.

Největší problém tradičního zemědělství nastává v případě růstu počtu obyvatel, s čímž souvisí také růst tlaku na půdu. Proces opouštění a následného návratu k půdě se tak stává neefektivní. Půdu je třeba obhospodařovat neustále. V Africe se však neustálé obhospodařování půdy stává spíše dalším problémem. Většina zemědělců si totiž nemůže dovolit dostatek hnojiv či zajistit, že bude orba půdy prováděna šetrně, což v závěru nevede k obnovení funkce půdy ale naopak k její degradaci.

U živočišné produkce a chovu dobytka africký kontinent opět čelí četným nepříznivým podmínkám. Do popředí se dostává problém nedostatku výživných pastvin. Chovy dobytka jsou ohrožovány neúrodou, suchem a také velmi rozšířenými epidemickými chorobami¹⁰. V posledních letech se však počty hovězího dobytka, koz a ovcí zvyšují a to především díky pečlivější veterinární péči.

3.1.2 Poloha kontinentu a její vliv na ekonomiku

Geografické prostředí Afriky hraje významnou roli i v ekonomickém rozvoji země. Geografické podmínky zde mají daleko větší význam než v kterékoli jiné vyspělé či rozvojové zemi. Velké rozměry Afriky mají své výhody, co se týče různých přírodních a materiálních zdrojů či životního prostředí, které tuto zemi charakterizují, na druhé straně však tato velikost přispívá k odlehlosti jednotlivých států.

Fyzická struktura kontinentu činí velmi složitý pozemní pohyb, především stavbu dálnic a železnic. Přestože Afrika dominuje obrovskými vodními toky, většina řek není splavná. Vodní doprava byla pro svou pomalost, nestabilitu a nerovnoměrnost odsunuta do pozadí.

Na kontinentu vznikají obrovské vzdálenosti jak mezi surovinovými a přírodními zdroji, tak mezi jednotlivými trhy. Obtížným přístupem na mezinárodní trhy jsou nejvíce postiženy především vnitrozemské státy. Tyto vzdálenosti se sebou přinášejí zvyšování nákladů na dopravu a také výrazně ovlivňují snahy o integraci národních ekonomik.

¹⁰ Mezi nejčastěji se vyskytované choroby patří zejména kulhavka, slintavka či dobytčí mor. Bylo také prokázáno, že řada těchto chorob ovlivňuje následnou porodnost dobytka.

3.2 Demografie kontinentu

Africký kontinent je druhým nejlidnatějším kontinentem světa. Na úhrnné světové populaci se Afrika v roce 2006 podílela skoro 14 %. Nejlidnatějším státem Afriky je Nigérie, kde v roce 2010 činil počet populace 158,3 milionů obyvatel. V Africe jsou zastoupeny téměř všechny lidské rasy, z nichž nejrozšířenější je rasa negroidní.

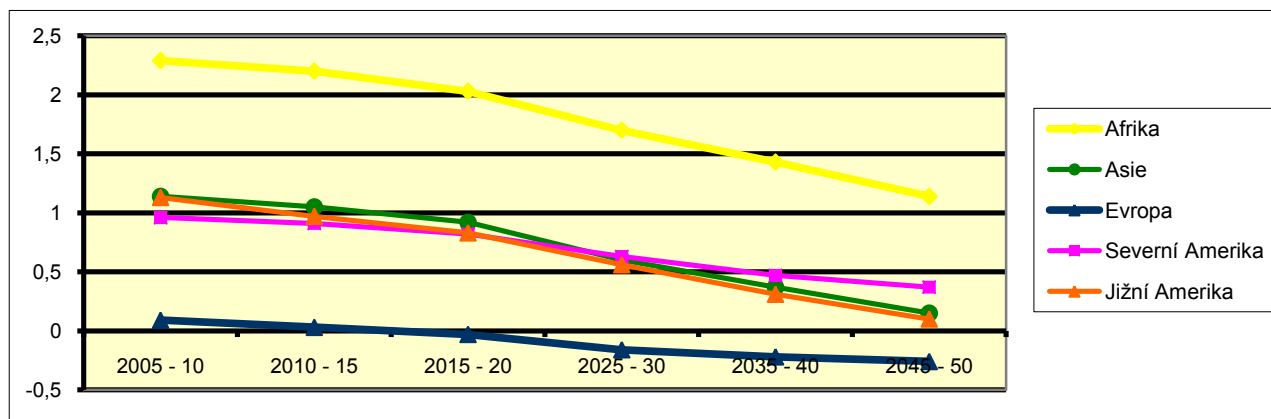
Tabulka 3.1: Přehled počtu a složení obyvatel Afriky

Region	Populace v mld.	Přirozený přírůstek (%)	Úhrnná plodnost	Kojenecká úmrtnost na 1000 živě narozených	Procento obyvatel	
					< 15 let	Nad 65 let
Afrika	1,030	2,4	4,7	76	41	3
Severní Afrika	0,209	1,9	3,0	42	33	4
Západní Afrika	0,309	2,6	5,5	81	43	3
Východní Afrika	0,327	2,7	5,3	72	44	3
Střední Afrika	0,129	2,7	5,9	111	46	3
Jižní Afrika	0,57	1,0	2,5	48	32	5
Svět	6,892	1,2	2,5	46	27	8

Zdroj: Population Reference Bureau, 2010, vlastní úprava

Kojenecká úmrtnost v Africe výrazně převyšuje čísla ostatních kontinentů – v Asii kojenecká úmrtnost na 1000 živě narozených dětí čítá 41, v Evropě 6 a v Americe 17. Z tabulky 3.1 vyplývá, že na rozdíl od vyspělých zemí potýkajících se problémy se stárnutím obyvatel, u afrických zemí je to přesně naopak. Výrazně zde převyšuje podíl obyvatel mladších 15 let. Úhrnná plodnost v Africe představuje další výrazný ukazatel v porovnání s ostatními kontinenty

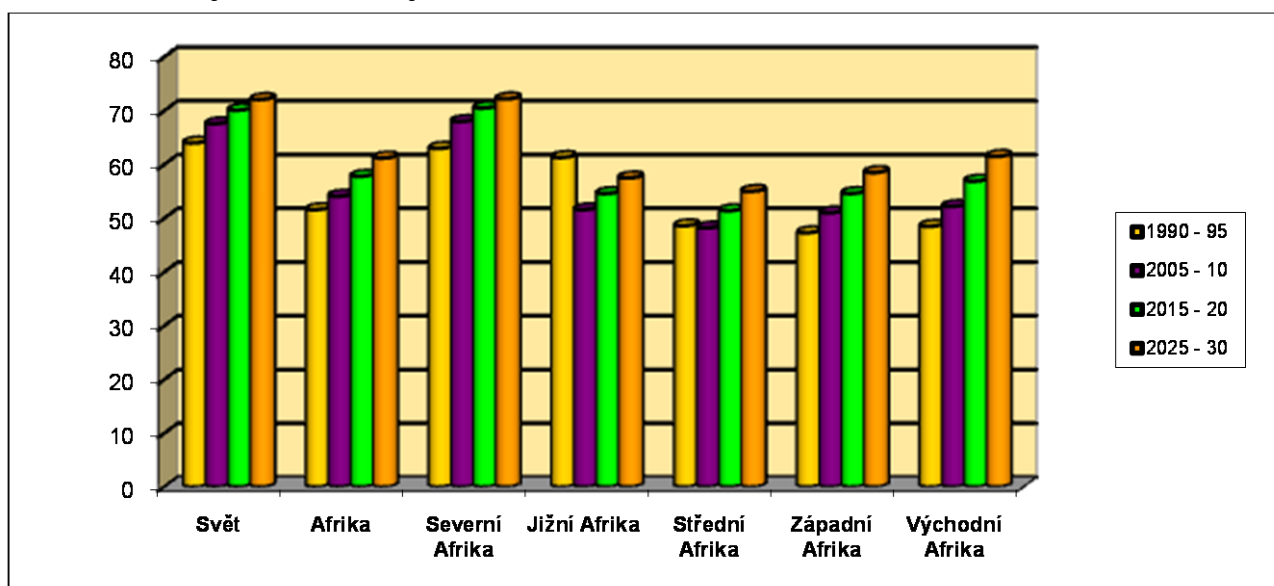
Graf 3.1: Přírůstek obyvatel za jednotlivá časová období

Zdroj: World Population Prospects, 2011, vlastní úprava

Afrika ze všech světadílů vyniká největším přirozeným přírůstkem obyvatelstva. Přestože v počtu obyvatel Afriku výrazně převyšuje Asie s 4,157 miliardami obyvatel, její přirozený přírůstek činí pouhých 1,2 %. Z grafu 3.1 vyplývá, že trend klesajícího přirozeného přírůstu obyvatelstva by měl do budoucna postihnout i africký kontinent, kde by se v časovém období 2045 – 2050 měl ustálit na 1,14 %. Ale i přesto je zde stále vidět velmi výrazný kontrast – především s Evropou, kde by se měl přirozený přírůstek v období let 2045 – 2050 propadnout na -0,26 %.

Graf 3.2: Naděje na dožití za jednotlivá období

Zdroj: World Population Prospects, 2008, vlastní úprava

Naděje dožití v afrických zemích je oproti světové velmi malá. Zatímco v období let 2005 – 2010 ve světě průměrná naděje dožití byla necelých 68 let, v Africe činila pouhých 54 let. Po bližším pohledu na jednotlivé regiony, je z grafu 3.2 možno vidět, že naděje dožití je nejmenší ve Střední Africe, kde průměrná hodnota za jednotlivá časová období představuje necelých 51 let. Oproti tomu, Severní Afrika výrazně převyšuje naděje dožití nejen za jednotlivé regiony, ale také souhrn celého kontinentu. V průměru se naděje dožití v Severní Africe rovná světové.

Afričané jsou velmi silně nábožensky založení lidé. Náboženství vždy hrálo v jejich životech důležitou roli. Dnes na africkém kontinentu převládají převážně muslimská a křesťanská náboženství a své místo, i když v menším poměru, si uchovala i tradiční africká náboženství¹¹. Muslimská náboženství mají své privilegium především v Severní, Východní a

¹¹ Tradiční africká náboženství neboli také náboženství animistická, představují víru a uctívání neživých předmětů, duchovních bytostí či nesmrtelná.

Západní Africe. Oproti tomu ve Střední a Jižní Africe převládají křesťanská náboženství, přičemž ve Střední Africe výrazně dominuje katolické vyznání.

3.3 Historický vývoj afrického kontinentu

Jak již bylo zmíněno, Afrika je nejstarším kontinentem světa a lidská historie v tomto regionu je nesmírně dlouhá. Afrika je regionem, který se vyznačuje bohatostí svých kultur, národů, jazyků, ale také kontinentem zmítaným velkými hospodářskými a sociálními přeměnami a především složitým politickým vývojem. Veškeré tyto faktory a události se výrazným způsobem podepsaly na historickém vývoji tohoto kontinentu. Tento proces přeměn jednotlivých systémů vytváří dnešní moderní Afriku. Tato podkapitola se věnuje historickému období od počátku formování atlantického obchodu s otroky, kolonialismu až po současnou, nezávislou Afriku.

3.3.1 Počátek 14. století – atlantický obchod s otroky

Otroctví sahá hluboko do dějin lidstva a jeho stopy lze najít všude ve světě. Afrika není žádnou výjimkou. Otroctví zde existovalo i před příchodem Evropanů. Rozdíl však spočíval v charakteru otroctví – nemělo komerční podobu, otroci byli drženi jako rodinné dědictví a pomocná síla v hospodářství. Podle počtu otroků pak byla prezentována moc, síla a bohatství jednotlivých představených¹² (Němec, 2001). Avšak evropská podoba otroctví přinesla do stávajícího systému změny.

Atlantický obchod s otroky má v historii Afriky své prioritní místo. Jeho dopad měl výrazný vliv na další vývoj afrického kontinentu. V Severní Africe například vývoz otroků přerušil demografický růst skoro na dvě století. V subsaharské Africe, která již dříve oproti dalším regionům Afriky značně zaostávala, otroctví technické zaostávání této oblasti ještě více prohloubilo (Illife, 2001).

Atlantický obchod s otroky se datuje k roku 1441. Podnětem se stal úmysl portugalského námořního kapitána Antama Goncalveze zalíbit se svému zaměstnavateli, princí Jindřichu Mořeplavci. S tímto úmyslem kapitán Goncalvez unesl na západní Sahaře muže a ženu. To se princí zalíbilo natolik, že o čtyři roky později postavili Portugalci na ostrově Arguin pevnost, která sloužila jako základna pro nákupy otroků (Illife, 2001). V Evropě se tedy již od 14. století vyskytovaly trhy s africkými otroky. První zemí, do které byli otroci z Afriky dováženi,

¹² Takové předvádění moci a bohatství nebylo a dosud není v Africe ojedinělé, většina kmenů své bohatství prezentovala podle počtu kusů a stád dobytka.

bylo Portugalsko. O otroky byl v tomto období velký zájem, protože Evropa trpěla nedostatkem pracovní sil (především díky epidemii černého moru).

Dovážení otroků z Afriky do Ameriky započalo v roce 1532. Jedním z důvodů, proč v Americe vzrostla poptávka po afrických otrocích, byl především úbytek původních obyvatel Ameriky – amerických indiánů. Afričtí otroci představovali dokonalou náhradu – byli dováženi v dostatečných počtech, byli levnější než bílí dělníci a také byli imunní vůči evropským nemocem. Do konce 16. století pak do Ameriky (zejména do Brazílie) směřovalo téměř 80 % všech vyvážených otroků.

Přestože byli Portugalci považováni za hlavní exportéry otroků, jejich výsadní postavení bylo v roce 1641 zabráno Nizozemci. Ti dodávali otroky především do britských a francouzských kolonií. Britové a Francouzi si brzo uvědomili, že otrokářství představuje výnosný obchod a postupně tak nahradili Nizozemce. Tato náhrada proběhla prostřednictvím výsadních obchodních společností, jakou byla například Královská africká společnost (Royal African Company) a později v 18. století prostřednictvím soukromých obchodníků (Ilfie, 2001).

Tabulka3.2: Vývoz otroků z Afriky přes Atlantik za jednotlivá časová období

Časová období	Počet otroků
1450 - 1600	367 000
1601 - 1700	1 868 000
1701 - 1800	6 133 000
1801 - 1900	3 330 000

Zdroj: Ilfíe, 2001, vlastní úprava

Mezi nejvýznamnější zdroje otroků patřila především Senegambie, Kongo a Angola. Dalšími významnými oblastmi pak bylo Zlaté pobřeží, Mosambik a oblast delty Nigeru. Počátkem roku 1807 představovala Angola a Mosambik veškerý portugalský obchod s otroky a více než 80 % britského a francouzského exportu s otroky.

Většina otroků směřovala na plantáže. Proto byla poptávka po otrocích směřována především na mladé muže. Z odhadů vyplývá, že téměř dvě třetiny všech otroků dovážených do Ameriky byli muži. Cena mladých mužských otroků se pohybovala zhruba o 20 – 30 % výše od běžné ceny za ženu (Ilfíe, 2001). Z dostupných historických údajů je možno zjistit, že koncem 18. století z každých 100 osob zotročených pro export z Angoly, zemřelo zhruba 10

otroků při zajímání, při cestě na pobřeží 22 otroků, v pobřežních městech asi 10 otroků, při plavbě na moři okolo 6 otroků a v Americe před nasazením do práce ještě 3. Pro výkon samotné otrocké práce pak zůstávala méně než polovina otroků.

„Otroci byli zboží podléhající zkáze. Zisk závisel na tom, aby byli prodáni dříve, než zemřou, anebo v případě nových otroků, stále ještě blízko domova, dříve než uprchnou. Obchodníci, kteří koupili nové otroky a dopravovali je do obchodních středisek, mohli být drobní podnikatelé, kteří příležitostně připojili lidské bytosti ke svým zásobám látek nebo dobytka. Jedna unesená dívka byla při cestě na vzdálenost kratší než 200 kilometrů prodána nejméně šestkrát.“ (Iliffe, 2001, s. 166).

Tabulka 3.3: Zrušení otroctví v datech

Datum	Země
1808	Zrušeno otroctví ve Spojených státech (jen státy Konfederace)
1814	Zrušeno otroctví v Holandsku
1834	Zrušeno otroctví v Británii
1848	Zrušeno otroctví ve Francii
1865	Zrušeno otroctví v celých Spojených státech
1869	Zrušeno otroctví v Portugalsku
1873	Zrušeno otroctví na Kubě
1886	Zrušeno otroctví v Brazílii
1888	Zrušen trh s otroky v Zanzibaru
1936	Zrušeno otroctví v Nigérii

Zdroj: Afrika online, 2001, vlastní zpracování

Obchod s otroky patří mezi významné mezníky afrického kontinentu. Po jeho zrušení se africké země musely potýkat s mnohými změnami a dopady, které se sebou otroctví přineslo. Mezi hlavní důsledky otroctví je možno řadit (Iliffe, 2001):

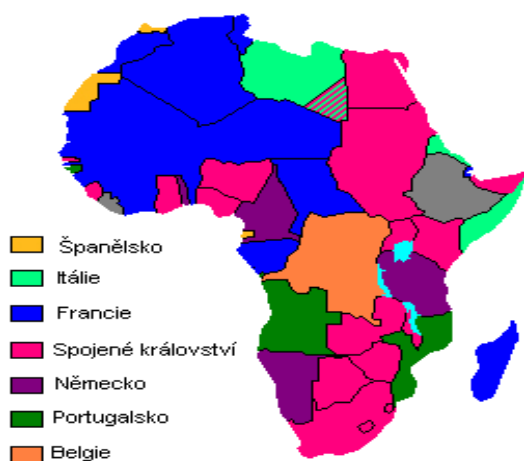
- *demografické důsledky* (velký počet vyvážených otroků narušil počet, ale především složení obyvatel; atlantický obchod také vystavil Afriku novým nemocem, především tuberkulóze a zápalu plic, proti kterému byli afričtí obyvatelé málo odolní),
- *politické důsledky* (splnutí politické a obchodní moci a to ve dvou směrech – buďto političtí vůdcové ovládli obchod nebo obchodníci získali politickou moc, což v afrických zemích do té doby nebylo běžné),
- *hospodářské důsledky* (přestože se ekonomika v Africe orientovala především na zemědělské odvětví, v období kdy otrokářství vrcholilo, se jediným výrazným odvětvím stal obchod s otroky).

3.3.2 Konec 19. století – koloniální rozdělení Afriky

Koloniální vpád evropských mocností představuje jeden z velmi důležitých historických faktorů, který také určoval další vývoj kontinentu. Rozdělení afrických území nebylo jednoduchým a rychlým procesem. Ze strany Afričanů naráželi kolonialisté na tvrdý odpor, jemuž však s pomocí vyspělejší technologie, především prostřednictvím střelných zbraní či dopravních prostředků, byli schopni úspěšně čelit.

Kolonialismus je možno definovat jako ideologii, která je založena na ustavení a udržování nadvlády nadřízené (suverénní) mocnosti nad podřízenou společností oddělenou od vládnoucí moci. Hlavními znaky kolonialismu je zejména politická a právní dominance nad podřízenou společností, politická a hospodářská závislost a rasová a či kulturní nerovnost (Jehlička a kol., 2000).

Obrázek 1: Koloniální rozdělení Afriky

Zdroj: Válka.cz, 2011

První sídla Evropanů v Africe představovaly přístavy, které sloužily pouze pro obchodování mezi Evropou, Dalekým východem a Indií. Za úplně první osadníky afrického kontinentu jsou považováni Holanďané, kteří se v roce 1652 usadili v Jižní Africe. Africká kolonizace tedy začínala od jihu.

Evropané začali zvolna pronikat do afrického vnitrozemí po velkou část 19. století. Koncem 70. let 19. století nastalo opravdové soupeření o jednotlivá africká území. Do té doby byly v Africe vybudovány jen slabé a malé kolonie. Podnět k této expanzivní koloniální politice byl dán potřebou rozvoje mocné kapitalistické společnosti. Afrika byla ideálním

regionem, který disponoval jak velkými zásobami nerostných surovin, tak velmi levnou pracovní silou, což znamenalo příznivé podmínky pro vývoz kapitálu.

Největšími mocnostmi, co se týče průmyslové výroba, byla Anglie s Francií. Tyto země proto také disponovaly největším podílem koloniálních území, což je vidět na obrázku 3.1. Prvním zabraným územím se stalo Tunisko, o které sváděli boj Francouzi, Angličané a Italové. Z tohoto boje vyšli vítězně Francouzi a v roce 1881 dalo Tunisko souhlas k okupaci svého území a nad Tuniskem byl vyhlášen francouzský protektorát (Votrubec, 1973).

K urychlení expanze také významně přispěla Berlínská konference, která byla vyhlášena německým kancléřem Bismarckem. Tato konference probíhala v letech 1884 – 1885 a zúčastnilo se jí 14 evropských států. Jejím cílem bylo vyřešit jednotlivé územní spory evropských mocností. Byly stanoveny hlavní principy vyhlašování evropských nároků na africká území, které bylo nutno podložit fyzickou přítomností v dané kolonii, nejen pouhým neformálním vlivem. Výsledkem bylo rozdělení evropského vlivu v Africe, byly uznány Leopoldovy¹³ nároky na zřízení Konžského svobodného státu, byla uznána francouzská práva v rovníkové Africe. Dále bylo odsouhlaseno britské postavení na dolním Nigeru (Ilfie, 2001).

Tabulka 3.4: Typ správy v jednotlivých koloniích

Kolonie	Typ správy
Britské kolonie	<i>Zásada nepřímé vlády</i> – Britové si udržovali jen nejvýznamnější pozice
Francouzské kolonie	<i>Zásada přímé vlády</i> – africké země byly podřízeny kontrole pařížského ministerstva pro kolonie, jemuž byli odpovědní generální guvernéri v jednotlivých oblastech
Německé kolonie	<i>Svérázný režim</i> – přísný pořádek a postup vůči domácímu obyvatelstvu byl tvrdý
Portugalské a Španělské kolonie	<i>Systém nucených prací</i>

Zdroj: Votrubec, 1973, vlastní zpracování

Před vypuknutím 1. světové války bylo rozdělení afrických území téměř dokončeno, s výjimkou Libérie a Etiopie, které si uhájily svou nezávislost. Francii sice patřilo nejvíce dobyté plochy, ale Spojené království vlastnilo nejbohatší oblasti a také kontrolovalo dvě ze čtyř největších afrických řek. Evropané se ze svých nově získaných kolonií snažili vytěžit co nejvíce – usilovali o co největší užitek získaný při spotřebě co nejméně prostředků. Na místní

¹³ Leopold II. Belgický byl králem Belgie v letech 1865 - 1909. Během své vlády učinil Belgii velmi bohatou a silnou zemí, přičemž toto bohatství čerpal především z afrického Konga, kde se nechal oslovovat svrchovaným králem. Patřil k jednomu z největších vlastníků kolonií.

obyvatele byla uvalena daň z hlavy, což znamenalo, že Afričané museli pracovat na plantážích, v dolech či se podílet na stavbě komunikací, aby mohli tuto daň splatit. Domorodcům byla také odebírána nejlepší půda, která posléze přecházela do vlastnictví evropských kolonialistů, kteří zde zřizovali plantáže. Po skončení 1. světové války došlo ke změnám koloniálních území, protože Německo jako poražená země ztratila všechna svá území. Ta byla následně přerozdělena mezi Anglii, Belgii a Francii.

3.3.3 Koloniální přeměny afrických zemí (1918 – 1950)

Kolonialismus se projevil v mnohých sférách afrického života. Jeho dopady se neprojevil jen v hospodářské a politické sféře, ale také na rodinném životě obyvatel, jejich zdraví či náboženství. Odpověď na otázku, zda byly dané dopady pozitivní či negativní, se u většiny historiků rozchází.

V průběhu kolonizace došlo k hospodářským přeměnám – zatímco v raných koloniálních ekonomikách se využívala především železnice, v pozdějším období byla hlavní inovací silniční doprava. Díky nákladním automobilům se snižovaly náklady na přepravu surovin, materiálů a potravin k železnici. Odhaduje se, že náklady klesly o 80 % (Illife, 2001). Pomocí této dopravy bylo také umožněno spojení až do vzdálených vesnic a také se její pomocí mohly rozšiřovat osevní plochy pro trh s plodinami. Tradiční řemeslná výroba zaznamenala úpadek a začala vznikat nová řemesla, např. klempířství, výroba potřeb pro domácnosti z průmyslového odpadu, opravy kol a automobilů. Nejpočetnější přežívající řemeslnou skupinou byli v koloniálních provinciích především krejčí, kteří těžili z růstu měst. I v zemědělství docházelo ke změnám – upouštělo se od pěstování tradičních plodin, které byly nahrazovány exportními plodinami. Postupně se zdokonalovaly a modernizovaly metody pěstitelství a používání hnojiv.

K výrazným přeměnám došlo i v oblasti školství a náboženství. Nejvíce se na šíření vzdělání a osvěty podíleli křesťanští misionáři. Největší zájem na vzdělání měli především mladí obyvatelé, kteří v tom viděli způsob, jak získat slušné a úspěšné zaměstnání a vyhnout se tak práci v zemědělství. Do druhé světové války byl kladen důraz především na základní vzdělání jako přípravu pro život a praktickou živnost. Afričtí obyvatelé však trvali na zavedení středoškolského vyučování. Jelikož kolonie potřebovaly pro svou činnost i vyškolené podřízené africké občany, dala tato potřeba vzniknout několika kvalitním středním školám.

Misie se nezaměřovaly pouze na vzdělávání afrických obyvatel, jejich hlavní prioritou bylo zejména šířit křesťanství. Křesťanství se opět nejlépe uchytilo mezi mladými obyvateli. Mladí Afričané ještě nebyli příliš spjati domorodými náboženskými hodnotami či zásadami, a proto bylo velmi lehké dosáhnout náboženské konverze. Misionáři se také snažili vychovávat africké duchovní, aby zachovali trvalou budoucnost církve. V roce 1950 v Africe působilo okolo 800 afrických kněží a ke křesťanskému náboženství se hlásilo 34 milionů obyvatel (Ilfte, 2001).

V období kolonialismu také došlo ke snížení úmrtnosti a to díky koloniálnímu lékařství. To zabráňovalo úmrtím způsobeným běžně léčitelnými nemocemi, jako byly například neštovice. Prvními zdravotníky, kteří v Africe působili, byli zejména opět misionáři. V některých koloniích byli posléze vystřídáni vládou, která se starala o svůj personál a také o epidemické choroby a případy zjevného utrpení. Největšího úspěchu dosáhlo koloniální lékařství především v boji proti epidemickým chorobám, jako byly neštovice a spavá nemoc. Horších výsledků bylo dosaženo v oblasti léčení tuberkulózy či malárie. Zanedbatelné výsledky představovala lékařská péče o malé děti a ženy. Přesto mezi roky 1920 – 1940 došlo k růstu obyvatel asi ze 142 milionů na 200 milionů.

3.3.4 Období dekolonizace a její dopady

První větší náznaky odporu vůči evropské nadvládě se v Africe začaly projevovat v průběhu první světové války. Afrika v tomto období zastávala funkci významného dodavatele nerostných surovin, potravin a v neposlední řadě také vojáků¹⁴.

Další významný impuls představovala Velká říjnová socialistická revoluce, která vyhlásila svobodu a právo na sebeurčení národů. Vliv této revoluce se nejvíce projevil zejména v Severní Africe, kde začaly vznikat skupiny a politické strany, které nesouhlasily jak s koloniální nadvládou, tak s hospodářským vykořisťováním země. Rok po Velké říjnové revoluci vznikla politická strana s názvem Západoafrický lidový kongres (Votrubec, 1973).

Po druhé světové válce začínal prudce stoupat počet nacionalistických skupin a hnutí usilujících o nezávislost Afriky. Hospodářská obnova poválečné Evropy celkově zpochybňovala další držení moci. Potlačování nacionalistických hnutí se stávalo čím dál více ekonomicky i

¹⁴ V britské armádě sloužilo více než 300 tisíc afrických vojáků, ve francouzské armádě pak více než půl milionu (Votrubec, 1973).

časově náročné, a proto docházelo k názorům, že další držení kolonií je nepotřebné a málo významné.

Na urychlení dekolonizačního procesu kromě afrických zemí trvala i Organizace spojených národů, která ve své chartě deklaruje zásadu rovných práv a sebeurčení národů, a dále také Spojené státy a Sovětský svaz. Spojené státy a Sovětský svaz na rozdíl od OSN viděly v dekolonizačním procesu a následném vzniku nových nezávislých států především příležitost k rozšíření svého ekonomického vlivu.

Charta OSN ustanovila poručenskou soustavu, při níž kolonie zůstaly ve správě vítězných evropských mocností, přičemž byl ale kladen důraz na postupný vývoj stávajících kolonií k nezávislosti. Na základě naléhavých žádostí jednotlivých národů o osvobození, vydala OSN v roce 1960 Deklaraci o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům. Deklarace prohlásila, že se musí přestat „s jakoukoli ozbrojenou akcí nebo represivními opatřeními proti závislým národům, aby mohly ve svobodě a míru uplatnit své právo na úplnou nezávislost“. Dále požádala, aby na všech územích, kde dosud nebylo dosaženo nezávislosti, byly ihned učiněny kroky k převedení celé pravomoci na národy (OSN, 1977, s. 5 – 6).

V roce 1959 existovalo v Africe pouze 10 nezávislých států. Vrcholem dekolonizačního procesu se stal rok 1960, také známý jako „rok Afriky“, kdy došlo k vyhlášení samostatnosti 17 bývalých kolonií. Mezi lety 1961 – 1970 vyhlásilo nezávislost dalších 15 území a od roku 1980 do roku 1993 došlo k osamostatnění dalších 3 států.

Proces dekolonizace znamenal pro africké země podstatné a zásadní změny. Mezi nejdůležitější dopady dekolonizace je možno řadit:

- *Dopady politické* (Ilfie, 2001) – africkou politiku v době dekolonizace určovaly 3 základní skutečnosti. Zaprvé, obyvatelé se starali pouze o místní záležitosti, celonárodní otázky řešili jen z hlediska svých místních zájmů a představitelé státu a stát jako celek hodnotili podle toho, jakých bylo v daných místech dosahováno pokroku. Za druhé, nezávislé africké režimy čelily starým překážkám budování státu, jako byly například řídké zalidněné oblasti, nedostatečné vzdělanosti či nedostatečná infrastruktura. Za třetí významnou skutečnost se považují svévolně vytyčené hranice mezi státy, dále regionální a sociální soupeření mezi bohatými a chudými, vysoký populační růst či narychlo ustanovené ústavy. Tato napětí v mnohých případech hned po vyhlášení

nezávislosti vedly ke zhroucení systému a velmi často vyústila ve válečné konflikty. Většina nově vzniklých režimů se také ihned po vyhlášení nezávislosti odklonila od demokracie k autoritářství.

- *Dopady mezinárodního charakteru* (Nálevka, 2004) – po vzniku nových samostatných afrických států, se stal kontinent objektem zájmů dvou světových mocností, Spojených států amerických a Sovětského svazu v období studené války. Oba tyto aktéři vycítili příležitost rozšířit svůj vliv a získat podporu a to zejména prostřednictvím hospodářské a politické spolupráce. Nabytá nezávislost také podnítila myšlenku celoafrického sjednocení čerpající z ideologie panafricanismu. Nejvýznamnější celoafrickou organizací zastupovala Organizace africké jednoty (OAU), která oficiálně vznikla v roce 1963 podpisem charty. Jejím hlavním cílem bylo posílit jednotu a solidaritu afrických států, koordinovat, zesílit jejich spolupráci a úsilí a bránit jejich svrchovanost. Přestože byla OAU ve své činnosti úspěšná, byla v roce 2002 nahrazena dosud nejrozsáhlejším projektem africké integrace – Africkou unií.
- *Dopady ekonomické* (Iliffe, 2001) – po vyhlášení nezávislosti si nacionalismus kladl za cíl napodobit moderní národní státy, místo na minimální vlády zemědělských společností se zaměřit na rozvojové plány a byrokratickou kontrolu. Obyvatelé Afriky byli přesvědčeni, že kolonialismus zpozdil vývoj jejich zemí. Po dekolonizaci tak očekávali významný růst, což se také v počátečním období stalo. Mezi léty 1965 – 1980 rostlo HDP na obyvatele v Subsaharské Africe v průměru o 1,5 % ročně oproti 1,3 % růstu v Indii. Významné odvětví představovalo zemědělství, které se dále orientovalo na export tržních plodin, největší růst produkce zaznamenaly pralesy v Keni na Pobřeží Slonoviny, druhou oblast růstu zastupoval těžební průmysl, v němž má Afrika svůj hlavní potenciál. Zlom nastal na konci 70. let, kdy se tyto úspěchy přeměnily v krizi. Nejdůležitější příčinou byl především obrovský růst populace. Náklady na zúrodnění větších výměr půdy a na rozšiřování existujících služeb pohltily přebytek, který by jinak bylo možno investovat. Další příčinou byly změny globálního prostředí – např. zvýšení světových cen ropy. Došlo také k poklesu cen exportovaných zemědělských plodin – zatímco jiné kontinenty byly schopné produkovat jiné konkurenceschopné komodity, podíl Afriky na světovém obchodu klesl na nejnižší bod. Výsledkem pak byla obrovská zadluženost regionu. Většina afrických zemí si v 60. letech půjčovala velmi neuvážlivě, což způsobilo, že v letech 1970 – 76 se africký dluh zečtyřnásobil. V roce 1991 pak vnější zadluženost kontinentu přesáhla její celoroční hrubý národní důchod.

Dekolonizační proces je možno charakterizovat jako velmi rozporuplný. Zatímco budování koloniálních říší trvalo celá století, dekolonizace trvala v podstatě jen pár let. Tento proces za sebou zanechal celou řadu nevyřešených otázek a problémů, které africkému kontinentu do budoucna stěžovaly jeho plynulý vývoj.

3.3.5 Vazby mezi Evropou a Afrikou

Na základě předchozích podkapitol je možno potvrdit fakt, že Evropa velkou měrou ovlivnila dějiny a další budování afrického kontinentu – ať už pozitivním nebo negativním způsobem. Možná právě proto se evropské národy cítily povinny s tímto regionem i nadále spolupracovat a pomáhat mu v jeho dalším rozvoji.

I po skončení koloniální nadvlády Evropa rozvíjela s Afrikou obchod a ve velké míře se začalo uplatňovat poskytování rozvojové pomoci jednotlivým africkým zemím. Nutno říci, že tyto činnosti vycházely především ze společné koloniální minulosti. Dnes se tato historická vazba začíná měnit a Afrika se pro Evropu stává rovnoprávným společníkem, který disponuje obrovským nevyužitým potencionálem, ale také riziky a problémy, jež je nutno řešit.

3.4 Současné problémy kontinentu

Afrika je každodenně sužována obrovským množstvím nesnází a problémů, které nabývají nejrůznějších podob. Ve většině případů spolu tyto problémy souvisí a vytváří tak bludný kruh, z něhož není lehké uniknout. V této kapitole se budu věnovat současným nejzávažnějším problémům, jimž je africký kontinent nucen čelit.

3.4.1 Chudoba

„Chudoba znamená mnohem víc než nedostatek peněz. Chudoba je, když nemůžete usnout hladem. Chudoba je, když nemáte střechu nad hlavou. Chudoba je, když je vám zle, ale nemáte na doktora. Chudoba je, když si nemůžete přečíst jízdní řád, protože jste nechodili do školy. Chudoba je, když vám ubližují, ale vaše volání o pomoc nikdo neslyší. Chudoba je bezmocnost, bezcennost a nesvoboda.“ (Gomba, 2004, s. 77).

Většina nejchudších zemí světa se nachází právě v Africe. Podle Světové banky je extrémní chudoba nadefinována jako průměrná denní spotřeba ve výši 1,25 USD či méně a představuje tak život na hraně životního minima.

Mezi příčiny chudoby v Africe je možno zařadit (Člověk v tísni, 2011):

- Politické příčiny: ozbrojené konflikty, nedostatečné embargo na dovoz zbraní, korupční prostředí, autoritářské či diktátorské režimy;
- Ekonomické a sociální příčiny: vysoká zadluženost afrických zemí, nestálé ceny přírodních zdrojů, vysoká nezaměstnanost, kulturní a náboženské tradice, nedostatek zdravotní péče, nedostatečné vzdělání či nedostatečná infrastruktura;
- Demografické příčiny: vysoká porodnost a hustota obyvatelstva;
- Environmentální příčiny: degradace půdy a odlesňování, přírodní katastrofy, změny klimatu a znečištění životního prostředí.

Důsledky chudoby se následně promítají do všech sfér lidského života, jako je například špatná ekonomická situace jednotlivce či rodin, vyšší kriminalita, bezpečnostní nestabilita, nízký potenciál pro rozvoj a v neposlední řadě zvyšující se migrace obyvatel.

V podstatě se dá říci, že chudoba v Africe není sama o sobě problémem, ale právě výsledkem ostatních problémů afrického kontinentu. Proto řešení následně uvedených příkladů potíží, povede také k úspěšnému odstraňování chudoby.

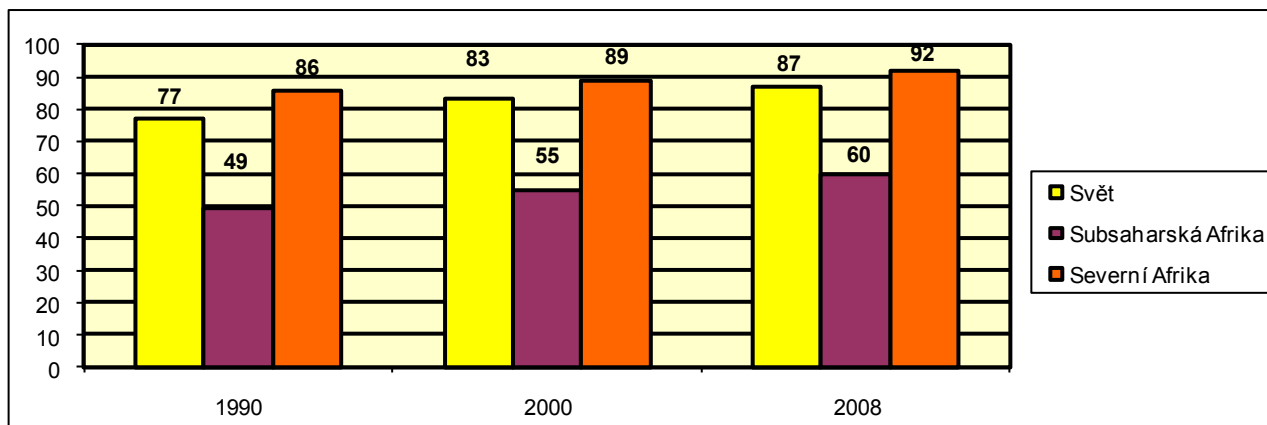
3.4.2 Nedostatek pitné vody

Voda hraje klíčovou roli v hospodářském a ekonomickém rozvoji. Investice do zlepšování její kvality se vrací v podobě obživy a potravin, bezpečnosti, snížení zdravotních rizik a taktéž chudoby. Voda je důležitá především v zemích, kde je křehký jak politický, tak hospodářský systém a kde její nedostatek může způsobit narůst konfliktů, korupce a nepokojů.

Afrika je kontinentem, jenž neustále čelí krizi nedostatku pitné vody a špatného hygienického zařízení. Nejvíce jsou tímto problémem ohroženi chudí obyvatelé, zejména ženy a děti ve venkovských oblastech. Podle statistik má pouze 62 % Afričanů přístup k nezávadné vodě a jen 60 % obyvatelstva má přístup k adekvátní kanalizaci, což představuje nejnižší číslo na světě. Aby lidé získali pitnou nezávadnou vodu, musí často ujít velké vzdálenosti.

Nejvíce postiženým africkým regionem je Subsaharská Afrika. Z 60 miliónů úmrtí v důsledku závadné pitné vody v roce 2004 (přičemž více než 20 % představovaly děti), náležela třetina obětí právě do Subsaharské Afriky. Přesto je vidět určité zlepšení. Přístup k pitné vodě v Subsaharské Africe se od roku 1990 do roku 2008 zvýšil ze 49 % na 60 %.

Graf 3.3: Přístup obyvatel k pitné vodě v %

Zdroj: UN-Water Statistics, 2010, vlastní úprava

Další zavážený problém představuje cena vody – většina chudých lidí nakupuje vodu na soukromých trzích za vysoké ceny. Vysoké ceny jsou způsobeny především velkými vzdálenostmi od zdroje pitné vody. Zprostředkovatel pak navyšuje cenu vody o dopravu. Chudí lidé, kteří žijí ve venkovských oblastech či slumech pak často platí 5 – 10krát více než obyvatelé měst. Určité řešení spočívá v napojení venkovských oblastí přímo na dané zdroje. Většina obyvatel si toto připojení ale nemůže dovolit – v Manile se cena za připojení pohybuje ve výšce tříměsíčního platu domácností, v Keni pak dokonce vystoupala na šestiměsíční plat.

3.4.3 Degradace půdy

Převážná část bohatství afrického kontinentu závisí na jeho schopnosti řídit a udržovat své půdní zdroje. Degradace půdy totiž neznamená pouze snížení produkce potravin, ale také působí na snižování kvality života, období sucha a ekologickou rovnováhu. Nejvýraznější dopady degradace půdy v Africe se projevují ve stagnování produkce potravin, klesajících výnosech a v neposlední řadě na prohlubování úrovně chudoby obyvatelstva.

Mnoho afrických zemí již ztratilo v důsledku degradace významné množství své půdy. Mnoho oblastí ztrácí ročně více než 50 tun půdy na hektar (FAO, 2011). Vážné narušení půdy bylo zaznamenáno v Sierra Leone, Libérii, Ghaně, Etiopii, Senegalu, Somálsku či Nigeru.

Dalším problémem představuje desertifikace půdy. Odhaduje se, že zhruba 319 milionů hektarů afrického kontinentu jsou náchylné k nebezpečí desertifikace díky pohybu písku. Nejvíce tímto problémem trpí země na sever od rovníku. Odlesňování patří mezi další hrozby

degradace půdy Africe. Odlesňování vystavuje půdu vysokým teplotám, které rozkládají organické hmoty, zvyšují odpařování a celkově činí půdu náchylnější k erozím (FAO, 2011).

Degradace půdy a další přírodních zdrojů by v budoucnu mohla učinit potravinovou a zemědělskou produkci neudržitelnou. Největší příčinou degradace půdy je neustále se zvyšující tlak obyvatel a chudoby – afričtí obyvatelé neničí půdu v Africe záměrně nebo z nevědomosti, ale především kvůli přežití.

3.4.4 Nedostatek zdravotní péče

S nedostatkem zdravotní péče se v dnešní době potýká celý svět. Podle zprávy Světové zdravotnické organizace (World Health Organization, WHO) je dlouhodobým nedostatkem zdravotního personálu postiženo 57 zemí světa, přičemž většina zemí se nachází právě v Africe, konkrétně pak v regionu Subsaharské Afriky.

Tabulka 3.5: Globální pracovní síly ve zdravotnictví, podle hustoty obyvatelstva

WHO region	Zdravotní pracovníci		Poskytovatelé zdravotních služeb
	Počet	Hustota na 1000 obyvatel	Počet
Afrika	1 640 000	2,3	1 360 000
Evropa	16 630 000	18,9	11 540 000
Amerika	21 740 000	24,8	12 460 000
Jihovýchodní Asie	7 040 000	4,3	4 730 000
Svět	59 220 000	9,3	39 470 000

Zdroj: WHO report 2006, vlastní úprava

Konkrétní příčiny nedostatku zdravotní péče se v jednotlivých zemích liší, ale přesto existují určitá společná témata (Health Gap, 2007):

- *Brain-drain neboli migrace kvalifikovaných jedinců do jiných států* – jedná se o složitý problém, který je dán především selháním politiky. V Ghaně například výzkum ukazuje, že 50 % absolventů zdravotních škol emigruje do 5 let, a 75 % absolventů do 10 let. Aktivní nábor bohatších národů tak přetahuje vyškolené zdravotní pracovníky pryč z Afriky.
- *Špatný zdravotní systém* – představuje klíčový faktor nedostatku. Obrovské zatížení pacienty, špatné a nebezpečné pracovní podmínky a nedostatečná technologie způsobují, že pracovníci odcházejí do jiných zemí.
- *Špatná hospodářská politika* – je hnací silou odlivu mozků. Po celá desetiletí nutí mezinárodní ekonomická instituce chudé země, aby demontovaly stávající systémy

veřejného zdraví. Stropy výdajů veřejného sektoru pak zabraňují zemím pronájem dostatku zdravotnických pracovníků anebo jejich zaplacení, aby zůstali.

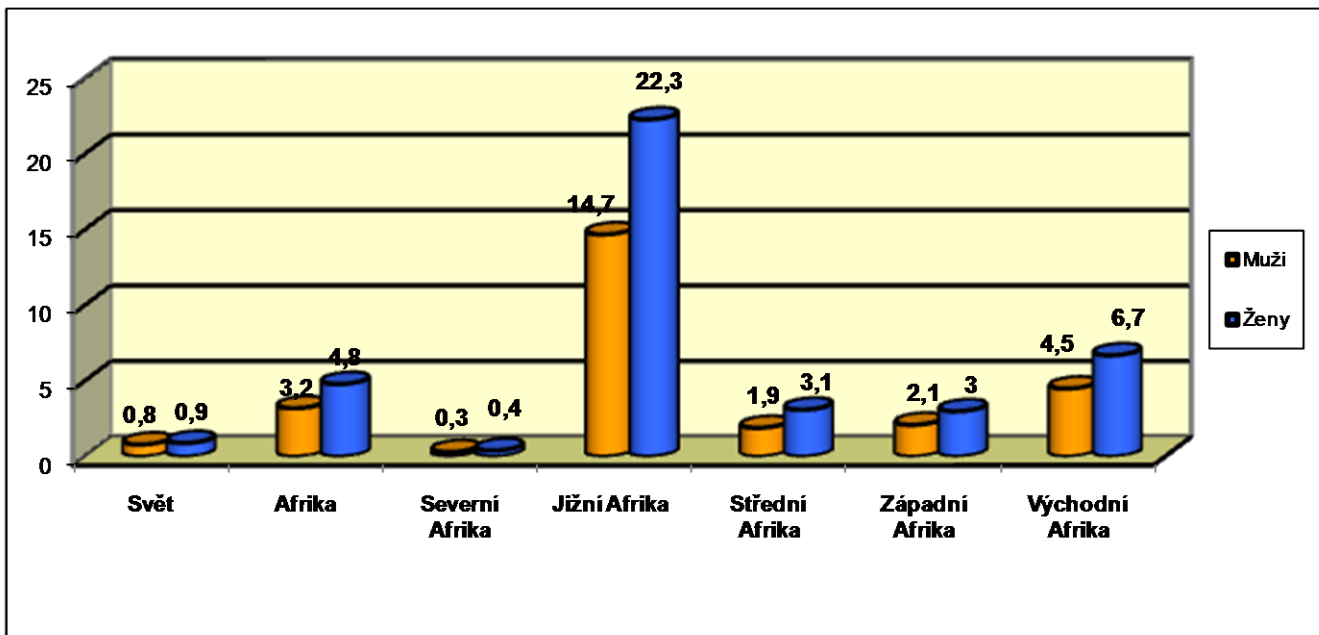
- *HIV/AIDS* – má přímý vliv na zdraví zaměstnanců. V Jižní Africe odhady ukázaly, že 16 % ze stávajících zdravotních pracovníků je HIV pozitivních a v Malawi pak roční ztráty zdravotních pracovníků kvůli této nemoci představují 3 %.

Obyvatelé afrického kontinentu jsou sužováni a často i podléhají nemocem, které jsou ve vyspělých zemích běžně léčitelné (jako například malárie či neštovice). Problém nespočívá nejen v nedostatečné zdravotní péči, ale také v nedostatečné osvětě, jak daným nemocem předcházet. Mezi nejzávažnější nemoci vyskytující se v Africe patří zejména:

1. **HIV/AIDS** – postihuje celý kontinent, ale nejvíce zasaženou oblastí je Subsaharská Afrika. Z 33 milionů lidí žijících s AIDS žije 22,5 milionů právě zde. V tomto regionu se také nachází nejvyšší počet nakažených žen a dívek (je zde soustředěno asi 76 % všech HIV pozitivních žen). Mezi nejvíce postižené země patří Etiopie, Jižní Afrika, Zambie a Zimbabwe. Mezi hlavní důvody rozšiřování této nákazy patří především nechráněný sex a přenos HIV na novorozence při porodu. Klíčovou příčinou v Severní, Střední a Východní Africe představuje sex za peníze, který měl v roce 2009 na svědomí 32 % nově infikovaných osob v Ghaně, 14 % v Keni a 10 % v Ugandě. Nedávné studie prokázaly, že vysokou úroveň infekce HIV u mužů způsobuje nechráněný homosexuální styk. V Keni, Jižní Africe a Mombase se takto nakazilo více než 40 % mužů.

V posledních letech ale i zde dochází k poklesu hrozivých čísel (UNAIDS, 2010): poskytnutá lékařská péče zvýšila počet zachráněných životů, v letech 2004 – 2009 se úmrť spojené s AIDS snížila o 20 %; v Jižní Africe se počet dětí do 15 let nově nakažených virem HIV snížil z 190 000 v roce 2004 na 130 000 v roce 2009; počet těhotných nakažených žen, které získaly antiretrovirální léky k zabránění přenosu HIV na dítě se zvýšil z 15 % v roce 2004 na 54 % v roce 2009 a úmrť dětí v Jižní Africe mezi lety 2004 a 2009 poklesla o 26 %. Všechna tato čísla dokazují, že lékařská pomoc v afrických zemích skutečně plní svůj účel, protože každé číslo představuje člověka, jehož život byl zachráněn.

Graf 3.4: Procento obyvatel žijících s HIV/AIDS v letech 2007/2009

Zdroj: Population Reference Bureau, 2010, vlastní zpracování

2. **Tuberkulóza** – podle odhadů se předpokládá, že v roce 2009 zemřelo na TBC 1,7 milionu lidí, přičemž nejvyšší počet zemřelých byl právě v Africe. Nejvíce postiženým regionem je opět Subsaharská Afrika - v některých jejích částech výskyt TBC přesahuje 300 případů na 100 000 obyvatel ročně. TBC do velké míry souvisí i s výskytem onemocnění HIV. HIV oslabuje imunitní systém a člověk se pak stává náchylnější k onemocnění i tuberkulózou, než člověk, jenž není infikovaný HIV. HIV tak představuje jeden z zásadních faktorů zvyšování se počtu výskytů jedinců s TBC.

3. **Malárie** – v roce 2008 bylo zaznamenáno 247 milionů případů onemocnění malárií a skoro milion úmrtí způsobených touto nemocí – a to především u dětí žijících v Africe. Malárie tak představuje další příčinu nemoci a úmrtnosti v Africe (zhruba 90 % z odhadovaných 300 – 500 milionů případů na celém světě každý rok). Za tento zvýšený výskyt mohou především levná a nekvalitní antimalarika vůči kterým jsou paraziti odolní.

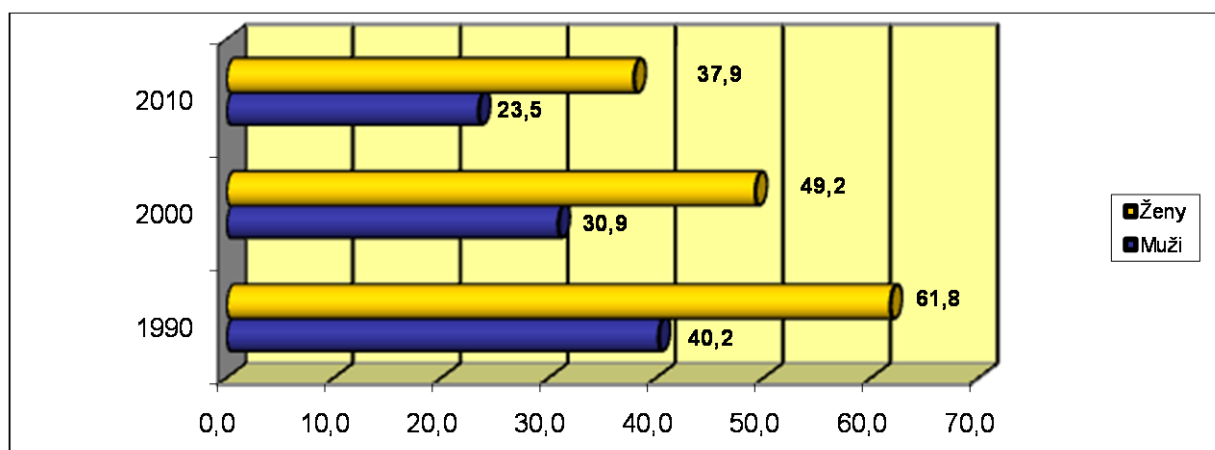
Mezi faktory, které se řadí do oblasti zdraví, patří také dostatečná výživa. V afrických zemích se obyvatelé ale potýkají s nedostatečnou výživou a hladem. Podvýživa, zvláště pak u dětí, představuje jednu z významných příčin onemocnění a úmrtí. Podvýživou jsou v Africe nejvíce ohroženy ženy a děti v nejnižším věku.

3.4.5 Nedostatečné vzdělání

V afrických zemích je nejnižší úroveň zápisů dětí do základních škol na celém světě. Většinu dětí, které nemají přístup k základnímu vzdělání, pak představují dívky. Základní vzdělání v Africe však nevypadá stejně jako v ostatních vyspělých zemích. Jen málo škol si může dovolit potřebná zařízení a školní pomůcky, které bývají považovány za základní, jako je například tabule. Ve většině škol chybějí stoly či židle. Problémem je i prostor – školy bývají často přelidněné, není dostatek učebnic a děti si tak často nemohou brát učebnice se sebou domů. Kvůli nedostatku pedagogických pracovníků jsou učitelé často nuceni učit stovky dětí.

Nedostatek vzdělání výrazně přispívá ke zvyšování chudoby a zaostalosti kontinentu. Nedostatek vzdělání snižuje šance najít si zaměstnání a uplatnit se na trhu práce. Také je další příčinou vysoké míry onemocnění, protože lidé nemají podvědomí o tom, jak se těmto nemocem bránit. Vhodným příkladem je prohlášení bývalého viceprezidenta Jihoafrické republiky, Jacoba Zumy. Africký politik poté co měl nechráněný pohlavní styk s HIV nakaženou ženou, prohlásil, že možnost nákazy minimalizoval důkladnou sprchou (Idnes.cz, 2006).

Graf 3.5: Úroveň ngramotnosti obyvatel Afriky (15+) v %

Zdroj: UNESCO, 2011, vlastní úprava

Jak vyplývá z grafu 3.5 úroveň ngramotnosti obyvatelstva staršího 15 let, se začíná pomalu snižovat. Stejně tak se zmenšuje propastný rozdíl mezi ngramotností žen a mužů. V roce 1990 činil tento rozdíl 21,6 procentního bodu, zatímco v roce 2010 klesl na 14,4 procentního bodu. Díky působení mnoha organizací a agentur, které usilují o zvýšení počtu žen zapojených do vzdělávání, je možno odhadovat, že se trend snižování ngramotnosti projeví i do budoucna.

3.4.6 Válečné konflikty

V posledních desetiletích se na africkém kontinentu odehrálo a stále odehrává bezpočet válečných konfliktů. V tomto období si Afrika prošla výraznými hospodářskými, sociálními a politickými změnami, které nezůstaly bez následků. Za hlavní příčinu válečných konfliktů je všeobecně považováno tzv. dědictví evropského kolonialismu, kdy si evropské mocnosti rozdělily africká území bez ohledu na národnostní složení obyvatel a přirozené přírodní hranice. Takto došlo k vytvoření umělých hranic a států, v nichž spolu často žila znepřátelená etnika, která se po dekolonizaci snažily osamostatnit. Důvody, které vedou k ozbrojeným konfliktům, nepředstavují jen rozdíly v etnikách. Souvislost mezi dekolonizací a válečnými konflikty potvrzuje i skutečnost, že před rokem 1960 byly vedeny pouze 4 války, přičemž počet veškerých válečných konfliktů uskutečněných mezi lety 1945 – 2000 se odhaduje na více než padesát.

Rozdělení válečných konfliktů v Africe není jednoduché, ale obecně lze tyto konflikty klasifikovat do 4 skupin (Gedlu, 1998, citováno in Potůček, 2004):

1. konflikty mezi africkými státy,
2. konflikty uvnitř jednotlivých afrických států,
3. konflikty mezi africkými státy a velmocemi,
4. konflikty mezi zájmy světových mocností v Africe.

Příklady válečných konfliktů vedených v jednotlivých regionech Afriky (Potůček, 2004)¹⁵:

1. Západní Afrika: tento region patří k jednomu z mála afrických regionů, s poměrně malým počtem uskutečněných válek. Mezi významné konflikty patří válka za nezávislost portugalské kolonie Guinea Bissau (1963 – 1974); válka o Biafru v Nigérii (1967 – 1970), kdy došlo k pokusu osamostatnění se regionu Biafra od nigerijské federace. Biafra patřila k regionu s bohatými zásobami ropy, takže při pokusech o odtrhnutí regionu vypukla občanská válka. Dále válka v Libérii (1989 – 1996) a s ní spojená válka v Sierra Leone (ukončena v roce 2002), válka v Libérii byla spojená s ekonomickým propadem, v Sierra Leone pak na pozadí stojí střet zájmů o diamantová ložiska.
2. Centrální Afrika: je jednou z afrických zón, která se vyznačuje největšími, nejčastějšími a současně také nejbrutálnějšími válečnými konflikty. Mezi nejdéle vedenou válku patří

¹⁵ Zmiňované válečné konflikty představují příklady, nejedná se o celkový souhrn všech probíhajících konfliktů.

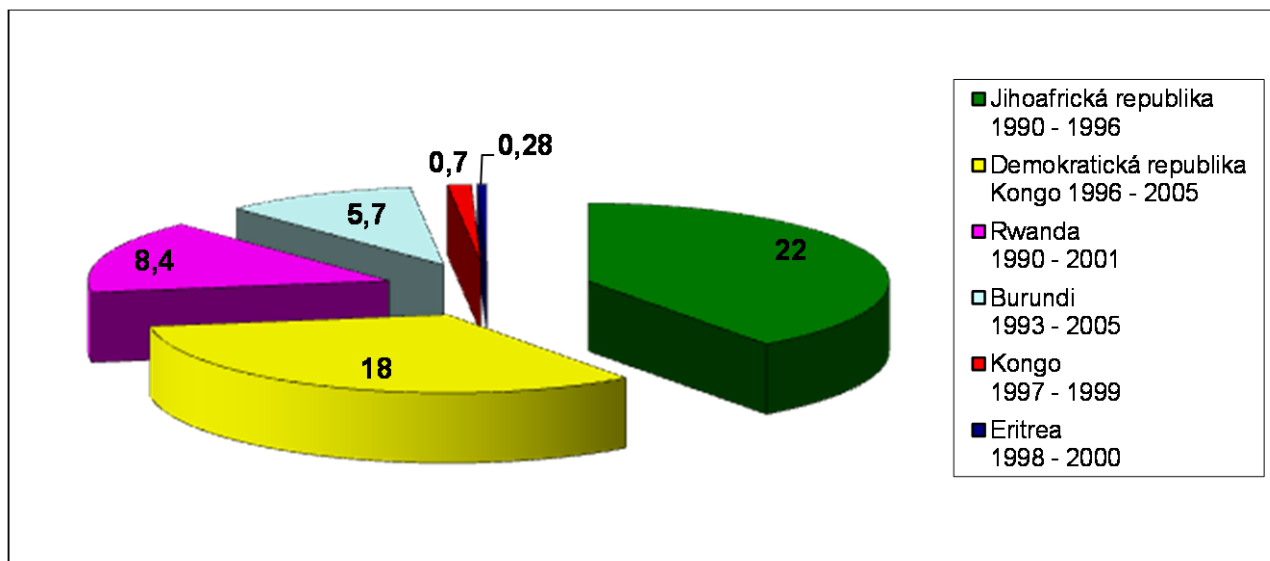
válka v Čadu (1966 – 1996), která byla spojena zejména s obrovským množstvím měnících se aktérů a francouzskými a lybijskými intervencemi. Další konfliktní zemí je Demokratická republika Kongo, kde se boje vedly převážně o region bohatý na nerostné suroviny – Katanga. Mezi významné válečné regiony také spadá Rwanda (1963 – 1966) a Burundi (1972 – 1973), kde po odchodu belgické správy vyvstal rasisticky motivovaný spor mezi dvěma etnikami – Hutui a Tutsii.

3. Východní Afrika: další region, který se vyznačuje častými válečnými konflikty. Nejzávažnějším konfliktem byla válka za autonomii jižní části Súdánu (1955 – 1972, 1983 až dodnes). Dále válka v Etiopii za nezávislost bývalé italské kolonie Eritrea (1962 – 1991) a válečné konflikty v Somálsku (1988 – dodnes) způsobené občanskou válkou a rozpadem státu.
4. Jižní Afrika: mezi nejvýznamnější válečné konflikty odehrávající se v tomto regionu patří válka v Angole (1961 – 1975, 2002 – dodnes), kde se jednalo o dekolonizační a v současnosti občanskou válku; válka v Mozambiku (1964 – 1975) a Namibii (1966 – 1978) za nezávislost; občanská válka v Rhodesii (1966 – 1979) a nakonec válka proti apartheidu v Jihoafrické republice (1976 – 1994).

Veškeré válečné konflikty přispívají ke zvyšování chudoby, hladomorů, nemocí a obyvatel bez domova. V důsledku ozbrojených konfliktů se také zvyšuje počet uprchlíků a žadatelů o azyl. Zvláště smutnou skutečnost představuje fakt, že ve většině případů válečných konfliktů figurují i děti, tzv. dětských vojáků. Situace zneužívání a verbování dětí jako dětské vojáky je nejzávažnější zejména v Ugandě a Demokratické republice Kongo.

"Odvádějí děti od sedmi do osmnácti. Menší ještě neunesou kalašnikov a starší se nechají hůř manipulovat. Tím, že je donutí spáchat nelidské ukrutnosti přímo v jejich vesnici a navíc někomu, koho dobře znají, v nich vyvolají pocit viny a studu. Unesený tak rázem přijde o domov a kvůli výčitkám svědomí i o možnost se tam někdy vrátit. Jediným domovem mu zůstane jednotka v buši, kterou spojuje solidarita spoluviny. Velitel se jim stane otcem a zabíjení jim přijde normální." (Nídr 2009, citováno in Rozvojovka 2009). Takto se vyjádřil o praktikách Armády odporu Páně působící v Ugandě Paul Rubangakane z katolické charity Caritas, který léta pracuje s navrátilými dětskými vojáky.

Graf 3.6: Náklady vybraných válečných konfliktů v Africe v mld. USD

Zdroj: Novinky.cz, 2011, vlastní úprava

Válečné konflikty způsobují africkým zemím velké náklady, většina z těchto zemí ani nemá dostatek prostředků na jejich pokrytí. Odhaduje se, že válečné konflikty odehrávající se v uplynulých patnácti letech stály Afriku okolo 300 mld. USD. Tato částka je přibližně shodná s částkou, jež Afrika obdržela v rámci zahraniční rozvojové pomoci (Novinky.cz, 2007). Největší výdaje představoval válečný konflikt v Jihoafrické republice (22 mld. USD) a v Demokratické republice Kongo (18 mld. USD).

Na řešení všech výše zmíněných problémů se velkou měrou podílí právě Evropská unie. Nejvíce se soustřeďuje na zlepšení životních podmínek v tomto regionu – jedná se především o rozvoj výstavby čističek k zajištění nezávadné pitné vody, podporuje vzdělávání afrického obyvatelstva a usiluje o zmírnění úmrtnosti v Africe prostřednictvím pomoci plynoucí do oblasti zdraví a prevence. Jednotlivým projektům a podpoře Evropské unie určené africkému kontinentu se budu podrobněji věnovat v následující kapitole.

4 Partnerství EU a zemí Afriky

Když v 50. letech 20. století došlo ke vzniku Evropského hospodářského společenství a k utváření myšlenky o vzniku evropské integrace, zakládající země se snažily uchovat vliv a moc ve svých koloniálních územích. Postupně začaly vznikat požadavky k formální úpravě vztahů, které v roce 1956 vyvrcholily na konferenci v Benátkách. Zde Francie přednesla svůj návrh o přidružení koloniálních zámořských oblastí ke vznikajícímu Evropskému hospodářskému společenství. Tento návrh se podařilo prosadit a ustanovení o „přidružení neevropských zemí a území, které mají zvláštní vztahy k Belgii, Francii, Itálii a Nizozemsku“ se stalo součástí čtvrté části smlouvy o EHS (Němečková a kol., 2006). Tento způsob spolupráce byl nazván tzv. přidružením. Následně byl název přidružení vystřídán rovnoprávnějším „partnerstvím“.

4.1 Jednotlivé etapy přidružení

Přidružení neznamenovalo do Společenství vstoupit, pouze vytvořit společný rámec pro spolupráci v oblasti hospodářství. Hlavním cílem této spolupráce bylo především „přispět k hospodářskému a sociálnímu rozvoji přidružených území a vytvářet užší hospodářské vztahy mezi nimi a celým Společenstvím“ (Němečková a kol., 2006). Přidružení se provádělo na základě Prováděcí dohody o přidružení zámořských území a výsostných zemí ke Společenství a orientovalo se na tři hlavní oblasti a to - pohyb zboží, kapitálu a pracovních sil. Ve své podstatě se jednalo o mezinárodní ekonomickou integraci. V oblasti volného pohybu zboží se odstraňovaly vývozní a dovozní cla či další kvantitativní překážky, volný pohyb pracovních sil se rovněž uskutečňoval bez omezení, pouze v oblasti volného pohybu kapitálu se liberalizace uskutečňovala postupně. Hlavním nástrojem se v tomto případě stal Evropský rozvojový fond.

4.1.1 První etapa – dohody z Yaoundé

Dohoda z Yaoundé byla podepsána v roce 1963 a navazovala tak na předchozí Prováděcí dohodu. Tato dohoda se týkala především společné spolupráce se zeměmi subsaharské Afriky. Spolupráce se zaměřovala na industrializaci a rozčlenění hospodářství zemí. Důraz byl kladen i na posílení mezinárodní ekonomické integrace – byl vytyčen závazek k dalšímu snižování celních překážek či k poskytování informací o obchodní politice přidružených zemí vůči třetím zemím (Němečková a kol., 2006). To pro Evropské hospodářské společenství představovalo možnost, jak tuto politiku ovlivňovat. Dalším rysem mezinárodní integrace byl

také vznik společných orgánů – Rady přidružení, Výboru přidružení, Parlamentní konference a Rozhodčího soudu (Němečková a kol. 2006).

Africké země však byly s dosavadní spoluprací nespokojené a usilovaly o prohloubení forem spolupráce a zejména o posílení takové mezinárodní ekonomické integrace, která by odpovídala i jejich požadavkům. V roce 1969 tak byla podepsána nová dohoda – dohoda z Yaoundé II. Avšak kromě možnosti utvářet regionální integrace mezi africkými zeměmi navzájem a zavedení národních plánů rozvoje pro čerpání finančních prostředků, dohoda nepřinesla žádné větší změny. První období přidružení¹⁶ je možno charakterizovat jako hledání vhodných postupů, metod a nástrojů nové formy spolupráce.

4.1.2 Druhá etapa – dohody z Lomé

Vstup Velké Británie, Irska a Dánska do EHS přineslo další změny v přístupu členských států EHS k rozvojovým zemím. Především bylo zapotřebí vyřešit vztahy Velké Británie a jejích bývalých kolonií, se kterými i po rozpadu kolonialismu udržovala dál hospodářského vztahy. V roce 1975 tak došlo k podpisu první tzv. dohody z Lomé¹⁷. Oproti dohodě z Yaoundé již neupravovala pohyb kapitálu a pracovních sil, ale zaměřila se na prohlubování procesu ekonomické liberalizace vzájemného obchodu a také na rozvoj průmyslu (Němečková a kol., 2006). Velkou změnou, jež dohoda přinesla, bylo zavedení nerekipročního obchodního režimu. To znamenalo, že poskytnuté dovozní preference se nemusely nutně vztahovat i na země Evropského společenství. Nástrojem spolupráce se stal Stabilizační fond na podporu exportu, STABEX, z něhož byly čerpány finanční kompenzace v případě poklesu vývozu určité komodity nadefinované v seznamu STABEX.

V roce 1979 byla podepsána dohoda z Lomé II a to již s 58 zeměmi AKT. Dohoda z Lomé II se od předchozí příliš nelišila. Za hlavní změnu je možno považovat vznik spolupráce v oblasti zemědělství a s ní související zřízení Centra pro technickou pomoc (CTA). Novinkou bylo také zavedení nového nástroje spolupráce – Systému pro stabilizaci příjmů z exportu nerostných surovin a derivátů, SYSMIN. Tento nástroj byl určen zemím, ve kterých měl těžební sektor významné postavením (Cihelková, 2003).

¹⁶ V této etapě, konkrétně v r. 1965, se začínaly formovat také vztahy se zeměmi východní Afriky (Uganda, Keňa a Tanzánie), jenž v r. 1968 vyvrcholily podepsáním dohody z Arushy. Tato dohoda odrážela snahu o uzavření dohody o spolupráci s regionálním seskupením rozvojových zemí. Dohoda však nebyla nikdy ratifikována, proto byla v r. 1969 podepsána a ratifikována dohoda z Arushy II s platností na pět let (Němečková a kol., 2006).

¹⁷ Tato dohoda byla podepsána mezi EHS a 46 rozvojovými zeměmi AKT.

Na druhou dohodu v r. 1985 plynule navázala dohoda z Lomé III, která byla podepsána s celkem 64 zeměmi AKT. Cílem třetí dohody byla „podpora a urychlení ekonomického a sociálního rozvoje, konsolidace a diverzifikace vztahů“ (Němečková a kol., 2006). Spolupráce se začala prohlubovat i v rámci rozvoje venkova, rybolovu, dopravy a zejména pak v oblasti regionální spolupráce. Došlo také k zdůraznění rozvojové spolupráce.

Podepsání dohody z Lomé IV. mezi 12 zeměmi EHS a 67 zeměmi AKT v roce 1989 provázela obtížná situace především rozvojových zemí. 80. léta byla ve znamení strukturální krize, ekonomické stagnace, vysoké zadluženosti i nezaměstnanosti. Čtvrtá dohoda z Lomé tak měla od předchozích odlišný charakter – měla ztělesnit prostředek na pomoc při řešení ekonomické krize. Zadluženost zemí měla být postupně odstraňována prostřednictvím finanční pomoci (granty a půjčky) poskytované jako doplněk rozvojové pomoci EDF (Cihelková, 2003). Důraz byl kladen také na zajištění technické pomoci, která byla poskytována zejména malým a středním podnikům prostřednictvím rizikového kapitálu. K dosavadním preferovaným oblastem přibyla další a to životní prostředí – země ES se zavázaly, že již nadále nebudou vyvážet radioaktivní odpad do zemí AKT.

V roce 1995 došlo k podpisu revidované dohody z Lomé IV – revize dohody byla způsobena mezinárodní politickou situací (konec studené války, rozpad socialistického bloku) a projevy nespokojenosti ze strany dárců finanční pomoci, jež nepřinesla očekávané výsledky. Revize dohody přinesla změny v rámci finanční a technické pomoci na podporu hospodářských reforem v zemích AKT¹⁸, přičemž velkou váhu měl rozvoj demokracie. Revize se také zaměřovala na posílení konkurenceschopnosti zemí AKT a politického dialogu mezi oběma stranami.

4.1.3 Nový přístup ke spolupráci – dohoda z Cotonou

Dohoda z Cotonou byla podepsána v roce 2000 (mezi 15 zeměmi EU a 77 zeměmi AKT). Tato dohoda přinesla jednu zásadní změnu a tou byl pojem partnerství. Tímto byly rozvojové země z pouhých přidružených zemí povýšeny na partnery.

Další principy spolupráce zahrnovalo např. (Němečková a kol., 2006):

- rovnost mezi partnery a přizpůsobování strategií rozvoje podle cílů partnerství a také podle jednotlivých zemí a jejich obyvatel,

¹⁸ Preferenční dohoda se již vztahovala téměř na všechny výrobky zemí AKT.

- partnerství je otevřeno, kromě státu jako hlavního partnera, také dalším účastníkům, jako jsou státní úřady, soukromý sektor, hospodářské a sociální společnosti či odbory,
- ústřední úloha dialogu a vzájemné respektování,
- zvláštní pozornost je věnována regionální dimenzi, zejména nejméně rozvinutým státům, vnitrozemským a ostrovním státům s ohledem na dosaženou úroveň jejich rozvoje.

Nutným předpokladem spolupráce se také stalo dodržování lidských práv. Původní podpůrné nástroje spolupráce, SYSMIN a STABEX, byly zrušeny a nahrazeny nástroji na podporu rybolovu či soukromého sektoru a dalších.

4.2 Strategické partnerství EU a Afriky

Evropská unie a Afrika sdílejí mnoho společného – koloniální dědictví, kulturní vztahy či bilaterální zahraniční politiky. Evropa také představuje hlavního partnera Afriky v oblasti ekonomiky. Evropská unie představuje afrického předního obchodního partnera. Díky těmto společným rysům dávají členské státy přednost kultivování vzájemných vztahů, než jejich dalšímu rozvoji. V roce 2008 se v Lisabonu konal 2. summit mezi EU a Afrikou, který představoval významný milník ve vztahu těchto dvou regionů. Součástí nového partnerství se staly tři důležité komponenty - obnovení principů podepírající vztahy EU a Afriky, agenda pro komplexní, ambiciózní a operativní partnerství a nový, moderní přístup k rozvoji Afriky.

4.2.1 Obnovení principů podepírající vztahy EU a Afriky

Tato součást strategie vyzdvihovala především nutnost a schopnost obou stran zapojit se do otevřeného a upřímného politického dialogu, kde každý účastník plní zodpovědně své povinnosti. Pro Evropskou unii z toho pro uvedení příkladu vyplynulo, aby zajistila, že politika v oblasti zemědělství či obchodu bude budovat a posilovat rozvoj Afriky místo, aby jej brzdila.

Hlavním úkolem Afriky pak nadále zůstalo posílení účinnosti vlády svých zemí, zakotvit individuální a kolektivní povinnosti, práva a svobody svých občanů a tak podporovat vznik uvědomělé občanské společnosti.

4.2.2 *Agenda nového partnerství*

Nové partnerství zahrnuje nejen navázání dialogu, ale také politickou a hospodářskou spolupráci v oblastech jako je např. infrastruktura, obchod, kultura či rozvoj soukromého sektoru. A právě díky tomu byl kladen požadavek, aby rozvoj Afriky nebyl výhradní doménou pouze pro zahraniční a rozvojové politické představitele, ale naopak aby byly zmobilizovány všechny zúčastněné strany a tím pádem celá občanská společnost.

Summit v Lisabonu představoval výchozí bod pro zahájení praktické spolupráce. Tato strategie byla založena na akčním plánu 2008 – 2010, jenž se skládal z 8 strategických partnerství a to (European Commission, 2008a):

- **Partnerství pro mír a bezpečnost:** EU se zavázala podpořit prevenci konfliktů, mírové operace a také rozvoj řešení krizí jak na kontinentální, regionální a národní úrovni. Hlavním zdrojem financování tohoto partnerství se stal Mírový projekt pro Afriku, jenž byl zřízen v rámci Evropského rozvojového fondu. Pro období 2008 – 2010 disponoval tento projekt 440 mil. Eur a pomohl financovat například mise Africké unie v Súdánu či Somálsku. Také poskytl 35 mil. Eur na vybudování afrických institucí a dalších kapacit v oblasti předcházení a řízení konfliktů.
- **Partnerství v oblasti demokratické správy věcí veřejných a lidských práv:** EU i Afrika se zavázala vést stabilní politický dialog v oblasti lidských práv, podporovat demokracii a rozvoj právního státu.
- **Partnerství v oblasti obchodu a regionální integrace:** obchod a regionální integrace představují hlavní tahouny ekonomického růstu. Jeden z předních faktorů ovlivňující růst africké ekonomiky a obchodu je nedostatek hospodářských regionálních integrací. Právě hospodářské regionální integrace jsou silnou pobídkou pro obchod, jelikož zvyšují velikost trhu, úspory z rozsahu a také přitahují zahraniční investice. V důsledku toho se EU a země AKT rozhodly uzavřít dohodu o hospodářském partnerství, jež bude posilovat africké ekonomiky vytvořením hospodářských regionálních trhů, které budou udržovat preferenční přístup na evropský trh a to v souladu s pravidly WTO. Regionální trhy také podporují metody integrace, které jsou totožné s těmi evropskými – společný celní sazebník, odstranění celních a tarifních bariér či spravedlivá pravidla hospodářské soutěže.

- **Partnerství v oblasti Rozvojových cílů tisíciletí:** co se týče plnění Rozvojových cílů tisíciletí, Afrika je stále pozadu. Evropská unie představuje pro Afriku největšího mezinárodního dárce. Právě pomoc z EU je vynaložena především na úspěšné plnění Rozvojových cílů. V důsledku toho také Evropská komise navrhla tzv. smlouvu Rozvojové cíle tisíciletí, uzavřenou na šest let v rámci 10. Evropského rozvojového fondu s řadou zemí AKT. Financování má formu víceleté rozpočtové podpory s ročním přezkoumáním. Poskytovaná podpora je vázána na ukazatele plnění rozvojových cílů.

- **Partnerství v oblasti energetiky:** cílem tohoto partnerství je zlepšit řízení a přístup ke zdrojům energie v Africe (okolo 500 milionů Afričanů nemají přístup k elektřině), přispět k rozvoji sítí a přeshraniční propojení nejen v Africe, ale také mezi Afrikou a Evropou. Od roku 2007 jsou energetická zařízení zemí AKT financována 80 projekty za 220 mil. Eur. Těchto 80 projektů zahrnuje elektrifikaci 28 vesnic ve venkovském Kamerunu, malé vodní elektrárny v Keni či rozvoj solární energie v Mauretánii.

- **Partnerství v oblasti změny klimatu:** existuje přímá závislost mezi účinky změny klimatu a úsilím o snížení úrovně chudoby. Změny klimatu mohou mít katastrofální dopady – ztracené sklizně, hladomor, zvyšující se nedostatek pastvin a vodních nádrží či nekontrolovatelné odlesňování¹⁹. EU se v této oblasti stala globálním vůdcem. Do roku 2020 se zavázala snížit emise o 20 %, bude rozšiřovat trh pro emisní povolenky²⁰ a také financování výzkumných programů (2 mld. Eur pro období 2007 – 2013). V roce 2007 EU založila Globální alianci pro změnu klimatu mezi EU a rozvojovými zeměmi. Tato Aliance mezi EU a zeměmi nejvíce ohroženými změnou klimatu je zaměřena na založení silného politického partnerství, které bude vyvíjet tlak na subjekty odpovědné za globální oteplování (tj. průmyslové a rozvíjející se země) a zvyšovat zdroje pro ty nejzranitelnější země. 10. EDF vyčlenil 100 mil. Eur na programy v oblasti životního prostředí a změny klimatu a 100 mil. Eur na programy ke snížení rizika přírodních katastrof.

- **Partnerství v oblasti migrace, mobility a zaměstnanosti:** Afrika disponuje ohromným potenciálem lidských zdrojů. Je ovšem zapotřebí, aby došlo ke zvýšení vzdělanosti a také ke konstruktivnímu řízení migrace. EU se snaží podporovat legální migraci a to bez tzv. „odlivu mozků“. EU proto navrhla, aby se v Africe zavedlo řízení migrace a

¹⁹ Každý rok je v Africe vykáceno 13 milionů hektarů lesa, což představuje oblast velikosti Portugalska.

²⁰ Emisní povolenky představují nástroje EU, které byly vytvořeny za účelem splnění závazku snížení emisí a tak předcházet globálním změnám klimatu. Motivují společnost, aby přešla na tzv. nízkouhlíkovou ekonomiku.

informačních center pro migranty a poskytování informací o rizicích nelegální migrace. EU také výrazně podporuje partnerství v oblasti mobility a cirkulační migrace a také větší využití příležitostí, které nabízí migrace pro rozvoj – v roce 2005 platby afrických migrantů do 34 zemí subsaharské Afriky činily zhruba 6,5 mld. Eur.

- **Partnerství v oblasti vědy, informační společnosti a vesmíru:** co se týče zmenšování digitální propasti, činí Afrika neuvěřitelný pokrok – v roce 2006 se v subsaharské Africe nacházelo více než 110 milionů předplatitelů mobilních služeb, tzn. 17 % obyvatel oproti 1 % v roce 1990. Celkové příjmy vytvořené informačním a komunikačním sektorem představují 5 – 7 % HDP regionu, což je více než v kterémkoliv jiném regionu. Rozhodující pro úspěch v oblasti informačních a komunikačních technologií představují soukromé investice.

Všechna výše zmíněná strategická partnerství představují výzvu jak pro Evropskou unii, tak pro Afriku. Úkol Evropské unie představuje vytvoření integrovaného přístupu ke vztahům s Afrikou, ať už na politické či institucionální úrovni. Také je třeba, aby se politická a hospodářská spolupráce přizpůsobila meziregionálnímu a panafrickému rozměru. Africká výzva stojí zejména na straně Africké unie, která byla hnací silou afrických příprav strategického partnerství a akčního plánu. Africká unie nemůže do budoucna provádět strategická partnerství bez pomoci – je proto zapotřebí, aby se do provádění zapojily i další subregionální africké integrace.

4.2.3 Nový a moderní přístup k rozvoji Afriky

Tento komponent nového partnerství spočívá ve vytvoření nového přístupu k rozvoji Afriky, jenž je nejen modernější, ale také dynamičtější a více v souladu s potřebami a zásadami partnerství.

Evropská unie proto radikálně přezkoumala svou rozvojovou politiku – do roku 2010 se zavázala poskytovat rozvojovou pomoc ve výši 0,56 % HDP a do roku 2015 pak tuto částku navýšit na 0,7 % HDP. Při programování 10. EDF se důraz kladl zejména na řádnou správu veřejných věcí, která se stala nedílnou součástí dialogů obou těchto stran.

Řádná správa veřejných věcí je spolu s uvědomělým vynakládáním rozvojové pomoci důležitá a to zejména k úspěšnému propojení národní vize spravedlivého hospodářského

rozvoje s řádnou správou věcí veřejných a efektivním využitím rozvojové pomoci. A právě tento rozvoj je nedílnou součástí boje s chudobou.

4.2.4 Třetí summit EU-Afrika

Ve dnech 29. a 30. listopadu roku 2010 se v Libyi konal v pořadí již 3. summit mezi Evropskou unií a Afrikou. Pod zastřešujícím tématem „Investice, hospodářský růst a vytváření pracovních míst“ řešily vlády a hlavy států otázky v oblastech jako je mír a bezpečnost, regionální integrace, změny klimatu či rozvoj soukromého sektoru.

Akční plán pro období 2011 – 2013 staví své priority na osmi tematických prioritních oblastech již schválených a vytyčených v roce 2008 v Lisabonu. Nový akční plán se zaměřuje jak na aktivity s regionálním, kontinentálním a globálním rozměrem a dále podporuje další zapojení klíčových afrických a evropských partnerů do strategie.

4.3 Působení Evropské unie v zemích Afriky

Evropská unie se ať už v rámci své rozvojové politiky nebo nového strategického partnerství velkou mírou podílí na řadě projektů podporující trvalý a efektivní rozvoj zemí Afriky.

4.3.1 Nástroj pro posílení vodního hospodářství AKT – EU

První nástroj pro posílení vodohospodářství byl založen v roce 2004. Byl zřízen ke spolufinancování vodních a hygienických zařízení (čističky vod, kanalizace) a zlepšení hospodaření s vodními zdroji v zemích AKT. Rozpočet Prvního vodního nástroje alokoval 500 mil. Eur²¹, přičemž velká část těchto financí plynula do 175 vybraných projektů (European Commission, 2011a).

Tyto projekty se vztahovaly na (European Commission, 2011a):

- zlepšení správy vodního hospodářství,
- budování vodní a hygienické infrastruktury,
- iniciativy občanské společnosti.

EU takto nejenom zlepšuje přístup k pitné vodě pro znevýhodněné obyvatelstvo, ale také podporuje místní organizace a další subjekty, aby se prostřednictvím projektů do této iniciativy aktivně zapojily.

²¹ V rámci 9. Evropského rozvojového fondu bylo tomuto nástroji přiděleno 497 mil. Eur.

Snahou nástroje bylo také podpořit dosažení Rozvojových cílů tisíciletí v oblasti vody a kanalizace (do roku 2015 by se měl podíl chudých lidí bez dlouhodobého přístupu k nezávadné pitné vodě a hygienickému zařízení snížit o polovinu). Nezávadná pitná voda a kanalizace je také klíčovým předpokladem pro snížení dětské a mateřské úmrtnosti a také v boji proti nemocem.

Jako výsledek těchto projektů je 14,5 milionů lidí se zlepšeným přístupem k nezávadné vodě. Z toho 3,5 milionům obyvatel se rovněž zlepšil přístup k hygienickým zařízením a 10,5 milionů obyvatel těžilo z programů propagujících hygienu.

Druhý nástroj pro posílení vodního hospodářství byl zřízen v rámci 10. EDF (2008 – 2013). Pro rozpočet nástroje bylo vyčleněno 200 mil. Eur (European Commission, 2011a). Tyto finanční prostředky budou opět přerozděleny podle jednotlivých projektů. Specifickými cíli nového nástroje je přispívat ke zlepšení vodní správy, řízení vodních zdrojů a podporovat udržitelný rozvoj a údržbu vodohospodářské infrastruktury.

Evropská unie se také významně podílí na financování tzv. Iniciativy v povodí Nilu, jejíž zahájení bylo z velké části inspirované právě řízením vodních zdrojů v zemích Evropské unie.

4.3.2 Energetický nástroj AKT – EU

První energetický nástroj AKT – EU byl založen v roce 2005 pod záštitou energetické iniciativy EU na vymýcení chudoby a udržitelného rozvoje. Slouží ke spolufinancování a podpoře projektů zaměřených na zlepšení přístupu k udržitelným a cenově dostupným energetickým službám pro obyvatele venkovských a příměstských oblastí zemí Afriky, Karibiku a Tichomoří.

Právě v těchto oblastech je soustředěno více než 1,6 milionů světové populace bez přístupu k elektrické energii (European Commission, 2011b). Základní přístup k energii je důležitým předpokladem ekonomického a sociálního růstu. Celkový rozpočet nástroje tvořil 220 mil. Eur a byl přerozdělován v rámci vybraných projektů (European Commission, 2011b). Ty se kromě zlepšení přístupu k energetickým službám vztahovaly také na zlepšení kvality řízení a správy energetických zdrojů a na zlepšení přeshraniční spolupráce v oblasti energetiky. Je nutno poznamenat, že většina projektů pocházela právě z afrických zemí.

Na období 2009 – 2013 byl v rámci 10. EDF zřízen Druhý energetický nástroj AKT – EU s celkovým rozpočtem 200 mil. Eur (European Commission, 2011c). Druhý energetický nástroj se zaměřuje na financování projektů v oblasti obnovitelných zdrojů energie, využívání místních zdrojů či harmonizace energetického plánování spolu s rámci partnerských zemí. Významnou prioritou je podpora účasti soukromých subjektů, zvláště malých a středních podniků a potencionálních investorů.

4.3.3 Africký mírový projekt

Africký mírový projekt vznikl v roce 2004 s celkovým rozpočtem 740 mil. Eur. O tři roky později se Evropská unie spolu s Africkou unií rozhodly rozšířit jeho obsah o prevenci konfliktů, poválečnou stabilizaci a také o činnost zrychlující rozhodovací proces a koordinaci.

Peněžní prostředky Afrického mírového projektu tak byly v souladu s prioritami strategického partnerství v oblasti míru a bezpečnosti rozděleny do následujících oblastí (European Commission, 2010e) – budování kapacit, operace na podporu míru a mechanismus včasných reakcí a eventualit.

Budování kapacit

Do oblasti budování kapacit byly přiděleny finanční prostředky ve výši 100 mil. Eur. Tato oblast zahrnuje Operacionalizaci afrického míru a bezpečnosti (APSA) a dialog Afrika – EU. EU se zaměřuje na posílení institucionálních kapacit, účinné fungování jednotlivých složek APSA a posílení politického dialogu v rámci zlepšení spolupráce v oblasti prevence, řízení a řešení konfliktů v Africe.

Operace na podporu míru

Na tento účel bylo vyčleněno 600 mil. Eur. Financování podpory mírových operací je hlavní činností Afrického mírového projektu. Podpora EU se soustřeďuje na takové financování, které umožní Africké unii a africkým regionálním organizacím efektivně plánovat a vést operace na podporu míru.

Tyto finanční prostředky byly využity na dvě již ukončené operace – Africká unie v Súdánu (AMIS) a Mise Africké unie na Komorách (AMISEC), a dvě stále probíhající operace – Mise Africké unie v Somálsku (AMISOM) a Mise na upevnění míru ve Středoafričské republice (MICOPAX).

Mise Africké unie na Komorách

Komorská unie se po získání nezávislosti na Francii dlouho dobu potýkala s obdobím nestability, které vyvrcholilo pokusem o odtržení Anjouan. V říjnu roku 2005 proto požádal stávající prezident Komor Africkou unii a Generálního tajemníka OSN o zajištění bezpečnosti nadcházejících voleb a o technickou a finanční podporu ve spolupráci s dalšími partnery.

Díky finanční podpoře EU a Tanzanské a Súdánské Volební asistenční mise na Komorách (MAES) se nakonec podařilo zajistit hladký průběh voleb. Mise Africké unie na Komorách čítala 500 mírových příslušníků složených z ochranných sil, vojenských a civilních jednotek, vojenských pozorovatelů a policejních jednotek. Náklady vynaložené na tuto misi v závěru činily 8,5 mil. Eur (European Commission, 2010f).

Mise Africké unie v Súdánu

Mise Africké unie v Súdánu byla zahájena v dubnu 2004 v kontextu občanské války vedenou mezi súdánskou válkou a rebely. Spolu s příspěvkem 305 mil. Eur se jednalo o dosud největší misi financovanou z Operací na podporu míru. Tato mise byla ukončena 31. prosince 2007.

Prioritami této mise bylo (European Commission, 2010g):

- přispívat ke zlepšení bezpečnostní situace v Súdánu,
- zabezpečit poskytování humanitární pomoci a návrat uprchlíků,
- chránit civilní obyvatelstvo v Dárfúru,
- napomáhat procesu budování důvěry,
- posílit proces politického urovnání nezbytného pro dosažení míru v Dárfúru.

Mise se zúčastnilo 7500 příslušníků mírových sil z Jižní Afriky, Ghany, Rwandy, Zambie, Senegalu, Gambie a Nigérie.

Mise Africké unie v Somálsku

Mise Africké unie v Somálsku byla zahájena 19. ledna 2007 se souhlasem OSN na podnět Rady míru a bezpečnosti Africké unie. Hlavním cílem této mise je poskytnout podporu přechodným federálním orgánům v jejich úsilí o stabilizaci, politický dialog a usmíření. Mise je také odpovědná za usnadnění dodávek humanitární pomoci a tak vytvoření nezbytných podmínek pro rekonstrukci, usmíření a udržitelný rozvoj v Somálsku.

V současnosti je v Somálsku nasazeno 5150 příslušníků mírových sil z Burundi a Ugandy. Evropská unie podporuje tuto misi prostřednictvím bilaterálních příspěvků členských států, 35,5 mil. Eur z mírového projektu a 4,75 mil. Eur z Nástroje pro stabilitu (European Commission, 2010h).

Mise na upevnění míru ve Středoafričské republice

Mise na upevnění míru ve Středoafričské republice byla zahájena v roce 2002 a od 12. července 2008 spadá pod vedení Hospodářského společenství států Střední Afriky (ECCAS). Hlavním cílem této mise je přispět k trvalému míru a bezpečnosti ve Středoafričské republice, které jsou nezbytné pro udržitelný rozvoj země.

Prioritami této mise je chránit civilisty, zabezpečit území a přispívat k národnímu usmíření. Od listopadu 2004 byla mise financována z Afrického mírového projektu částkou téměř 44,5 mil. Eur. V rámci partnerství EU – Afrika byla tato mise v červnu roku 2009 vyhodnocena jako mise s pozitivními dopady, a díky tomu bylo rozhodnuto o jejím dalším pokračování.

Mechanismus včasných reakcí a eventuality

Peněžní prostředky ve výši 15 mil. Eur byly přiděleny na financování přípravných fází operací na podporu míru či mediačního řízení. Na řešení eventualit bylo vyčleněno 40 mil. Eur. Eventuality pokrývají veškeré nepředvídatelné události a potřeby v případě, že by byl některý z výše uvedených rozpočtů vyčerpán. Zbylá část finančních prostředků pokrývá náklady činností jako je audit, monitorování či hodnocení probíhajících činností a technické pomoci.

4.4 Humanitární pomoc Evropské unie a vybrané země Afriky

Evropská komise je jedním z největších dárců humanitární pomoci na světě. Každý rok se miliony obyvatel ocitají tváří v tvář událostem, jako jsou válečné konflikty, sucha či přírodní katastrofy, v důsledku kterých se ocitají bez domova, potravin, pitné vody či zdravotní péče. Takové to situace je třeba řešit co nejrychleji. Evropská komise už od roku 1992 úspěšně zasahuje ve více než sto zemích mimo Evropskou unii.

Hlavní úkolem Evropské komise v této oblasti je (European Commission, 2009a):

- záchrana lidských životů ohrožených přírodními nebo člověkem způsobenými katastrofami,
- poskytovat pomoc a úlevu lidem postiženým dlouhotrvající krizí,

- financovat a dopravit pomoc a zajistit, že bude poskytnuta těm, co ji skutečně potřebují,
- pomoci uprchlíkům a vysídleným osobám s návratem do domovské země,
- podpořit krátkodobou rekonstrukci a obnovu postižených oblastí a tak zajistit alespoň minimální úroveň soběstačnosti obětí a dlouhodobý rozvoj oblasti,
- zřídit a zajistit fungování včasného varovného systému a financovat projekty zaměřené na prevenci přírodních katastrof v rizikových regionech.

Mimo tyto zásadní úkoly musí Evropská komise také (European Commission, 2009a):

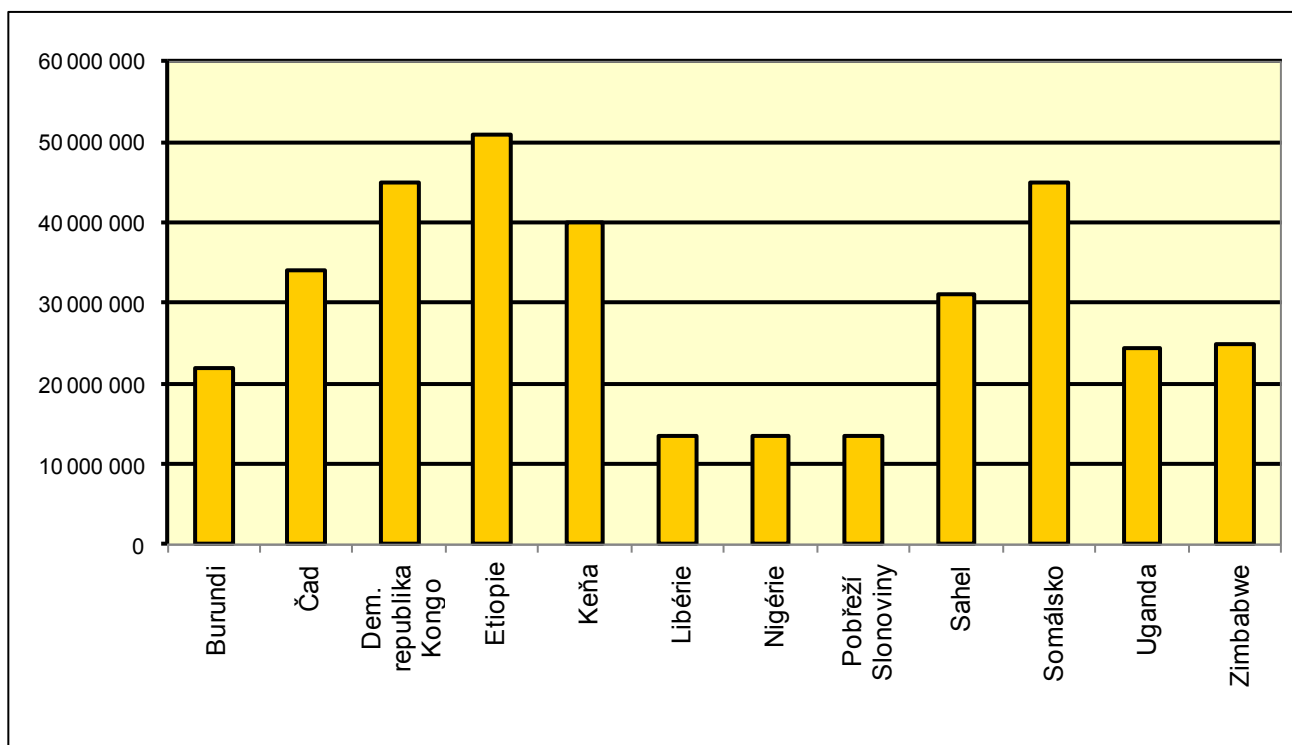
- průběžně monitorovat humanitární projekty a podporovat koordinaci mezi jednotlivými partnery,
- podporovat a koordinovat připravenost na katastrofy prostřednictvím vyškolených specialistů a místních institucí,
- podporovat vzdělávací programy v oblasti humanitární pomoci,
- zvyšovat povědomí veřejnosti o humanitární pomoc nejen v Evropě, ale i jinde ve světě,
- průběžně vyhodnocovat dopady jednotlivých humanitárních akcí.

Potřeby obyvatel čelících složitým krizím neustále narůstají. Proto jsou humanitární akce a programy prováděné Evropskou komisí doplněny i o činnosti dalších subjektů, jako jsou např. humanitární organizace OSN, mezinárodní neziskové organizace Červený kříž či Červený půlměsíc²² a další nevládní organizace.

Africké země představují největší příjemce humanitární pomoci ve srovnání se zeměmi ostatních světových regionů. Z celkového vyčleněného rozpočtu 930 mil. Eur, směřovala do zemí Afriky částka ve výši 506 mil. Eur (European Commission, 2009b).

²² Červený kříž se snaží respektovat náboženské odlišnosti různých zemí, a proto vznikají jeho odlišné podoby, jako je právě Červený půlměsíc pro muslimské země nebo např. Červená Davidova hvězda pro Izrael. Poslání a cíle jsou však pro všechny organizace stejné.

Graf 4.1: Financování humanitární pomoci EU vybraných afrických zemí v roce 2009 v mil. Eur

Zdroj: European Commission, 2009b, vlastní zpracování

4.4.1 Humanitární akce v Súdánu

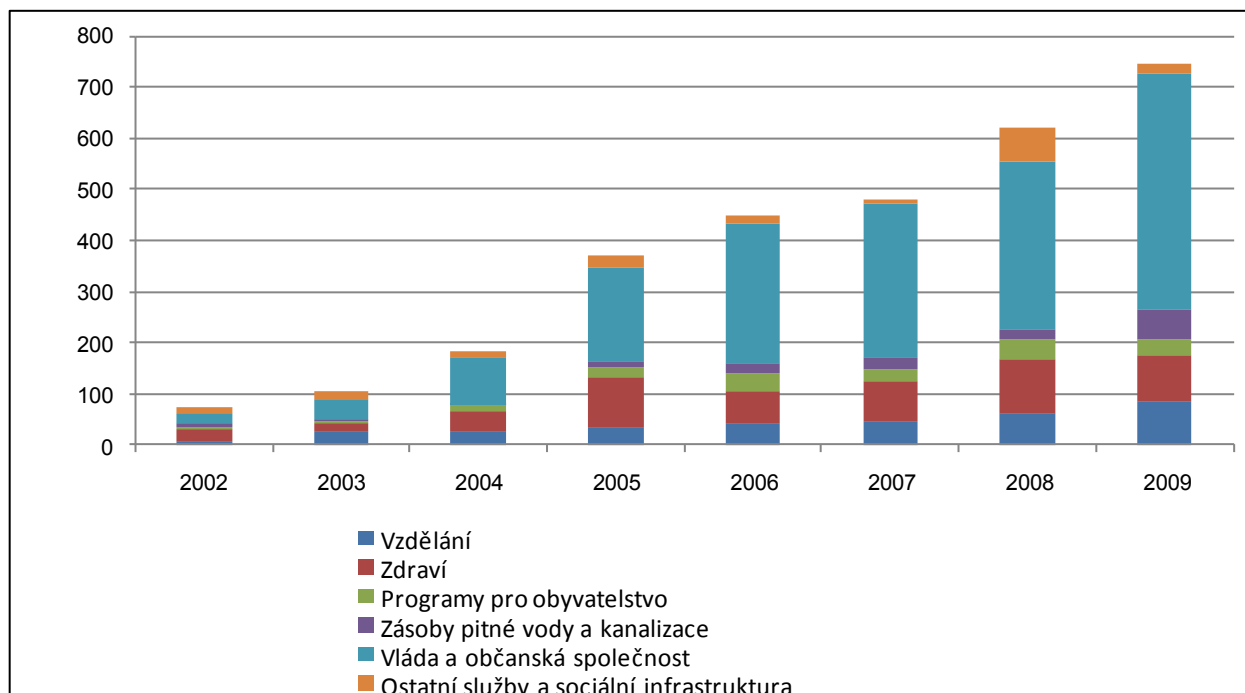
Situace v oblasti Dárfúru v Súdánu je považována za nejhorší humanitární krizi. Právě proto zde proudí největší množství mezinárodní humanitární pomoci, na které jsou závislé tisíce lidí. Kromě Dárfúru je další ohroženou oblastí také jih Súdánu, především lokalita bohatá na olej, Abyei.

Hlavním cílem humanitární pomoci Evropské komise v Súdánu je zachraňovat lidské životy, snižovat lidské utrpení, stabilizovat životní podmínky a pomáhat uprchlíkům a vysídleným osobám. Největší část pomoci Komise jde na potravinovou pomoc, dále na zdravotní péči, pitnou vodu, hygienické potřeby a přístřeší. V roce 2008 činily výdaje na humanitární pomoc do Súdánu 167 mil. Eur, v roce 2009 se tato částka snížila na 115 mil. Eur (European Commission, 2008b).

Kromě problémů jako je vysoká nezaměstnanost, nedostatečná infrastruktura a možnosti obživy, se Súdán také potýká s nestabilní bezpečnostní situací. Ta je vyvolávána především činností ozbrojených skupin a kmenovými střety (na začátku roku 2008 bylo v Dárfúru více než 2,5 milionu vysídlených obyvatel).

Pro rok 2010 vyčlenila Evropská unie pro Súdán rozpočet ve výši 114 mil. Eur. Z toho okolo 49 mil. Eur směřovalo do programů zaměřených na zabezpečení zdraví, potravin a živobytí, 46 mil. Eur na potravinovou pomoc a zbývající peněžní prostředky posloužily na bezpečnostní školení humanitárních pracovníků či koordinaci humanitární pomoci (Sudan Tribune, 2010).

Graf 4.2: Peněžní prostředky plynoucí do sociální infrastruktury a služeb v Súdánu, mil. USD

Zdroj: Global Humanitarian Assistance, 2011, vlastní úprava

Rozvoj Súdánu je podmíněn řadou faktorů, jako je vytvoření nové vlády podporující mírový proces, vzdělávání obyvatel či zlepšování životních podmínek. Největší část prostředků směřuje právě na podporu nové vlády v Jižním Súdánu a prevenci válečných konfliktů.

4.4.2 Humanitární akce v Etiopii

Humanitární pomoc Evropské komise v Etiopii se zaměřuje na problémy způsobené suchem, záplavami, nedostatkem potravin stejně jako na vnější a vnitřní konflikty v různých částech země. Etiopie je jako jedna z afrických zemí nejvíce náchylná na období sucha a záplav, přičemž intenzita těchto období významně narůstá. V roce 2009 představovala humanitární pomoc EU plynoucí do Etiopie 51 mil. Eur, v roce 2008 činila tato částka 39 mil. Eur. Od roku 2008 se celková humanitární pomoc Etiopii téměř zdvojnásobila (European

Commission, 2010ch). V roce 2009 byl tento stát zasažen obzvláště krutým obdobím sucha následovaným velmi nízkými dešťovými srážkami. Spolu s důsledky finanční krize v roce 2008, která výrazně zvýšila ceny potravin a pohonných hmot, byla Etiopie nucena čelit nízké úrodě, ztrátám na hospodářských zvířatech a dlouhodobému problému nedostatku potravin.

Největší prioritou pomoci EU tedy zůstává potravinová pomoc. Evropská komise se zaměřuje na spravedlivou distribuci potravin či uspokojování nutričních potřeb obyvatelstva. Krátkodobým cílem je také poskytovat zemědělcům dostatek semen, hnojiv a zemědělských nástrojů, aby mohli znovu obnovit produktivitu tohoto odvětví a tak se stát nezávislími na potravinové pomoci.

4.4.3 Humanitární akce v Libérii

Již od roku 1989 je Libérie sužována vnitřním konfliktem s cílenými útoky na civilisty. V červnu roku 2003 vyústily útoky na Monrovii a další hlavní města dvěma rebelantskými skupinami „Liberijci pro usmíření a demokracii (LURD)“ a „Hnutí za demokracii v Libérii (MODEL)“ v humanitární krizi velkých rozměrů.

Krize způsobila masivní vysídlení obyvatel, nedostatek potravinových zásob, epidemie cholery, zhroucení zdravotního systému, destrukci infrastruktury a soustavné porušování lidských práv. Okolo 340 000 lidí bylo nuceno uprchnout do uprchlických táborů zřízených Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky v sousedních zemích²³. I přesto, že je dnes země ve fázi stabilizace, místní orgány jsou natolik oslabeny válečnými konflikty a nejsou schopny poskytovat základní služby, které jsou nezbytné pro přežití populace.

Evropská komise podporuje humanitární programy zaměřené na snížení kojenecké úmrtnosti, zajištění dostatečné výživy malým dětem, těhotným a kojícím ženám, zlepšení přístupu ke zdravotnické péči a podporu návratu uprchlíků zpět do domovské země.

Úřad pro humanitární pomoc (ECHO) ve velké míře podporuje oběti konfliktu, v roce 2003 vyčlenila Evropská komise 12,4 mil. Eur na realizaci projektů na podporu vnitřně vysídlených osob, rozdělování potravin a dalších nezbytných surovin a zlepšení přístupu k pitné vodě a kanalizaci. V důsledku toho se v roce 2004 v Etiopii situace zlepšila – humanitární pracovníci již měli přístup i do dříve nepřístupných oblastí.

²³ Např. Sierra Leone, Pobřeží Slonoviny, Guinea.

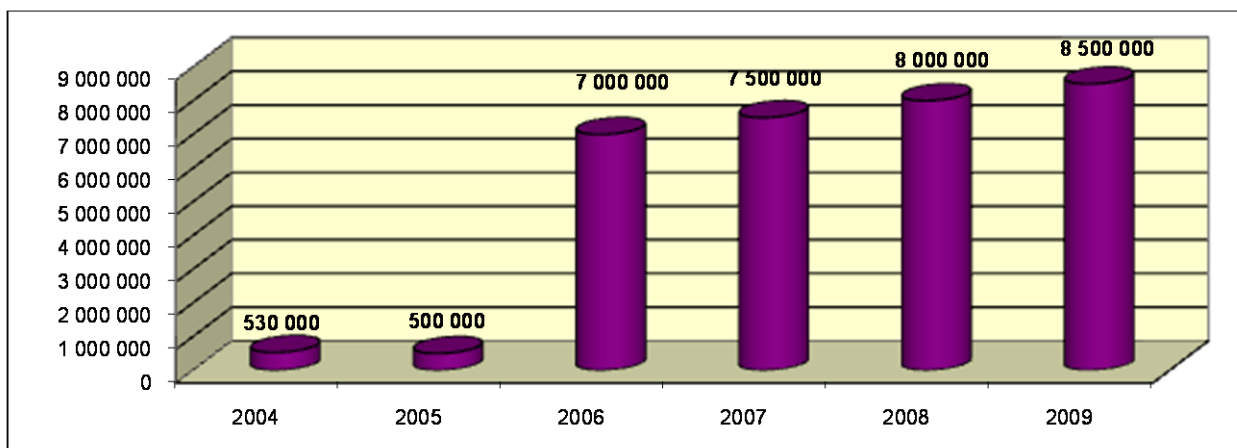
V roce 2008 byl pro Libérii stanoven rozpočet ve výši 16,6 mil. Eur a pro rok 2009 byl snížen na 13,5 mil. Eur. Cílem těchto finanční prostředky bylo i nadále podporovat ty nejzranitelnější skupiny obyvatel, zabezpečit základní služby a pomoci tak postiženým osobám k návratu do normálního života.

4.4.4 ECHO Let

Echo let představuje humanitární nástroj a důležitého partnera většiny humanitárních organizací působících v oblasti Velkých jezer a Afrického rohu. Slouží k přepravě humanitárních dodávek do těžko přístupných oblastí, přičemž jsou tyto služby oproštěny od poplatků.

V současnosti jsou pro humanitární účely k dispozici 3 letadla, jež mají svou základnu v Gomě (Demokratická republika Kongo) a Nairobi (Keňa). Od svého spuštění v roce 1994, vykonal tento nástroj více než 50 000 misí a přepravil okolo 6000 tun potravin a zdravotnického materiálu. Kromě přepravy nezbytných zásob se ECHO lety podílí také na bezpečnostní evakuaci.

Graf 4.3: Rozpočet ECHO Let pro jednotlivá období v mil. Eur

Zdroj: European Commission, 2009b, vlastní zpracování

Většina leteckých akcí probíhá v Demokratické republice Kongo a Keni, ale přesto je tento nástroj schopen okamžitě reagovat na humanitární katastrofy po celém africkém regionu. Po dobu jeho fungování byl také nasazen na řešení krize v Etiopii, Rwandě, Ugandě, Somálsku či Súdánu.

4.5 Potravinový nástroj

V současné době existuje na světě více než miliarda obyvatel trpící podvýživou a hladem. Tohle číslo představuje zatím největší počet od roku 1970. Že se jedná o globální problém postihující všechny světové regiony, potvrzují následující fakta (European Commission, 2010ch): v Asii a Tichomoří se nachází 642 milionů podvyživených osob, v Subsaharské Africe 265 milionů, v Latinské Americe a Karibiku 53 milionů, na Blízkém Východě a Severní Africe 42 milionů a na vyspělý svět připadá 15 milionů podvyživených obyvatel.

Na přelomu let 2007 a 2008 došlo k výraznému růstu cen potravin, což se dramaticky projevilo především na rozvojových zemích. Tato situace vyžadovala rychlé řešení a mobilizaci všech možných rozvojových a humanitárních nástrojů. Jako výsledek vytvořila Evropská unie v prosinci roku 2008 tzv. Potravinový nástroj.

Primární cíle Potravinového nástroje zahrnují (EU and United Nations, 2010):

- zvýšení dostupnosti potravin,
- zlepšení přístupu k potravinám,
- zlepšit nutriční hodnoty přijímaného jídla,
- prevence proto krizím a jejich případné řešení.

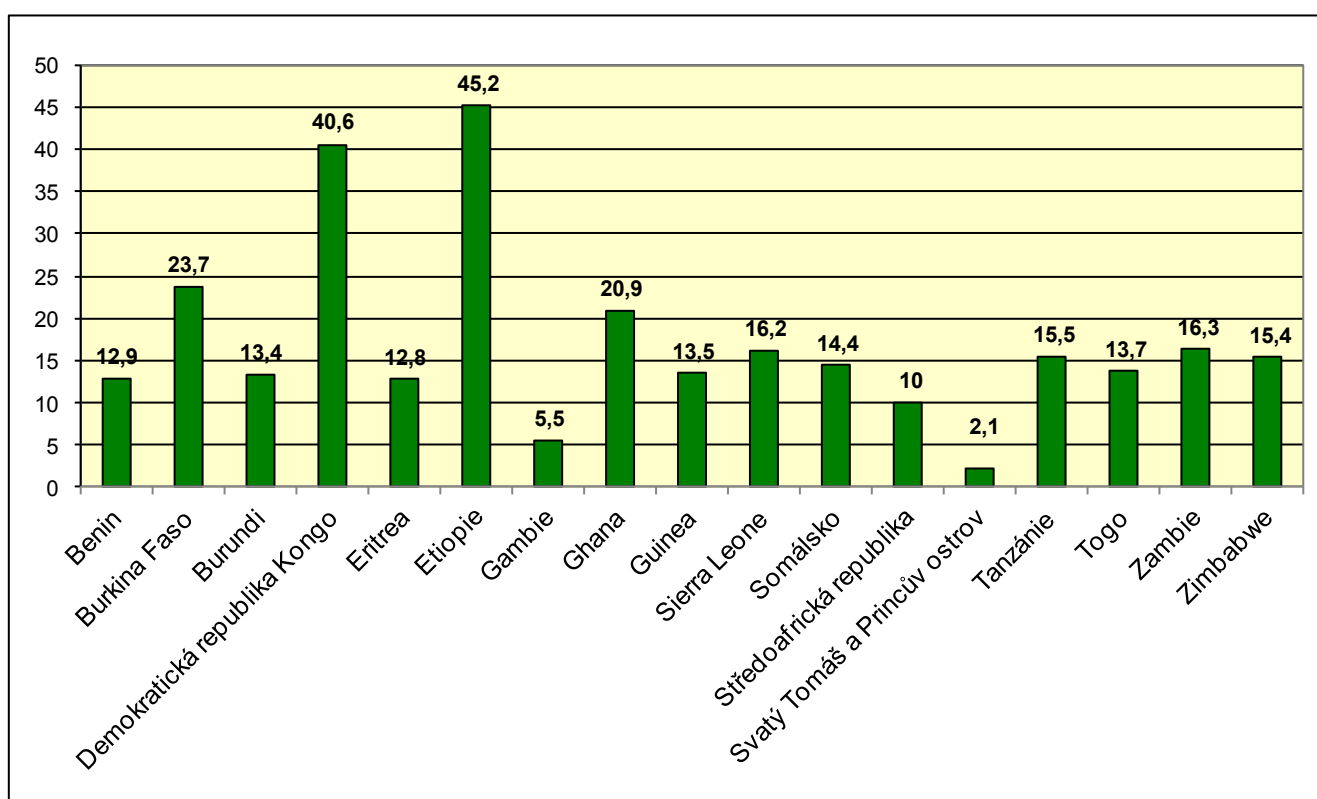
Finální plán o hospodaření Potravinového nástroje je předložen Evropskou komisí ke schválení Radě EU a Evropskému parlamentu. Tento plán obsahuje seznam zemí čerpající pomoc z Potravinového nástroje a také subjekty provádějící její realizaci. Poslední plán byl schválen v březnu roku 2009 a zahrnoval přehled přijímaných zemí, kterou jsou členěny podle tří hlavních kategorií, podle způsobilých subjektů a také způsobu realizace.

Na realizaci a financování se podílí řada mezinárodních organizací, nevládní organizace, soukromé subjekty, agentury jednotlivých členských států prostřednictvím předkládání návrhů či vlády členských států v rámci rozpočtové podpory. Rozpočet Potravinového nástroje na období 2009 – 2011 činí 920 mil. Eur . Většina těchto prostředků je určena na národní úroveň, 60 mil. Eur bylo vyčleněno na regionální zásahy v Africe a konečných 20 mil. Eur pokrývá administrativní podporu Potravinového nástroje²⁴ (European Commission, 2010i).

²⁴ Bylo stanoveno, že maximálně 2 % z Potravinového nástroje (tj. přibližně 20 mil. Eur) mohou být použita pro podpůrná opatření, jako jsou výdaje na zaměstnance, audit, monitorování a následné vyhodnocení.

V rámci 60 mil. Eur přidělených africkému regionu jsou financovány 3 typy intervencí, z nichž na každou připadá zhruba 20 mil Eur. První se týká programu na poskytování vakcín a zlepšení výroby a distribuce očkovacích látek s cílem snížit míru dopadů různých nemocí. Druhý typ zásahu se týká Východní a Jižní Afriky a je zaměřen na 3 složky a to – harmonizace předpisů a norem týkající se kvality a dostupnosti osiv, podpora dodávek do zemědělství a posílení zemědělských sítí a budování kapacit v oblasti finančních služeb pro malozemědělce a v oblasti pojištění proti výkyvům a nestabilitě počasí. Poslední intervence zahrnuje program v oblasti podpory strategických zemědělských komponentů jako je rýže, kukuřice či proso.

Graf 4.4: Financování vybraných afrických zemí v rámci Potravinového nástroje EU, mil. Eur

Zdroj: European Commission, 2009d, vlastní zpracování

Konkrétní příklady pomoci Potravinového nástroje ve vybraných afrických zemích (EU and United Nations, 2010):

- **Kambodža:** 85 % obyvatel Kambodži žije ve venkovských oblastech, kde je zemědělská činnost představuje 90 % příjmů chudého venkovského obyvatelstva. V rámci nedávného projektu bylo více než 6000 zemědělců zaučeno v přijímání technických inovací v ekologickém zemědělství, např. intenzifikace rýže, víceúčelové hospodářství a ekologický chov kuřat a ryb. 1481 zemědělců, kteří začali v praxi

využívat intenzifikaci rýže, sklídilo v průměru 2,5 tuny, zatímco při konvenčním hospodaření jen 1,2 tuny. Projekt tak zúčastněným zemědělcům přinesl větší příjmy, dostatek jídla a další sociální výhody.

- **Eritrea:** tato země se nachází v jedné z nejsušších částí Afriky a opakující se období sucha zvýšily nedostatek potravin. Obyvatelé tímto nedostatkem trpí především kvůli nedostatečným zemědělským vstupům, znalostem o výrobních metodách a také špatnému přístupu k pitné vodě. Prostřednictvím pomoci EU v podobě dodávek pitné vody a zeleninových zahrádek se potravinová situace výrazně zlepšila. Tyto získané znalosti a dovednosti představují zlepšení situace obyvatelstva v dlouhodobém horizontu.
- **Burkina Faso:** zde EU podporuje program na zlepšení potravinové situace ve více než 850 000 domácností. Program podporuje produkci potravin prostřednictvím dostupnosti širší škály semen jako je rýže, kukuřice, čirok či hrách.
- **Mozambik:** na zvýšení produkce v zemědělství a rybářství, v oblasti sklizně, skladování, zpracování a následného uvedení na domácí i zahraniční trhy byly Mozambiku poskytnuty investice v částce 4,7 mil. Eur.
- **Zimbabwe:** díky společnému úsilí EU a Organizace pro výživu a zemědělství (FAO) bylo pořízeno 26 000 tun semen a hnojiv, které byly následně rozděleny mezi 176 000 nejohroženějších zemědělců, čímž byla zdvojnásobena tradiční výroba potravin.

Jak lze vidět, potravinový nástroj reaguje nejenom na nedostatek potravin, ale také se podílí na zotavení se z mimořádných událostí a prevenci před těmito krizemi. Snahou je dlouhodobé zabezpečení potravin a budování silnějších a trvalých národních kapacit v této oblasti.

4.6 Výsledky pomoci

Rozvojová pomoc a spolupráce Evropské unie se snaží pokrývat nejdůležitější a nejzávažnější problémy a to ve všech klíčových oblastech – globální a místní správa, změny klimatu, mezinárodní finance, obchod, bezpečnost potravin, voda, energie či lidské a sociální práva. Veškeré uskutečněné mise Evropské unie jsou prováděny tak, aby přispívaly k míru, bezpečnosti a udržitelnému rozvoji nejen jednotlivých zemí ale zároveň celé naší planety.

V roce 2008 vyplatila EU a její členské státy více než 49 mld. Eur v rámci pomoci rozvojovým zemím. Tato částka odpovídá 0,42 % jejich HND a v přepočtu na obyvatele

představuje částku vyšší než pomoc poskytovaná Spojenými státy nebo Japonskem. Cílem je zvýšit tuto pomoc do roku 2015 na 0,7 % HND (Evropa, 2011).

Evropská unie financuje více než tisíce rozvojových projektů. Specifikem poskytované pomoci EU je její snaha o zapojení znevýhodněných osob přímo do rozvoje. Takto se mohou jednotliví občané sami podílet na zmírňování jejich chudoby a ostatních problémů. Kromě toho EU také významně podporuje strategie a projekty navrhované vládami rozvojových zemí. Tímto pomáhá posílit institucionální rámec země, upevňovat demokratický proces, dodržování lidských práv a podpořit rovnost mužů a žen.

Podle mého názoru je právě tento způsob spolupráce a pomoci nejefektivnější. Především jsou tak rozptýleny obavy poskytovatelů pomoci (ať už se jedná o občany nebo celé státy), že pomoc opravdu plyne potřebným a není zneužívána pro jiné účely. Dalším faktem zůstává, že právě sami občané v rozvojových zemích nejlépe vědí, jaké problémy je trápí.

Rozvojová spolupráce a jednotlivé projekty probíhající v africkém regionu jsou nepochybně úspěšné. Jejich pozitivní výsledek lze spatřovat ve zvyšujícím se množství lidí v přístupu k pitné vodě, energii či vzdělání. V jednotlivých kapitolách jsem efektivitu a smysl jednotlivých projektů a humanitárních akcí ukázala přímo na konkrétních příkladech. Z příkladů humanitárních akcí probíhajících v afrických zemích jsem uvedla pouze tři, a to Súdán, Etiopii a Libérii. Jedná se o tři země z 22 dalších zemí subsaharské Afriky a 5 zemí severní Afriky a Blízkého Východu, do které se podle zpráv Evropské komise soustřeďuje humanitární pomoc a zásahy. V Súdánu je pomoc orientována na zabezpečení těch nejzákladnějších potřeb, ke kterým není v důsledku občanské války přístup. Bez této pomoci by tisíce lidí čelilo nelidským podmínkám. Dalším příkladem země, kde konflikty způsobují stejný problém, je Alžírsko. V roce 2010 bylo do této země alokováno 10 mil. Eur na zlepšení životních podmínek okolo 90 000 uprchlíků. Pro Jemen bylo v roce 2011 ze stejných důvodů uvolněno 15 mil. Eur. Takto bych mohla pokračovat i dále. A nejedná se pouze o humanitární akce, ale také o další nástroje EU, které na africkém kontinentu působí – potravinový nástroj, Africký mírový nástroj, Potravinový nástroj, energetický či vodní nástroj, jejichž působení vede ke zlepšování životních podmínek afrického obyvatelstva.

Protože se Evropská unie zavázala vykonávat svou rozvojovou politiku spolu v souladu s Rozvojovými cíly tisíciletí, je možné efektivitu poskytované pomoci posoudit i na jejich vybraných ukazatelích.

Tabulka 4.1: Vybrané ukazatele MDGs zaměřené na Subsaharskou Afriku

Cíl	Roky	
Cíl 1: Odstranit extrémní chudobu a hlad	1990	2005
Procento populace žijící pod 1,25 USD/den	58 %	51 %
Procento podvyživené populace	31 %	26 %
Cíl 2: Zpřístupnit základní vzdělání pro všechny	1999	2008
Procento dětí zapsaných do základních škol	58 %	76 %
Cíl 3: Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti	1999	2008
Poměr dívek zapsaných do základních škol	85	91
Poměr dívek zapsaných do středních škol	83	79
Poměr dívek zapsaných na vysoké školy	71	67
Cíl 4: Snížit dětskou úmrtnost	1990	2008
Úmrtnost dětí do věku 5 let na 1000 živě narozených	184	144
Cíl 5: Zlepšit zdraví matek	1990	2008
Procento porodů za účasti kvalifikovaných zdravotních pracovníků	41 %	46 %
Cíl 6: Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi	2005	2008
Procento populace žijící s HIV s přístupem k antiretrovirovým lékům	14 %	43 %
Podíl případů tuberkulózy na 100 000 obyvatel	300	490
Cíl 7: Zajistit udržitelný stav životního prostředí	1990	2010
Procento zalesněné oblasti z celkové plochy	31 %	28 %
Procento obyvatel s přístupem k upravené pitné vodě	49 %	60 %
Procento městského obyvatelstva žijícího ve slumech	70 %	62 %
Cíl 8: Budovat světové partnerství pro rozvoj	2000	2008
Platby vnějšího dluhu jako procento z příjmů z vývozu	9	2
Procento uživatelů internetu na 100 obyvatel	1 %	6 %

Zdroj: United Nations, 2010, vlastní zpracování

Přestože ze zpráv o pokroku při dosahování vytyčených Rozvojových cílů tisíciletí vyplývá, že Subsaharská Afrika je v rámci jejich plnění nejpomalejší, efekt poskytování pomoci je na jednotlivých ukazatelích rozpoznatelný. Nejvýraznější pokroky lze vidět v oblasti léčby HIV, kdy v roce 2008 mělo k antiretrovirovým lékům přístup 43 % obyvatel, zvýšil se počet obyvatel s přístupem k upravené pitné vodě (60 %) či přístupu dětí k základnímu vzdělání. Bez rozvojové spolupráce a pomoci by těchto výsledků nebylo možno dosáhnout.

5 Závěr

Význam zahraniční rozvojové spolupráce a pomoci v posledních letech neustále stoupá, a to nejen v celosvětovém, ale i v evropském měřítku. Tento fakt dokazuje objem finančních prostředků směřující do této oblasti jak z rozpočtu Evropské unie, tak z příspěvků jednotlivých členských států. Evropská unie tak představuje jednoho z nejvýznamnějších nositelů rozvojové pomoci a spolupráce ve prospěch rozvojových zemí. Do budoucna se navíc počítá, že tento objem ještě poroste, viz závazek členských států navýšit poskytovanou rozvojovou pomoc na 0,7 % HDP do roku 2015.

První kapitola bakalářské práce vymežila rozvojovou spolupráci a pomoc jak z hlediska teoretického, tak praktického, jako jeden z nástrojů zahraniční politiky EU. Nejprve bylo důležité uvědomit si, že mezi pojmy rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce existuje významný rozdíl. Zatímco účelem rozvojové pomoci (označované také jako humanitární či oficiální rozvojová pomoc) je bezprostředně reagovat na vzniklé situace, jako např. přírodní katastrofy či válečné konflikty, rozvojová spolupráce představuje dlouhodobou formu spolupráce, jež směřuje k podpoře trvale udržitelného rozvoje jednotlivých zemí. Dále byli přiblíženi nejdůležitější aktéry v oblasti rozvojové pomoci a spolupráce a na příkladech (viz tabulky 2.1 – 2.4) byl ukázán objem vynaložených finančních prostředků. Podrobně jsem charakterizovala jednotlivé formy, jež může rozvojová pomoc a spolupráce nabývat. Každý člověk se zamýšlí nad otázkou, zda a proč vůbec peněžní prostředky na rozvojovou pomoc vynakládat. Na tuto otázku se pokusily najít odpověď kapitoly 2.5 a 2.6, jež se zabývaly jednak motivy poskytování rozvojové pomoci, ale také argumenty proti jejímu poskytování. Druhá část první kapitoly se věnovala rozvojové pomoci a spolupráci Evropské unie. Stručně jsem vymežila právní základ rozvojové politiky EU, která se začala formovat již podepsáním Římských smluv o EHS v roce 1957. V kapitole 2.8.2 jsem důkladně charakterizovala institucionální strukturu rozvojové pomoci a spolupráce EU, v níž nejdůležitější role připadá na Evropskou komisi a jím zřízené GŘ pro rozvoj. Nástroje rozvojové pomoci a spolupráce Evropské unie jsou také velmi různorodé, ale ve většině případů převládají rozvojové programy a projekty. Financování rozvojové politiky EU se uskutečňuje jednak z rozpočtu EU a dále z Evropského rozvojového fondu.

Druhá kapitola přiblížila dějiny afrického kontinentu a jeho současné problémy. Dějiny afrického regionu jsou velmi bohaté, a proto byla zaměřena na ta období, jež se na jeho stávajícím vývoji podepsaly nejvýznamnějším způsobem a to začátek 14. století, tedy počátek

atlantického obchodu s otroky. Obchod s otroky byl nejenom krutý a nemorální, ale také měl své důsledky, a to zejména v podobě narušení demografického vývoje obyvatel, politického či hospodářského vývoje. Nejvýznamnějším historickým obdobím je bezesporu období evropské kolonizace a následné dekolonizace Afriky. Její důsledky jsou dnes viditelné při pouhém pohledu na mapu Afriku (uměle vytvořené hranice). Při psaní bakalářské práce jsem si teprve uvědomila, že zatímco proces kolonizace trval několik desítek let, dekolonizace oproti ní proběhla neskutečně rychle. A to bez jakéhokoliv politického a hospodářského zajištění. Proces ukončení evropské nadvlády afrických zemí nejlépe popisuje výrok prvního keňského prezidenta Jomo Kenyatty:

„When the white men first came to Africa, they had the Bible and we had the land. They taught us to pray with our eyes closed. When we opened them, we had the Bible in our hand, and they had the land.“

Ačkoliv byl proces kolonizace a dekolonizace velmi rozporuplný a mnoho historiků se dodnes nemůže shodnout, zda byl pozitivní či negativní, rozhodně velmi ovlivnil současného vztahy afrického a evropského regionu. Druhá část kapitoly se zabývala současnými problémy afrického kontinentu – nedostatkem pitné vody, degradací půdy, nedostatečnou zdravotní péčí, vzděláním či válečnými konflikty. Všechny tyto problémy souvisí s efektivním a dlouhodobým rozvojem jednotlivých zemí.

Třetí kapitola vymezila novou podobu spolupráce Evropské unie a Afriky – partnerství – a také efektivitu působení Evropské unie v africkém regionu. V bakalářské práci bylo rovněž nastíněno, jak se v průběhu časových období lišil přístup evropských národů vůči Africe. Nejdříve Afrika představovala závazek v podobě koloniální minulosti, ale dnes už je na ni třeba pohlížet jako rovnoprávného partnera. Avšak k tomu, aby tohle partnerství přinášelo užitek oběma regionům, je nejprve potřeba eliminovat nejzávažnější problémy afrického kontinentu (viz kapitola 3.4). Rozvojové projekty a programy Evropské unie pokrývají opravdu velkou část těchto problémů a úspěšně se jí tyto problémy daří eliminovat. Výsledkem Prvního nástroje pro posílení vodního hospodářství v zemích AKT bylo 14,5 milionů lidí s přístupem k nezávadné pitné vodě a zlepšení hygienických podmínek, přičemž většina těchto obyvatel se nacházela právě v Africe. Od Druhého vodního nástroje se očekávají stejné ne-li lepší výsledky. Díky Energetickému nástroji se řeší problém 16,5 miliardy občanů bez přístupu k elektrické energii. O tom, že africký kontinent je kontinentem válečných konfliktů, není pochyb. Proto zde od roku 2004 působí Africký mírový projekt s

rozpočtem 740 mil. Eur. Díky mírovému projektu se daří úspěšně kontrolovat vyvstalé válečné konflikty, přispívat k prevenci a hlavně k zabezpečení života obyvatel. Důležitou součástí působení Evropské unie jsou humanitární intervence. Humanitární akce podle zpráv Evropské komise probíhají ve 27 afrických zemích a slouží k okamžitému zajištění nejdůležitějších životních potřeb afrického obyvatelstva. Smysl a výsledky těchto humanitárních zásahů jsem nastínila přímo na konkrétních příkladech afrických států a to Súdánu, Etiopii a Libérii. V neposlední řadě je třeba také zmínit Potravinový nástroj Evropské unie. Ten v afrických zemích pomáhá řešit globální problém nedostatku potravin a tím způsobené podvýživy. V rámci rozpočtu na období 2009 – 2011 bylo pro Afriku vyčleněno 60 mil. Eur. Úspěšné výsledky činnosti Potravinového nástroje jsem opět demonstrovala na konkrétních příkladech.

Podle mého názoru, rozvojová pomoc a spolupráce Evropské unie na africkém kontinentu dostává svému účelu. Její snahou je eliminovat stávající problémy a tak zvyšovat životní úroveň místního obyvatelstva. A vzhledem k dosaženým výsledkům se jí to i daří. Proto si myslím, že má bakalářská práce naplnila svůj hlavní cíl a ukázala, že rozvojová spolupráce a pomoc má smysl.

Seznam použité literatury

Knihy:

- ADAMCOVÁ, Lenka; NĚMEČKOVÁ, Tereza a kol. *Rozvojová ekonomika*. 1. Praha : Oeconomica, 2009. 346 s. ISBN 978-80-245-1515-1.
- CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. Praha : C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
- FERRO, Marc. *Dějiny kolonizací : Od dobývání po nezávislost 13. - 20. století*. 1. Praha : NLN, s. r. o., 2007. 503 s. ISBN 978-80-7106-021-5.
- GOMBA, Pavla. *Slyšíte nás?*. 1. Praha : Newfinances, 2003. 111 s. ISBN 80-903354-0-3.
- HOCH, Tomáš. *Základy rozvojové pomoci*. 1. Ostrava : Repronis Ostrava, 2007. 154 s. ISBN 978-80-7368-370-2.
- ILIFFE, John. *Afrika a Afričané : Dějiny kontinentu*. 1. Praha : Vyšehrad, s. r. o., 2001. 375 s. ISBN 80-7021-468-6.
- JEHLIČKA, Petr; TOMEŠ, Jiří; DANĚK, Petr. *Stát, prostor, politika : Vybrané otázky politické geografie*. 1. Praha : Univerzita Karlova, 2000. 274 s. ISBN 80-238-5566-2.
- JENÍČEK, Vladimír; FOLTÝN, Jaroslav. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. Praha : C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.
- LABANCA, Nicola. *Válečná konflikty dneška : Od roku 1945 do současnosti*. 1. Praha : Fortuna Libri, 2009. 287 s. ISBN 978-80-7321-465-4.
- LIŠČÁK, Vladimír. *Státy a území světa*. 3. Praha : Libri, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7277-414-2.
- NĚMEČKOVÁ, Tereza. *Rozpočtová a sektorová podpora jako nové nástroje rozvojové spolupráce - perspektiva EU*. 1. Praha : Oeconomica, 2007. 20 s. ISBN neuvedeno.
- ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Organizace spojených národů a dekolonizace*. New York : Organizace spojených národů, 1977. 40 s. ISBN neuvedeno.
- PEČENKA, Marek; LUŇÁK, Petr a kolektiv. *Encyklopedie moderní historie*. 2. Praha : Libri, 1998. 631 s. ISBN 80-85938-46-X.
- SKOKAN, Ladislav. *Afrika - sociografický přehled*. 1. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně, 2007. 122 s. ISBN 978-80-7044-838-0.
- SMĚLÍKOVÁ, Edita. *Ekonomická geografie Asie, Afriky a Latinské Ameriky*. 1. Brno : Mendelova univerzita v Brně, 2010. 161 s. ISBN 978-80-7375-440-2.
- SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. 2. Praha : Linde Praha, a. s., 2007. 318 s. ISBN 978-80-7201-653-2.

VOTRUBEC, Ctibor. *Afrika : Zeměpisný přehled kontinentu a jeho oblastně ekonomické problémy*. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 593 s. ISBN 14-592-73.

Elektronické publikace:

AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *Africa and Europe in Partnership* [online]. 2011 [cit. 2011-03-21]. Joint Africa EU Strategy. Dostupné z WWW: <http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/doc_jaes_action_plan_2011_13_en.pdf>.

CEBRE. *Cebre* [online]. 2002 - 2011 [cit. 2011-03-23]. Zahraniční pomoc Evropské unie. Dostupné z WWW: <http://www.cebre.cz/dokums_raw/zahranicni_pomoc_eu.pdf>.

ČLOVĚK V TÍSNI. *Jeden svět na školách* [online]. 2011 [cit. 2011-02-23]. Chudoba. Dostupné z WWW: <http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnspdfs_215.pdf>.

EUROPEAN COMMISSION 2008a. *European Commission* [online]. 2008 [cit. 2011-03-24]. The Africa-European Union Strategic Partnership. Dostupné z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/EN_AFRICA_inter08.pdf>.

EUROPEAN COMMISSION 2009. *European Commission* [online]. 2009 [cit. 2011-03-24].

ECHO Flight. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/files/media/publications/2009-echo-flight_en.pdf>.

EUROPEAN COMMISSION. *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2010-12-23]. The future of EU budget support to third countries . Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/green_paper_budget_support_third_countries_en.pdf>.

EUROPEAN COMMISSION 2009a. *European Commission* [online]. 2009 [cit. 2011-03-24]. Humanitarian aid . Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/files/media/publications/ataglance2009_en.pdf>.

EUROPEAN COMMISSION 2009b. *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2011-03-21]. Annual Report 2009. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/files/media/publications/annual_report/annual_report_2009_en.pdf>

EUROPEAN COMMISSION 2009d. *European Commission* [online]. 2009 [cit. 2011-03-24]. EU Food Facility – Overview of Programming. Dostupné z WWW: <http://www.delbrb.ec.europa.eu/en/press_and_info/releases/EU_Food_Facility_table.pdf>.

EUROPEAN COMMISSION 2010i. *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2011-03-24]. Food Facility: Interim report on Measures Taken. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/1_EN_ACT_part1_v1%5B1%5D.pdf>

GLOBAL HUMANITARIAN ASSISTANCE. *Global Humanitarian Assistance* [online]. 2011 [cit. 2011-03-21]. Sudan Aid Factsheet, 1995 - 2009. Dostupné z WWW:

<<http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2011/02/Sudan-Aid-Factsheet-2011.pdf>>.

HEALTH GAP. *Health Gap* [online]. 2007 [cit. 2011-03-24]. Healthcare Worker Shortage Crisis in Africa. Dostupné z WWW: <http://www.healthgap.org/hcw/documents/HealthcareWorkerShortageFact_Sheet_UCGH.pdf>.

HOKROVÁ, Marie; TÁBORSKÁ, Sylva. *Rozvojovka* [online]. 2008 [cit. 2011-03-24]. Globální problémy a rozvojová spolupráce. Dostupné z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_136.pdf>.

INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY. *IAEA Technical corporation Programme* [online]. 2008 [cit. 2011-03-21]. Detecting Drug Resistant Malaria and Tuberculosis in Africa. Dostupné z WWW: <http://www-tc.iaea.org/tcweb/publications/otherpublications/Malaria_TB_Africa.pdf>.

KAISER FAMILY FOUNDATION. *Kaiser Family Foundation* [online]. 2010 [cit. 2011-03-12]. U.S. Global Health Policy. Dostupné z WWW: <<http://www.kff.org/globalhealth/upload/7882-02.pdf>>.

KOEBERLE, Stefan; STAVRESKI, Zoran. *World Bank* [online]. 2005 [cit. 2010-10-23]. BUDGET SUPPORT: CONCEPT AND ISSUES. Dostupné z WWW: <<http://siteresources.worldbank.org/PROJECTS/Resources/budgetsupportconceptsissues.pdf>>.

NĚMEČKOVÁ, Tereza; HORKÝ, Ondřej; MAZOUCH, Petr. *Vysoká škola ekonomická* [online]. Praha : 2006 [cit. 2011-04-26]. EU a Afrika jako "noví" sousedé: Výzvy pro českou zahraniční rozvojovou spolupráci. Dostupné z WWW: <http://nb.vse.cz/rst/pubs/EU_a_Afrika_jako_novi_sousedede.pdf>.

POPULATION REFERENCE BUREAU. *World Population reference bureau* [online]. 2005 [cit. 2011-01-20]. World Population Data Sheet 2005. Dostupné z WWW: <http://www.prb.org/pdf05/05WorldDataSheet_Eng.pdf>.

POPULATION REFERENCE BUREAU. *World Population reference bureau* [online]. 2006 [cit. 2011-01-20]. World Population Data Sheet 2006. Dostupné z WWW: <<http://www.prb.org/pdf06/06WorldDataSheet.pdf>>.

POPULATION REFERENCE BUREAU. *World Population reference bureau* [online]. 2007 [cit. 2011-03-24]. World Population Data Sheet 2007. Dostupné z WWW: <http://www.prb.org/pdf07/07WPDS_Eng.pdf>.

POPULATION REFERENCE BUREAU. *World Population reference bureau* [online]. 2008 [cit. 2011-03-24]. World Population Data Sheet 2008. Dostupné z WWW: <http://www.prb.org/pdf08/08WPDS_Eng.pdf>.

POPULATION REFERENCE BUREAU. *World Population reference bureau* [online]. 2009 [cit. 2011-03-24]. World Population Data Sheet 2009. Dostupné z WWW: <http://www.prb.org/pdf09/09wpds_eng.pdf>.

ŠVEC, Dimitrij; POŘÍZOVÁ, Adéla; SVOBODA, Daniel. *Development Worldwide* [online]. 2007 [cit. 2010-10-23]. Rozvojové fondy Evropské Unie 2 - Nové finanční perspektivy 2007 - 2013. Dostupné z WWW: <<http://www.dww.cz/docs/manual2.pdf>>.

UNAID. *UNAIDS* [online]. 2011 [cit. 2011-02-23]. Global report - fact sheet. Dostupné z WWW: <http://www.unaids.org/documents/20101123_FS_SSA_em_en.pdf>.

UNITED NATIONS. *United Nations* [online]. 2010 [cit. 2011-04-09]. The Millennium Development Goals Report 2010. Dostupné z WWW: <http://www.unfpa.org/webdav/site/global/shared/documents/publications/2010/mdg_report_2010.pdf>.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisi* [online]. 2006 [cit. 2011-03-21]. Human Development Report 2006. Dostupné z WWW: <<http://hdr.undp.org/hdr2006/pdfs/report/HDR06-complete.pdf>>.

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *World Health Organization* [online]. 2006 [cit. 2011-03-11]. The World Health Report 2006. Dostupné z WWW: <http://www.who.int/whr/2006/whr06_en.pdf>.

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *UN Water* [online]. 2010 [cit. 2011-03-21]. Progress on sanitation and drinking-water. Dostupné z WWW: <http://www.unwater.org/downloads/JMP_report_2010.pdf>.

Internetové zdroje:

Africa and Europe in Partnership [online]. 2011 [cit. 2011-03-21]. 3rd Africa-EU Summit, 29 – 30 November 2010 in Libya. Dostupné z WWW: <<http://www.africa-eu-partnership.org/3rd-africa-eu-summit>>.

Africa Global Problems [online]. 2011 [cit. 2011-01-20]. Současné problémy Afriky. Dostupné z WWW: <<http://afrikaglobalproblems.freepage.cz/nova-stranka-41134/>>.

Aktuálně.cz [online]. 13. 4. 2006 [cit. 2011-01-20]. Speciál: Současné problémy Afriky. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=110645>>.

BAROŠ, Jiří. *Global Politics* [online]. 22. 2. 2006 [cit. 2011-02-23]. Proč je Afrika chudá?. Dostupné z WWW: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/proc-afrika-chuda>>.

BOHDÁLEK, Miroslav. *Global Politics* [online]. 6. 5. 2002 [cit. 2011-02-23]. AIDS jako politický problém současné Afriky. Dostupné z WWW: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/aids-afrika>>.

BYDŽOVSKÁ, Marie. *Euroskop* [online]. 2010 [cit. 2010-10-23]. Rozvojová politika . Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>>.

CONSILIUM : Rada Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2010-10-23]. European Development Fund. Dostupné z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1710&lang=CS>>.

České fórum pro rozvojovou spolupráci [online]. 2010 [cit. 2011-01-20]. Financování. Dostupné z WWW: <http://www.fors.cz/cz/Rozvojova-spoluprace/evropska_politika/informace-o-rozvojove-politice-eu/financovani-rozvojove-spoluprace-es>.

DELAPALME, Nathalie. *Rozvojovka* [online]. 2008 [cit. 2011-03-21]. Je potřeba vybudovat euroafrické partnerství. Dostupné z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/je-potreba-vybudovat-euroafricke-partnerstvi_200_63.htm>.

Discover [online]. 2010 [cit. 2011-04-09]. Taking the end of the age seriously. Dostupné z WWW: <<http://blogs.discovermagazine.com/gnxp/2010/11/taking-the-end-of-the-age-seriously/>>.

Europa [online]. 14. 6. 2007 [cit. 2010-10-23]. European Development Fund. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm>.

Europa [online]. 21. 4. 2010 [cit. 2010-10-23]. Rozvojová pomoc a rozvojové cíle tisíciletí: Komise vyzývá členské státy, aby opět vykročily na cestu k vyšší a účinnější pomoci.

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/451&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>>.

Europa [online]. 13. 1. 2011 [cit. 2011-01-20]. Humanitární pomoc. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/pol/hum/index_cs.htm>.

European Commission 2008b [online]. 2008 [cit. 2011-03-21]. Aid in action - Sudan. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/aid/sub_saharian/sudan_en.htm>.

European Commission 2009c [online]. 2009 [cit. 2011-03-21]. Aid in action Liberia. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/aid/sub_saharian/liberia_en.htm>.

European Commission [online]. 2010 [cit. 2011-03-21]. Aid in action - ECHO flight. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/aid/echo-flight_en.htm>.

European Commission 2010a [online]. 2010 [cit. 2011-03-23]. Instrument for stability. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/ifs_en.htm>.

European Commission 2010b [online]. http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/eidhr_en.htm [cit. 2010-12-23]. European Instrument for Democracy & Human Rights. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/eidhr_en.htm>.

European Commission 2010c [online]. 2010 [cit. 2011-03-23]. Development Co-operation Instrument. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/dci_en.htm>.

European Commission 2010d [online]. 2010 [cit. 2010-12-23]. European Development Fund. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/edf_en.htm>.

European Commission 2010e [online]. 2010-12-16 [cit. 2011-03-21]. African Peace Facility. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/index_en.htm>.

European Commission 2010f [online]. 2010-12-02 [cit. 2011-03-21]. Operations of the securisation of the elections in the Comoros. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/peace-support-operations/amisec_en.htm>.

European Commission 2010g [online]. 2010 [cit. 2011-03-24]. AMIS. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/peace-support-operations/amis_en.htm>.

European Commission 2010h [online]. 2010 [cit. 2011-03-24]. AMISOM. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/peace-support-operations/amisom_en.htm>.

European Commission 2010ch [online]. 2010 [cit. 2011-03-21]. Aid in action - Ethiopia. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/aid/sub_saharian/ethiopia_en.htm>.

European Commission 2011a [online]. 2011 [cit. 2011-03-24]. ACP-EU Water Facility. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/water/index_en.htm>.

European Commission 2011b [online]. 2011-03-02 [cit. 2011-03-21]. ACP-EU Energy Facility. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/energy/index_en.htm>.

European Commission 2011c [online]. 2011-03-02 [cit. 2011-03-21]. Second Energy Facility. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/energy/second-energy-facility_en/index_en.htm>.

European Union and United Nations [online]. 2010-03-31 [cit. 2011-03-08]. Renewed impetus for food security: the EU tackles hunger in developing countries - Frequently Asked Questions. Dostupné z WWW: <www.europa-eu-un.org/articles/en/article_9636_en.htm>.

Evropská komise : Hospodářské a finanční věci [online]. 22. 12. 2009 [cit. 2010-10-23]. Hospodářské otázky rozvojové politiky EU. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/economy_finance/international/development_policy/index_cs.htm>.

Food And Agricultural Organization Of United States [online]. 2011 [cit. 2011-02-23]. Land and environmental degradation and desertification in Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.fao.org/docrep/x5318e/x5318e02.htm>>.

Global Issues [online]. 3. 5. 2010 [cit. 2010-10-23]. Aid. Dostupné z WWW: <<http://www.globalissues.org/issue/786/aid>>.

Global Issues [online]. 21. 8. 2010 [cit. 2011-02-23]. Conflicts in Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.globalissues.org/issue/83/conflicts-in-africa>>.

IDnes.cz [online]. 2006-04-05 [cit. 2011-03-21]. Africký politik se bránil HIV sprchováním. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/africky-politik-se-branil-hiv-sprchovanim-fij-zpr_archiv.asp?c=A060405_194822_zajimavosti_dp>.

Informační centrum OSN v Praze 2005a [online]. 2005 [cit. 2011-02-23]. O OSN. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>.

Informační centrum OSN v Praze 2005b [online]. 2005 [cit. 2011-01-20]. Specializované agentury. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/specializovane-agentury/?i=120>>.

Ministerstvo zahraničních věcí. *BusinessInfo.cz* [online]. 13. 1. 2011 [cit. 2011-01-20]. Zahraniční pomoc Evropské unie. Dostupné z WWW:

<<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rozvojova-spoluprace-es-eu/zahranicni-pomoc-eu-finance-system/1001673/56892/>>.

NĚMEC, Jaromír. *Afrika* [online]. 25. 5. 2001 [cit. 2011-01-20]. Historie otroctví v Africe I. Dostupné z WWW: <<http://www.afrikaonline.cz/view.php?cislocclanku=2001052501>>.

NÍDR, Tomáš. *Rozvojovka* [online]. 2009-09-17 [cit. 2011-03-21]. Nebul a střilej. Dostupné z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/nebul-a-strilej_221_726.htm>.

Novinky.cz [online]. 2007-08-11 [cit. 2011-02-23]. Války ruinují Afriku, stály ji tři sta miliard dolarů. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/124394-valky-ruinuji-afriku-staly-ji-tri-sta-miliard-dolaru.html>>.

OECD [online]. 2010 [cit. 2010-10-23]. Development aid rose in 2009 and most donors will meet 2010 aid targets. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/document/11/0,3343,en_2649_34487_44981579_1_1_1_1,00.html>.

OPRŠAL, Zdeněk, a kol. *Rozvojovka* [online]. 22. 12. 2008 [cit. 2010-10-23]. Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce. Dostupné z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/humanitarni-pomoc-a-rozvojova-spoluprace_228_2.htm>.

POTŮČEK, Jan. *E-Polis* [online]. 2004-02-13 [cit. 2011-02-23]. Konflikty Subsaharské Afriky. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/34-konflikty-subsaharske-afriky.html>>.

Sudan Tribune [online]. 2010-02-23 [cit. 2011-03-21]. European Union budgets €114 for aid in Sudan in 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.sudantribune.com/European-Union-budgets-EUR114-for,34229>>.

UN Water [online]. 2011 [cit. 2011-01-20]. Statistics: Graphs & Maps. Dostupné z WWW: <<http://www.unwater.org/statistics.html>>.

UNESCO [online]. 2002 [cit. 2011-03-12]. Statistics: Literacy 2000. Dostupné z WWW: <<http://www.uis.unesco.org/en/stats/statistics/literacy2000.htm>>.

USAID [online]. 22. 9. 2009 [cit. 2011-01-20]. Infectious diseases. Dostupné z WWW: <http://www.usaid.gov/our_work/global_health/id/tuberculosis/countries/africa/safrica_profile.html>.

USAID [online]. 2008 [cit. 2011-03-11]. Africa Education Initiative (AEI). Dostupné z WWW: <http://www.usaid.gov/locations/sub-saharan_africa/initiatives/aei.html>.

USAID [online]. 2011 [cit. 2011-03-11]. Tuberculosis. Dostupné z WWW: <http://www.usaid.gov/our_work/global_health/id/tuberculosis/index.html>.

Válka.cz [online]. 2010-12-03 [cit. 2011-03-08]. Současné konflikty v subsaharské Africe: 2. Analýza konfliktů. Dostupné z WWW: <http://www.valka.cz/clanek_13827.html>.

Water Encyclopedia [online]. 2011 [cit. 2011-01-20]. Drinking water and society. Dostupné z WWW: <<http://www.waterencyclopedia.com/Da-En/Drinking-Water-and-Society.html>>.

Wikipedia [online]. 2011 [cit. 2011-04-09]. Poverty. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Poverty>>.

West Hills HS and Hercules HS [online]. 2009 [cit. 2011-04-10]. E2: Compare the process of decolonization in Africa and India. Dostupné z WWW: <<https://sites.google.com/a/wolfpackweb.net/ap-review-09/e2>>.

World Health Organization [online]. 2011 [cit. 2011-01-20]. Drinking water quality. Dostupné z WWW: <http://www.who.int/water_sanitation_health/dwq/en/>.

World Health Organization [online]. 2010 [cit. 2011-03-21]. Malaria. Dostupné z WWW: <<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs094/en/index.html>>.

World Health Organization [online]. 2010 [cit. 2011-03-12]. Tuberculosis. Dostupné z WWW: <<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs104/en/index.html>>.

World Water Council [online]. 2010 [cit. 2011-01-20]. Publications and Reports. Dostupné z WWW: <<http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=32>>.

WSP : Water and sanitation program [online]. 2011 [cit. 2011-01-20]. Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.wsp.org/wsp/regions/africa>>.

Zeměpis.com [online]. 2002 - 2011 [cit. 2011-01-20]. Geologický a geomorfologický vývoj Afriky. Dostupné z WWW: <<http://www.zemepis.com/geoafriky.php>>.

Seznam zkratek

AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome – Syndrom získaného selhání imunity
AKT	Skupina zemí Afriky, Karibiku a Tichomoří
AMIS	African Union in Sudan – Mise Africké unie v Súdánu
AMISEC	African Union mission in the Comoros – Mise africké unie na Komorách
AMISOM	African Union Mission in Somalia – Mise Africké unie v Somálsku
APSA	African Peace and Security Architecture – Operacionalizace afrického míru a bezpečnosti
CTA	Technical Centre for Agricultural and Rural Cooperation – Technické centrum pro zemědělskou a venkovskou spolupráci
ČR	Česká republika
DAC	Development Assistance Committee – Výbor pro rozvojovou spolupráci
DCI	Development Cooperation Instrument – Nástroj pro rozvojovou spolupráci
ECCAS	Economic Community of Central African States – Hospodářské společenství států střední Afriky
EDF	European Development Fund – Evropský rozvojový fond
EHS	Evropské hospodářské společenství
ECHO	European Community Humanitarian Office – Úřad pro humanitární pomoc
EIDHR	European Instrument for Democracy and Human Rights – Nástroj pro demokracii a lidská práva
ENPI	European Neighbourhood Policy Instrument – Nástroj evropského sousedství a partnerství
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EUR	Euro
FAO	Food and Agriculture Organization – Organizace pro výživu a zemědělství
GŘ	generální ředitelství
HIV	Human Immunodeficiency Virus – Virus lidské imunitní nedostatečnosti
HDP	hrubý domácí produkt
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development – Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
IC	Instrument for Industrialised Countries – Nástroj spolupráce s průmyslovými zeměmi

IDA	International Development Association – Mezinárodní Asociace pro rozvoj
IFAD	International Fund for Agricultural Development – Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj
IMF	International Monetary Fund – Světový měnový fond
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance – Integrovaný nástroj pro předvstupní pomoc
IS	Instrument for Stability – Nástroj pro stabilitu
LDCs	Least Developed Countries – Nejméně rozvinuté země
LURD	Liberians United for Reconciliation and Democracy – Liberijci pro usmíření a demokracii
MAES	Mission d'Assistance Electorale aux Comores – Volební asistenční mise na Komorách
MDGs	Millennium Development Goals – Rozvojové cíle tisíciletí
MICOPAX	Mission for the consolidation of peace in Central African Republic – Mise na upevnění míru ve Středoafričské republice
mil.	milion
mld.	miliarda
MODEL	Movement for Democracy in Liberia – Hnutí za demokracii v Libérii
např.	například
NGO	Non-governmental organisation – Nevládní organizace
ODA	Official Development Assistance – Oficiální rozvojová pomoc
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
STABEX	Systém pro stabilizaci příjmů z vývozu
SYSMIN	Systém stabilizace výnosů v těžebních oblastech
TBC	Tuberculosis – Tuberkulóza
UN	United Nations – Spojené národy
UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS – Společný program OSN pro HIV/AIDS
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development - Konference OSN pro obchod a rozvoj
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu
UNICEF	The United Nations Children's Fund – Dětský fond OSN

UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees – Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UNRRA	United Nations Relief nad Rehabilitation Administration – Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu
USD	Americký dolar
WB	World Bank – Světová banka

Seznam grafů

Graf 3.1: Přírůstek obyvatel za jednotlivá časová období

Graf 3.2: Naděje na dožití za jednotlivá období

Graf 3.3: Přístup obyvatel k pitné vodě v %

Graf 3.4: Procento obyvatel žijících s HIV/AIDS v letech 2007/2009

Graf 3.5: Úroveň negramotnosti obyvatel Afriky (15+) v %

Graf 3.6: Náklady vybraných válečných konfliktů v Africe v mld. USD

Graf 4.1: Financování humanitární pomoci EU vybraných afrických zemí v roce 2009 v mil. Eur

Graf 4.2: Peněžní prostředky plynoucí do sociální infrastruktury a služeb v Súdánu, mil. USD

Graf 4.3: Rozpočet ECHO Let pro jednotlivá období v mil. Eur

Graf 4.4: Financování vybraných afrických zemí v rámci Potravinového nástroje EU, mil. Eur

Seznam obrázků

Obrázek 1: Koloniální rozdělení Afriky

Seznam tabulek

Tabulka 2.1: Přehled donorů ODA v regionu Evropa

Tabulka 2.2: Přehled donorů ODA v rozvojovém světě

Tabulka 2.3: Přehled příjemců ODA v regionu Evropa

Tabulka 2.4: Přehled příjemců ODA v rozvojovém světě

Tabulka 3.1: Přehled počtu a složení obyvatel Afriky

Tabulka 3.2: Vývoz otroků z Afriky přes Atlantik za jednotlivá časová období

Tabulka 3.3: Zrušení otroctví v datech

Tabulka 3.4: Typ správy v jednotlivých koloniích

Tabulka 3.5 Globální pracovní síly ve zdravotnictví, podle hustoty obyvatelstva

Tabulka 4.1: Vybrané ukazatele MDG's zaměřené na Subsaharskou Afriku

Prohlášení o využití bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. 5. 2011

Petra Plšková

jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta

756 24 Bystřička, Bystřička 324

Seznam příloh

Příloha č. 1: Podíl ODA na hrubém národním důchodu v r. 2009 v %

Příloha č. 2: Hrubý národní důchod na obyvatele v USD (PPP)

Příloha č. 3: Pracovní síly ve vybraných afrických zemích

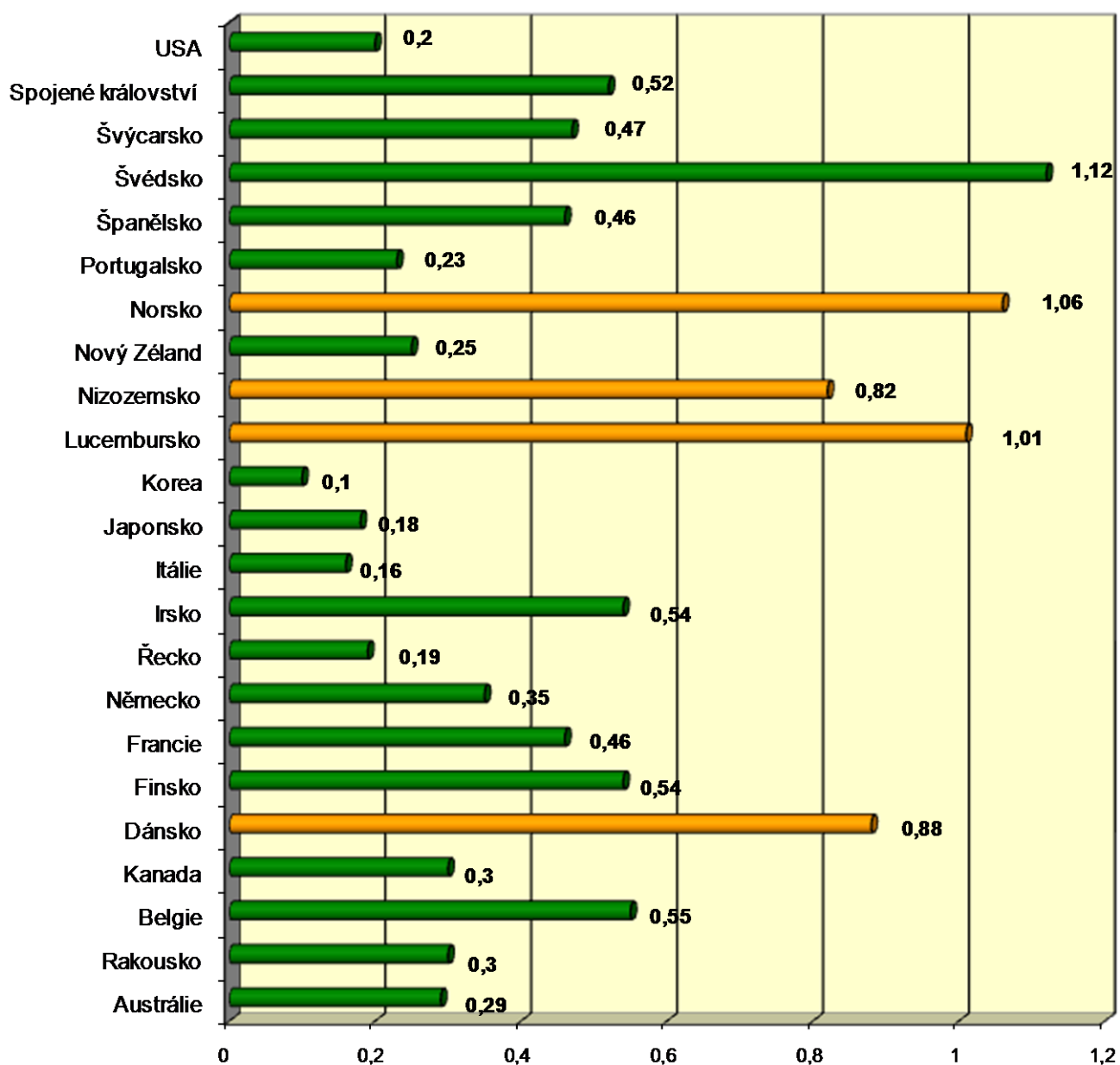
Příloha č. 4: Financování humanitární pomoci EU v jednotlivých regionech světa

Příloha č. 5: Mapa zobrazující získání nezávislosti afrických národů

Příloha č. 6: Procento obyvatel žijících za méně než 1 USD, 2007/2008

Příloha č. 7: Míra gramotnosti ve světě, 2007/2008

Příloha č. 1: Podíl ODA na hrubém národním důchodu v r. 2009 v %

Zdroj: OECD, 2011, vlastní úprava

Pozn.: Země označené oranžovou barvou splnily cíl oficiální rozvojové pomoci OSN, tj. 0,7 % HND.

Příloha č. 2: Hrubý národní důchod na obyvatele v USD (PPP)

Země	Roky				
	2004	2005	2006	2007	2008
<i>SEVERNÍ AFRIKA</i>	<i>4,050</i>	<i>4,350</i>	<i>4,600</i>	<i>4,760</i>	<i>5,370</i>
Alžírsko	6,260	6,770	6,900	5,490	7,940
Egypt	4,120	4,400	4,680	5,400	5,460
Lýbie	-	-	-	11,500	15,630
Maroko	4,100	4,360	5,000	3,990	4,330
Súdán	1,870	2,000	2,160	1,880	1,930
Tunisko	7,310	7,900	8,490	7,130	7,070
Západní Sahara	-	-	-	-	-
<i>ZÁPADNÍ AFRIKA</i>	<i>1,200</i>	<i>1,270</i>	<i>1,330</i>	<i>1,480</i>	<i>1,600</i>
Benin	1,120	1,110	1,160	1,310	1,460
Burkina Faso	1,220	1,220	1,330	1,120	1,160
Côte d'Ivoire	1,390	1,490	1,550	1,590	1,580
Gambie	1,900	1,920	1,970	1,140	1,280
Ghana	2,280	2,370	2,640	1,330	1,430
Guinea	2,130	2,240	2,410	1,120	1,190
Guinea-Bissau	690	700	830	470	530
Kapverdy	5,650	6,000	5,980	2,940	3,450
Libérie	-	-	-	290	300
Mali	980	1,000	1,130	1,040	1,090
Mauretánie	2,050	2,150	2,600	2,010	2,000
Niger	830	800	830	630	680
Nigérie	930	1,040	1,050	1,770	1,940
Senegal	1,720	1,770	1,830	1,640	1,760
Sierra Leone	790	780	850	660	750
Togo	1,690	1,550	1,490	800	820
<i>VÝCHODNÍ AFRIKA</i>	<i>1,020</i>	<i>1,090</i>	<i>1,180</i>	<i>940</i>	<i>1,030</i>
Burundi	660	640	710	330	380
Džibutsko	2,270	2,240	1,180	2,260	2,330
Eritrea	1,050	1,010	1,090	400	630
Etiopie	810	1,000	1,190	780	870
Keňa	1,050	1,170	1,300	1,540	1,580
Komody	1,840	2,000	2,010	1,150	1,170
Madagaskar	830	880	960	920	1,040
Malawi	620	650	720	750	830
Mauricius	1,870	12,450	13,500	11,390	12,480
Mayotte	-	-	-	-	-
Mozambik	1,160	1,170	1,220	690	770
Réunion	-	-	-	-	-
Rwanda	1,300	1,320	1,270	860	1,010
Seychely	15,590	15,940	16,590	8,670	19,770
Somálsko	-	-	-	-	-
Tanzanie	660	730	740	1,200	1,230
Uganda	1,520	1,500	1,490	920	1,140

Zambie	890	950	1,000	1,220	1,230
Zimbabwe	2,180	1,940	1,940	-	-
<i>STŘEDNÍ AFRIKA</i>	<i>1,240</i>	<i>1,310</i>	<i>1,370</i>	<i>1,550</i>	<i>1,650</i>
Angola	2,030	2,210	2,360	4,400	5,020
Čad	1,420	1,470	1,230	1,280	1,160
Demokratická republika Kongo	680	720	720	290	290
Gabon	5,600	5,890	5,310	13,080	12,270
Kamerun	2,090	2,150	2,370	2,120	2,180
Kongo	750	810	940	2,750	3,090
Rovníková Guinea	7,400	7,580	10,150	21,230	21,700
Středoafriická republika	1,110	1,140	1,280	740	730
Svatý Tomáš a Princův ostrov	-	-	-	1,630	1,780
<i>JIŽNÍ AFRIKA</i>	<i>10,360</i>	<i>11,460</i>	<i>11,210</i>	<i>9,140</i>	<i>9,380</i>
Botswana	8,920	10,250	12,240	12,420	13,100
Jihoafrická republika	10,960	12,120	11,710	9,560	9,780
Lesotho	3,210	3,410	4,340	1,890	2,000
Namibie	6,960	7,910	8,110	5,120	6,270
Svazijsko	4,970	5,190	5,170	4,930	5,010

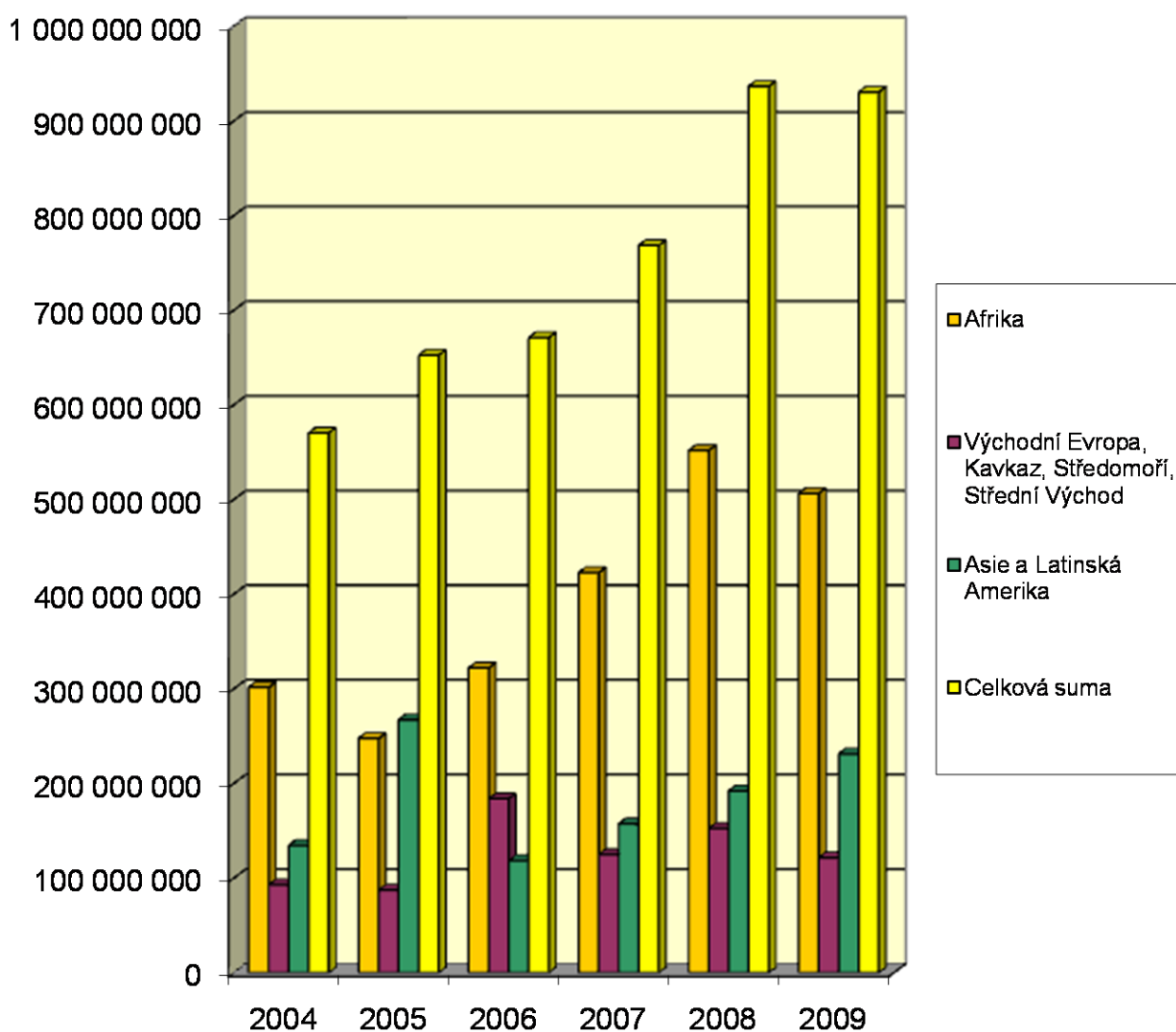
Zdroj: World Population Data Sheet 2005 – 2010, vlastní úprava

Příloha č. 3: Pracovní síly ve vybraných afrických zemích

Země	Počet pracovní síl	Z nich zaměstnáno v zemědělství : průmysl : služby (%)
Nigérie	57 210 000	70 : 10 : 20
Egypt	21 340 000	32 : 17 : 51
Tanzanie	19 220 000	80 :
Jižní Afrika	15 230 000	30 : 25 : 45
Kongo (Zair)	14 510 000	
Uganda	13 170 000	82 : 05 : 13
Keňa	11 850 000	75 :
Maroko	11 190 000	40 : 05 : 45
Ghana	10 520 000	60 : 15 : 25
Alžírsko	10 150 000	14 : 13 : 73
Mosambik	9 200 000	81 : 06 : 13
Súdán	7 415 000	80 : 07 : 13
Madagaskar	7 300 000	
Kamerun	6 860 000	70 : 13 : 17
Angola	5 580 000	85 :
Burkina Faso	5 000 000	90 :
Senegal	4 820 000	77 :
Zambie	4 800 000	85 : 06 : 09
Rwanda	4 600 000	90 :
Malawi	4 500 000	90 :
Zimbabwe	3 940 000	66 : 10 : 24
Mali	3 930 000	80 :
Somálsko	3 700 000	71 :
Tunisko	3 410 000	55 : 23 : 22
Guinea	3 000 000	80 :
Burundi	2 990 000	94 : 02 : 04
Libye	1 640 000	17 : 23 : 60
Sierra Leone	1 369 000	
Togo	1 302 000	65 : 05 : 30
Lesotho	838 000	86 :
Namibie	820 000	47 : 20 : 33
Mauritánie	786 000	50 : 10 : 40
Gabon	640 000	60 : 15 : 25
Mauricius	570 000	14 : 36 : 50
Guinea-Bissau	480 000	82 :
Gambie	400 000	75 : 19 : 06
Réunion	299 000	13 : 12 : 75
Svazijsko	155 700	
Komory	144 500	80 :
Niger	70 000	90 : 06 : 04
Mayotte	44 560	
Seychely	30 900	10 : 19 : 71
Západní Sahara	12 000	50 :
Svatá Helena	2 500	06 : 48 : 46

Zdroj: Skokan, 2007, vlastní úprava

Příloha č. 4: Financování humanitární pomoci EU v jednotlivých regionech světa

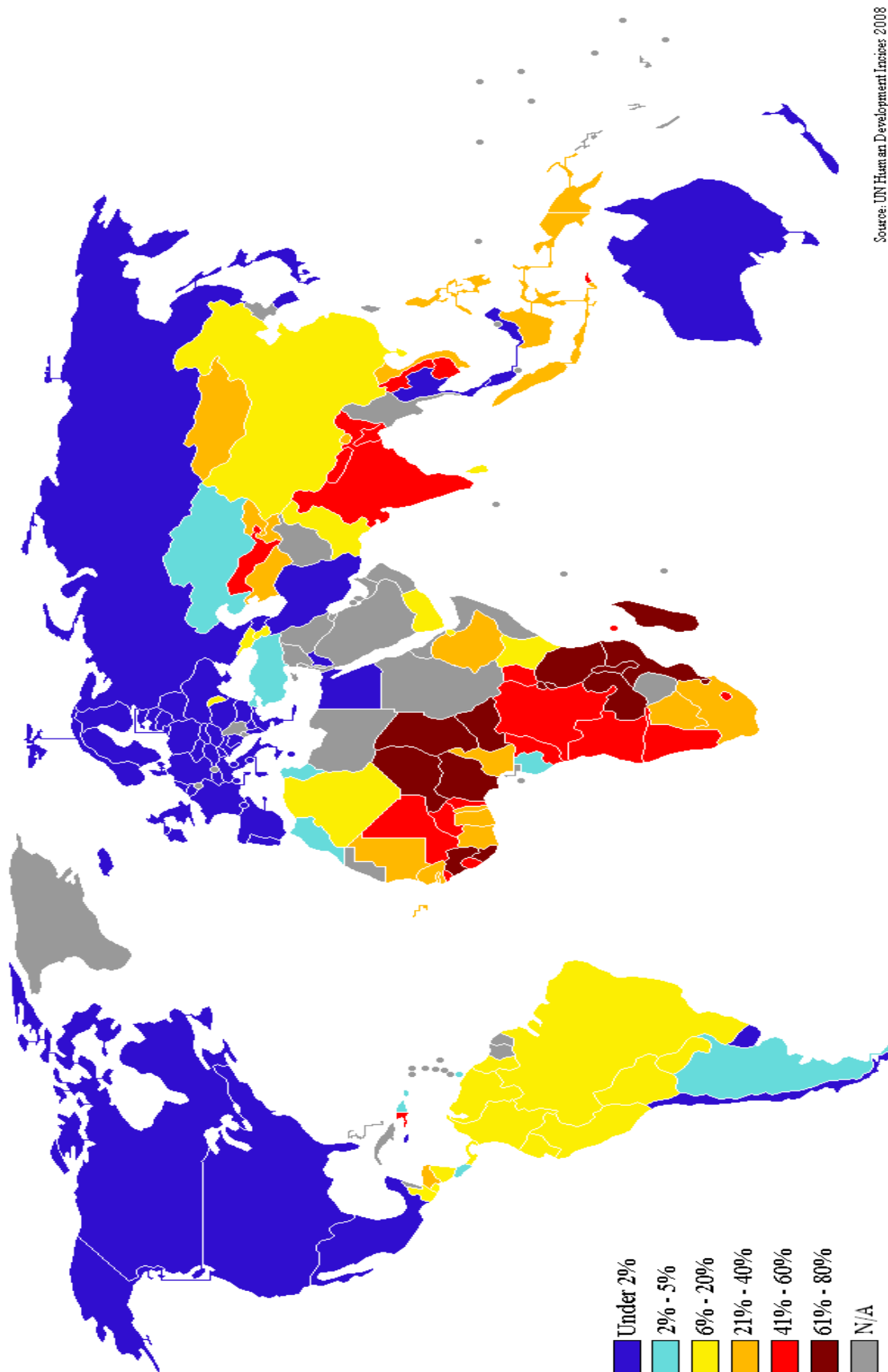
Zdroj: European Commission, 2009b, vlastní zpracování

Příloha č. 5: Mapa zobrazující získání nezávislosti afrických národů

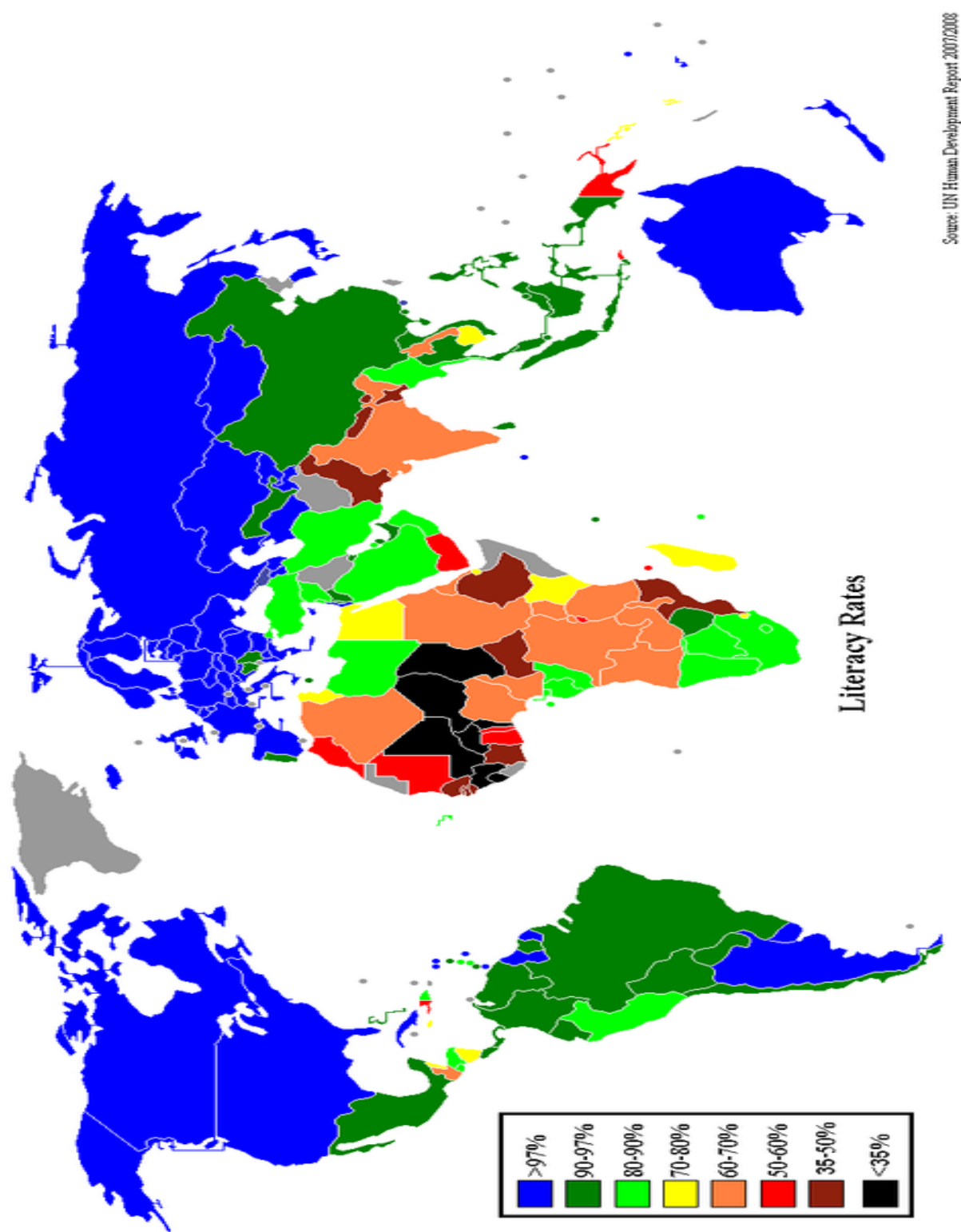
Zdroj: West Hills HS and Hercules HS, 2009

Příloha č. 6: Procento obyvatel žijících za méně než 1 USD, 2007/2008

Zdroj: Wikipedia, 2011

Příloha č. 7: Míra gramotnosti ve světě, 2007/2008

Zdroj: Discover, 2010